

DE INZET VAN HET STRAFRECHT BIJ KINDERMISHANDELING

Oktober, 2010

Van Montfoort
drs. R.T. van Vianen
mr. R. de Boer
B.J. de Jong MSc
drs. P. van Amersfoort

DE INZET VAN HET STRAFRECHT BIJ KINDERMISHANDELING

© WODC. Ministerie van Justitie. Auteursrechten voorbehouden.

Exemplaren van dit onderzoek zijn te bestellen bij:

Adviesbureau Van Montfoort
Houttuinlaan 4
3447 GM Woerden
info@vanmontfoort.nl

VOORWOORD

'Research is the process of going up alleys to see if they are blind.'

Marston Bates (1906-1974)

Dit onderzoek gaat over de aantallen aangiften kindermishandeling en de vervolging en de berechting in het strafproces van deze aangiften. (De vraag was) Er is ook gekeken naar of en hoe vaak het strafverzwarende artikel 304 Sr bij deze zaken ten laste is gelegd. .

Het onderzoeksrapport dat voor u ligt, is een verkorte weergave van alle bewandelde paden. Bij het uitvoeren van dit onderzoek kwamen we tegen dat we, ondanks de gevraagde en verkregen toestemming van het College van procureurs-generaal, de gegevens van de politie niet zonder meer mochten inzien. De vts PN wilde dat alle politieregio's instemden met het inzien van de data. Dit zorgde voor ons voor vertraging. Wij konden niet starten met het verzamelen van de data. Op deze vertraging volgde praktische problemen, zoals sneeuwstormen, waardoor wij niet konden afreizen naar de locatie waar de data konden worden ingezien. Vervolgens was er een landelijke storing in het netwerk van de politie. Deze storing zorgde opnieuw voor de nodige vertraging.

Meer inhoudelijk bleken de in eerste instantie gekozen zoektermen niet volledig dekkend. Dankzij de medewerking van de politie Hollands-Midden konden we een handmatig bijgehouden registratie van kindermishandeling controleren met onze gegevens. Er doken een aantal nieuwe zaken op. De informatiesystemen bij de politie moesten opnieuw bekeken worden met aanvullende zoektermen. Het was continu zoeken binnen de registraties van de politie om alle aangiften van kindermishandeling te vinden.

Ook het combineren van deze gegevens met de gegevens van justitie over vervolging en berechting was lastiger dan we aanvankelijk hadden gedacht.

Het was een zoektocht. Een zoektocht waar velen op een of andere manier hun bijdrage aan hebben geleverd. Zoals de medewerkers bij het College van procureurs-generaal en de Justitiële Informatiedienst en vts PN die zorgden voor toestemming en medewerking. En ook de medewerkers van de politie en de officieren van justitie die ondanks hun dagelijkse drukke werkzaamheden tijd beschikbaar stelden voor dit onderzoek. We willen al deze mensen bedanken en bovenal diegenen die ons in de dagelijkse praktijk van het onderzoek geholpen hebben. Wij noemen:

- Anja Pigmans van het Openbaar Ministerie te Rotterdam voor het organiseren van een dag meelopen in de dagelijkse praktijk; het heeft ons veel geleerd over de processen binnen het Openbaar Ministerie;
- Nico Boven van het landelijk programma "Huiselijk Geweld en de politietaak", die we altijd konden bellen als we toch weer opnieuw een aantal processen-verbaal wilden inzien;
- Wibo Nijboer van de Justitiële Informatiedienst (Justid) die de data koppelde en al onze vragen direct beantwoordde;
- Berry Bos van de vts Politie Nederland voor het draaien van de query met de zoektermen en het aanleveren van de Excel bestanden. .

Tot slot bedanken we de begeleidingscommissie (de heer Baartman, voorzitter; mevrouw Bonnes; mevrouw Spanjaard; de heer Lenting, de heer Kooijman en mevrouw Ten Boom) voor hun constructieve bijdrage aan dit onderzoek en dit eindrapport.

Woerden, september 2010

René van Vianen, Renske de Boer, Bart de Jong, Pepijn van Amersfoort

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	5
SAMENVATTING	7
1 KINDERMISHANDELING EN HET STRAFRECHT	14
1.1 Achtergrond	14
1.2 Een definitie van kindermishandeling	15
1.2.1 Verschillende definities	15
1.2.2 Dit onderzoek	15
1.3 Kabinetsbeleid inzake de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld	16
1.3.1 Actieplan 'Kinderen Veilig Thuis'	16
1.3.2 Relatie met de aanpak van huiselijk geweld	17
1.4 De strafrechtelijke procedure	17
1.4.1 Hoofdlijnen van de strafrechtelijke procedure kindermishandeling	18
1.4.2 Aanwijzingen College van Procureurs Generaal	19
1.5 Toepasbare strafbepalingen bij kindermishandeling	20
1.5.1 Mogelijke strafbepalingen	20
1.5.2 Strafverzwaring op grond van artikel 304 Wetboek van Strafrecht	20
1.5.3 Strafverzwaring in gevallen dat kinderen getuige zijn van partnergeweld	20
1.6 De probleemstelling van het onderzoek	21
1.7 Leeswijzer	22
2 ONDERZOEKSOPZET EN METHODEN	23
2.1 Kader	23
2.2 Fase 1: opsporen van aantal aangiften	24
2.2.1 Keuze informatiesystemen	24
2.2.2 Selectie op wetsartikelen of inhoudelijke termen	24
2.2.3 Bepalen van de inhoudelijke zoektermen	25
2.2.4 Resultaten van de (landelijke) query	25
2.2.5 Controle van de data op twee proefregio's	26
2.2.6 Uitkomst van de analyse van de twee proefregio's	27
2.2.7 Bepalen van het vervolg: een steekproef van de politieregio's	29
2.2.8 Validiteit van de query	30
2.2.9 Conclusie over de validiteit	32
2.3 Fase 2: Onderzoek naar de vervolging	33
2.3.1 Verzamelde gegevens	33
2.3.2 Resultaten van het koppelen van bestanden	33
2.4 Fase 3: Kwalitatieve analyse	34
2.4.1 Interviews met officieren van justitie en politie	34
2.4.2 Onderzoek van de uitspraken van de rechterlijke macht	35
3 AANGIFTEN EN STRAFVERVOLGING BIJ KINDERMISHANDELING	37
3.1 De aantallen aangiften kindermishandeling	37
3.1.1 Aantallen aangiften in de steekproef	37
3.1.2 Extrapolatie naar de populatie	38
3.1.3 Kenmerken van de aangiften	39
3.2 Aantal ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie	45

3.3	Afdoeningen door het Openbaar Ministerie.....	49
3.4	Het vonnis in de gedagvaarde zaken	51
3.4.1	Aantal onherroepelijke uitspraken	51
3.4.2	Het onherroepelijke vonnis in de gedagvaarde zaken per strafrechtsartikel.....	52
3.4.3	Onherroepelijke vonnissen per strafzaak	54
3.4.4	De soort en hoogte van de veroordelingen	55
	Fysieke mishandeling en verwaarlozing.....	55
3.5	Het toepassen van artikel 304 Sr	57
3.5.1	Artikel 304 Sr in de tenlastelegging	57
3.5.2	Artikel 304 Sr in het vonnis en in hoger beroep	59
3.6	Vergelijking met eerdere studies	61
4	KINDEREN ALS GETUIGE VAN PARTNERGEWELD.....	63
4.1	Het getuige zijn van partnergeweld	63
4.2	Aantal aangiften waarbij kinderen getuige zijn partnergeweld	64
4.3	Extrapolatie naar de populatie.....	65
4.4	Kenmerken van de aangiften	66
4.5	Ingestuurde dossiers en afdoeningen door het Openbaar Ministerie.....	67
4.6	Het vonnis in de gedagvaarde zaken	69
4.6.1	Vonnis per ten laste gelegd artikelnummer	70
4.6.2	Soort en hoogte van het vonnis per strafzaak.....	71
4.7	De mate waarin 304 Sr wordt toegepast	72
4.7.1	Artikel 304 Sr in de tenlastelegging	72
4.7.2	Artikel 304 Sr in het vonnis en in hoger beroep	73
4.7.3	Artikel 304 Sr in uitspraken.....	73
5	CONCLUSIE.....	74
5.1	Inzet van het strafrecht bij kindermishandeling	74
5.1.1	Aantal aangiften en de kenmerken van de aangiften	74
5.1.2	Verloop van het strafrechtsproces.....	74
5.1.3	De werking van het strafverzwarende artikel 304 Sr.....	77
5.2	Inzet van het strafrecht bij kinderen getuige van partnergeweld	78
5.2.1	Aantal aangiften.....	78
5.2.2	Verloop van het strafrechtsproces.....	78
5.2.3	Rekening houden met de aanwezigheid van kinderen bij partnergeweld	79
	GERAADPLEEGDE BRONNEN	82
	SUMMARY	84
	Bijlage 1: Leden van de begeleidingscommissie	87
	Bijlage 2: Overzicht toepasbare strafbepalingen bij kindermishandeling.....	88
	Bijlage 3: Overzicht van de steekproef	89
	Bijlage 4: Instructie scores data analyse.....	90
	Bijlage 5: Overzicht 'niet gevonden' dossiers	96
	Bijlage 6: Itemlijst voor interviews officieren van Justitie en politie	97
	Bijlage 7: Geïnterviewde personen	102
	Bijlage 8: Artikelnummers gekoppeld aan uitspraak zaken kindermishandeling	104
	Bijlage 9: Artikelnummers gekoppeld aan uitspraak zaken partnergeweld.....	105
	Bijlage 10: Hoogte van de opgelegde straffen	106
	Bijlage 11: Motivering van rechters in de straftoemeting	109

SAMENVATTING

Achtergrond

De laatste jaren is er een toenemende aandacht van de overheid voor de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld. Het kabinet heeft in 2007 het actieplan 'Kinderen Veilig Thuis' opgesteld. Daarnaast heeft het kabinet in 2008 een nieuw plan van aanpak tegen huiselijk geweld ingezet. Dat betekent dat de inzet van het strafrecht bij de aanpak van kindermishandeling is gericht op het acuut stoppen van mishandeling, het voorkomen van recidive door middel van gerichte interventies en het herstellen van de geschonden norm.

Het College van procureurs-generaal heeft voor de strafrechtelijke aanpak de aanwijzing huiselijk geweld (gewijzigd op 1 januari 2009) en de aanwijzing kindermishandeling (augustus 2009) opgesteld. In kindermishandelingszaken waarin sprake is van (zware) mishandeling in de zin van artikel 300-303 Sr, bestaat de mogelijkheid tot strafverzwaring op grond van artikel 304 van het Wetboek van Strafrecht. Artikel 304 Sr bepaalt dat de in de artikelen 300-303 Sr opgenomen straffen voor mishandeling met een derde kunnen worden verhoogd, indien deze zijn begaan tegen een moeder, vader, echtgenoot, levensgezel of kind, of tegen een ambtenaar.

Er is geen zicht op hoe vaak en op welke manier het strafrecht wordt ingezet in kindermishandelingszaken. Tevens is het onbekend hoe het verloop in de strafrechtsketen (opsporing, vervolging en berechting) van aangiften van kindermishandeling is. De minister van Justitie heeft het WODC gevraagd een onderzoek te laten verrichten naar de wijze waarop het strafrecht wordt ingezet bij kindermishandeling. De twee doelstellingen van het onderzoek zijn:

1. *Zicht krijgen op de wijze waarop en de frequentie waarmee het strafrecht wordt ingezet bij kindermishandelingszaken.*
2. *Zicht krijgen op hoe vaak de mogelijkheid van strafverzwaring op grond van artikel 304 Sr wordt toegepast bij kindermishandeling.*

Naar aanleiding van vragen van de Tweede Kamer is aan de tweede doelstelling de volgende vraag toegevoegd: Hoe vaak wordt artikel 304 Sr toegepast in situaties waarin kinderen getuige zijn van huiselijk geweld?

Onderzoeksopzet

Op basis van kwalitatieve zoektermen is in het landelijke informatiesysteem van de politie gezocht naar processen waarin de termen 'kindermishandeling' of 'kinderen als getuige van partnergeweld' voorkomen. De onderzochte periode is van 1 januari 2007 tot en met 30 juni 2008.

In een selectie van elf politieregio's zijn 2570 processen ingezien die gevonden zijn op basis van de zoektermen. 526 processen voldeden aan onze definities. In deze processen stond dat het gebeurde te kwalificeren was als kindermishandeling. Daarnaast werd in deze processen een proces-verbaal van aangifte aangetroffen. Als resultaat van het opsporingsonderzoek in deze 526 aangiften werden 382 dossiers (= 73%) ingestuurd naar het Openbaar Ministerie en deze dossiers waren traceerbaar binnen het informatiesysteem van de Justitiële Informatiedienst. De koppeling tussen de informatiesystemen van politie en van justitie heeft plaatsgevonden om inzicht te krijgen in de vervolging en berechting van de verdachte.

Figuur 1. Aantal processen en dossiers kindermishandeling

De verkregen aantallen processen-verbaal van aangifte in de elf politieregio's zijn gecontroleerd op validiteit door andere bronnen te gebruiken, zoals de eigen registraties van de politieregio's, Rechtspraak.nl en door een controle op door de politie afgeschermdde zaken. Het resultaat van deze controles was dat een aantal processen in de zoekvraag niet naar voren kwam (door onder andere fouten bij de registratie van processen).

Voor het onderwerp 'partnergeweld met kinderen als getuige' zijn 609 processen in elf politieregio's ingezien. Bij 170 processen was (daarbij ook sprake van een aangifte Van deze 170 aangiften waren er 144 ingestuurd (= 85%) naar het Openbaar Ministerie en deze waren traceerbaar binnen het informatiesysteem van de Justitiële Informatiedienst.

Figuur 2. Aantal processen en dossiers van partnergeweld met kinderen als getuige

Naast het bepalen van de aantallen aangiften en de afhandeling daarvan in de strafrechtsketen, hebben er interviews plaatsgevonden met contactpersonen van de politie en met officieren van justitie. De respondenten waren afkomstig uit de regio's waarin de data verzameld waren. De interviews met de officieren hadden vooral betrekking op de werking van het strafverzwarende artikel 304 Sr. De werking van 304 Sr is tevens onderzocht middels een analyse van 95 op Rechtspraak.nl gepubliceerde uitspraken.

Onderwerp 1: Kinderen slachtoffer van kindermishandeling

De eerste onderzoeksvraag was hoeveel aangiften van kindermishandeling er zijn gedaan in een bepaalde periode. Omgerekend naar de tijdseenheid van één jaar zijn er 817 aangiften gevonden in 2007 en in 2008. Er zijn aanwijzingen dat het (gemiddeld) aantal aangiften in werkelijkheid hoger ligt. Dat heeft te maken met de controles die uitgevoerd zijn op de validiteit van de zoekvraag. Daarbij kwamen namelijk telkens nieuwe processen-verbaal naar voren, die aan onze definitie voldeden. Bij 51 procent van de aangiften gaat het om vormen van fysieke kindermishandeling. Bij 33 procent van deze aangiften is er sprake van een vorm van seksueel misbruik en bij de overige 16 procent van

emotionele verwaarlozing. Bij seksueel misbruik ligt de leeftijd van het slachtoffer op het moment van het gepleegde feit in de aangifte op negen jaar. In een kwart van de aangiften van seksueel misbruik betreft het een kind onder de vier jaar. De fysiek mishandelde en emotioneel verwaarloosde kinderen zijn in ons onderzoek significant ouder: gemiddeld elf jaar op het moment van het gepleegde delict. In meer dan de helft van alle aangiften (53%) is de vader de verdachte van het gepleegde feit. In meer dan een kwart van de aangiften is het de nieuwe partner van één van de ouders (23%). Minder vaak komen de moeder (10%) en de directe familie (5%) voor als verdachten. Daarnaast is er de categorie overig (5%) die bestaat uit pleegouders, adoptieouders en groepsleiders van jeugdzorginstellingen.

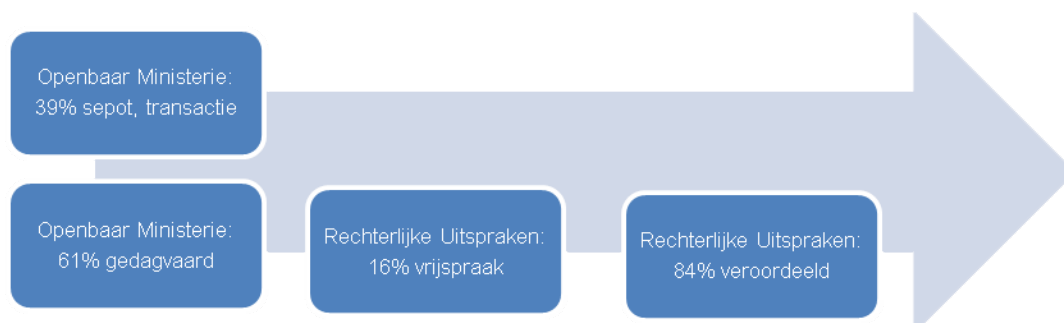
In veel gevallen doet het kind (48%) of één van de ouders (40%) aangifte van kindermishandeling. In zeven procent van de gevallen is er aangifte gedaan door een professionele instantie zoals de Raad voor de Kinderbescherming, het Bureau Jeugdzorg of het Advies- een Meldpunt Kindermishandeling. De overige vijf procent van de aangevers bestaat hoofdzakelijk uit andere familieleden.

Van alle gevonden aangiften is 73 procent terug te vinden in het Justitieel Documentatie Systeem in de vorm van een ingestuurd dossier naar het Openbaar Ministerie. Dit houdt in dat ruim een kwart (27%) van de aangiften niet is ingeschreven in dit Justitieel Documentatie Systeem. Dat komt onder andere omdat de politie na overleg met het Openbaar Ministerie een aantal zaken seponeert vanwege gebrek aan bewijs (het politiesept). Daarnaast waren zaken niet traceerbaar omdat bijvoorbeeld de naam van de verdachte en de aard van het delict niet overeenkwamen of omdat de verdachte wel veroordeeld was, maar voor eerdere delicten.

In de tenlasteleggingen kunnen verschillende artikelnummers van het Wetboek van Strafrecht primair of subsidiair door het Openbaar Ministerie gehanteerd worden:

- 47 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers betreft mishandeling (artikelen 300-303 Sr);
- 39 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers betreft een misdrijf tegen de zeden (artikelen 240-249 Sr);
- 14 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers gaat over de andere artikelnummers waaronder artikel 279 Sr en 285 Sr die behoren tot de misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid en artikel 287 Sr (poging tot doodslag).

De wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie, vervolging en berechting van de verdachte staat in figuur 3 weergegeven.

Figuur 3. Wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie en berechting

Van alle ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie kiest het Openbaar Ministerie bij 39 procent van de kindermishandelingszaken voor een voorwaardelijk of onvoorwaardelijk sepot of een

transactie. Een onvoorwaardelijk sepot wegens gebrek aan bewijs komt het vaakst voor. Dit speelt vooral in zaken waarin sprake is van misdrijven tegen de zeden (seksueel misbruik).

In 61 procent van de kindermishandelingszaken wordt de verdachte gedagvaard en vindt vervolging van de verdachte plaats. Van de vonnissen die ten tijde van het verzamelen van de onderzoeksgegevens onherroepelijk waren, volgde vrijspraak van de verdachte in 16 procent van de zaken. In 84 procent is er sprake van een veroordeling van de verdachte op één of meer van de ten laste gelegde feiten.

Bij fysieke kindermishandelingszaken legt de rechter bij vier van de tien veroordelingen een werkstraf op. Voor veroordelingen bij seksueel misbruik legt de rechter in één van de tien zaken een werkstraf op. Bij seksueel misbruik is vaker sprake van een (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf (in 38% van de zaken) dan bij fysieke kindermishandelingszaken (in 21% van de zaken). Waar het gaat om de gemiddelde duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf is er een significant verschil tussen de veroordelingen voor seksueel misbruik (20 maanden) en de veroordelingen voor fysieke kindermishandeling (11 maanden).

Hoe vaak wordt artikel 304 Sr toegepast en wat zijn de redenen om dit artikel al dan niet toe te passen? Artikel 304 Sr is een strafverzwarend strafrechtsartikel. De straf kan met een derde verhoogd worden als er sprake is van mishandeling in de zin van de artikelen 300-303 Sr en als het misdrijf is begaan tegen 'zijn kind' (artikel 304 lid 1).¹

Artikel 304 Sr wordt niet systematisch ten laste gelegd in de zaken waarin dat mogelijk is. Artikel 304 Sr is in 42 procent van de zaken ten laste gelegd. Bij 58 procent van de zaken is 304 Sr niet ten laste gelegd. Dit heeft voor een derde van die zaken te maken met het feit dat 304 Sr op het moment van dit onderzoek niet van toepassing was omdat de verdachte niet het gezag had over 'zijn kind'.² Bij tweederde van de zaken was er wel sprake van 'zijn kind' en had 304 Sr ten laste kunnen worden gelegd, maar dit is niet gebeurd.

De geïnterviewde officieren van justitie oordelen wisselend over de zin van artikel 304 Sr. Een aantal geeft aan dit te zien als symboolwetgeving. De meeste (vier van de zes) officieren van justitie vinden dat dit artikel een signaal afgeeft aan een dader. In die zin dat wetgever en maatschappij vinden dat het plegen van een misdrijf tegen het eigen kind een grond is voor strafverzwaring. Opvallend is dat vrijwel alle geïnterviewde officieren van justitie denken dat de toepassing van artikel 304 Sr uiteindelijk geen invloed heeft op de strafmaat. Het feit dat het misdrijf zich richt tegen het kind van de verdachte wordt volgens de geïnterviewden zowel door het Openbaar Ministerie als door de rechter meegenomen als strafverzwarende omstandigheid, ongeacht of artikel 304 Sr ten laste is gelegd.

Dit beeld wordt bevestigd door een analyse van vonnissen op dit thema. In de zaken waarin de straf mede op artikel 304 Sr gegrond is, wordt in de strafmotivering in de meeste gevallen expliciet aandacht besteed aan de relatie tussen het kind en de dader. Er wordt bijvoorbeeld overwogen dat de *'feiten zich hebben afgespeeld in gezinsverband'* of dat de verdachte zwaar wordt aangerekend dat hij zich *'geen enkele rekenschap heeft gegeven van de kwetsbare, afhankelijke positie van zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoon'*. Maar ook in zaken waarin de straf niet gegrond is op artikel 304 Sr wordt regelmatig verwezen naar de specifieke relatie die er bestond tussen de verdachte en het mishandelde kind. Ook bij verdachten die de kinderen van hun partner mishandelen en waar artikel

¹ Per 1 juli 2009 is aan de beschrijving van misdrijven die zijn begaan tegen 'zijn kind' in artikel 304 onder 1 Sr toegevoegd: 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'. In de onderzochte periode 2007-eerste helft 2008 was deze uitbreiding nog niet van toepassing.

304 Sr dus niet van toepassing is, wordt verwezen naar de huiselijke kring ‘*waarin een kind bescherming en veiligheid nodig heeft*’. Of het toepassen van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met relatie tussen kind en dader daadwerkelijk leidt tot een verhoging van de straf is uit de uitspraken niet te achterhalen.

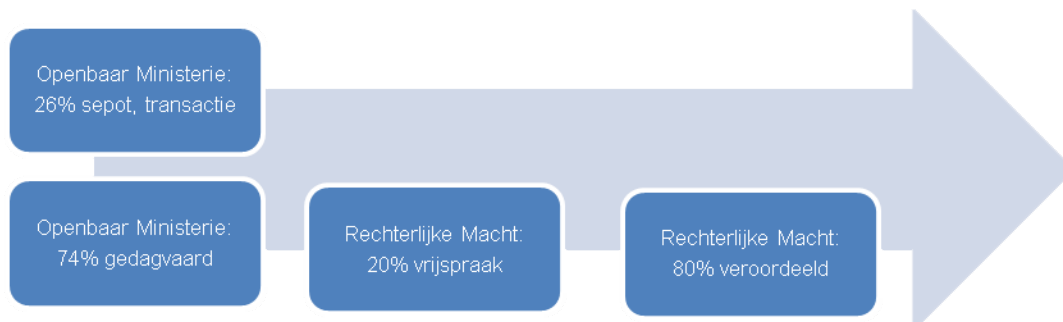
Onderwerp 2: Kinderen als getuige van partnergeweld

In deze paragraaf vatten we de resultaten samen voor de zaken van partnergeweld waarvan kinderen getuige waren. Op basis van dit onderzoek wordt het aantal aangiften van partnergeweld, waarbij de kinderen getuige waren, geschat op (gemiddeld) 277 per jaar.

In deze zaken legde het Openbaar Ministerie primair en subsidiair het volgende, onderverdeeld naar artikelnummers van het Wetboek van Strafrecht, ten laste:

- 72 procent van de tenlasteleggingen bevat de artikelnummers (300-304 Sr), waarbij zware mishandeling (artikel 302 lid 1 Sr) in 16 procent van de gevallen voorkomt;
- 26 procent van alle tenlasteleggingen bevat artikel 285 lid 1 Sr (bedreiging);
- 2 procent van alle tenlasteleggingen bevat andere artikelnummers waaronder 242 Sr (verkrachting) en 289 Sr (doodslag).

De wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie, vervolging en berechting van de verdachte staat in figuur 4 weergegeven.

Figuur 4. Wijze van afdoening, vervolging en berechting

Van alle ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie kiest het Openbaar Ministerie bij 26 procent van de zaken waarin kinderen getuige waren van partnergeweld, voor een voorwaardelijk of onvoorwaardelijk sepot of een transactie. In de overige 74 procent van de zaken wordt de verdachte gedagvaard en vindt vervolging plaats. Op het totaal van alle vervolgingen en onherroepelijke vonnissen vindt bij 20 procent van de zaken vrijspraak plaats op alle ten laste gelegde feiten. In 80 procent van de strafzaken wordt de verdachte veroordeeld op minimaal één van de ten laste gelegde feiten.

In de onderzochte vonnissen van partnergeweld wordt bij 34 procent van alle veroordelingen alleen gekozen voor een werkstraf voor de pleger. De combinatie van een voorwaardelijke gevangenisstraf en een werkstraf komt bij 24 procent van de veroordelingen voor. In totaal is bij 32 procent van de veroordelingen sprake van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Deze straf varieert van twee weken tot 24 maanden. Het vaakst wordt de pleger veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee maanden.

Wordt er in de praktijk gebruik gemaakt van artikel 304 Sr wanneer kinderen getuige zijn van partnergeweld? Alle geïnterviewde officieren van justitie wijzen erop dat het feit dat kinderen getuige zijn geweest van dit geweld geen grond kan zijn voor de toepassing van artikel 304 Sr. Wel kan artikel 304 Sr gebruikt worden vanwege de relatie tussen de partners. Uit ons onderzoek blijkt dat artikel 304 Sr in een kwart (23%) van alle zaken gehanteerd wordt in die situaties van partnergeweld waarin kinderen aantoonbaar getuige waren van dit geweld. Er wordt dus niet systematisch gebruik gemaakt van artikel 304 Sr in die situaties waarin dat mogelijk is. De geïnterviewde officieren van justitie geven aan dat zowel zij als de rechters alert zijn op de mogelijke aanwezigheid van kinderen in het gezin. Als kinderen getuige zijn van partnergeweld zeggen zij dit mee te nemen als strafverzwarende omstandigheid.

In de vier geanalyseerde vonnissen gepubliceerd op Rechtspraak.nl is bij twee zaken 304 Sr ten laste gelegd en bij de twee andere zaken niet. In alle vier de vonnissen besteedt de rechter aandacht aan de aanwezigheid van de kinderen tijdens het plaatsvinden van het partnergeweld. Of het toepassen van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met het feit dat kinderen getuige waren van het partnergeweld ook daadwerkelijk leidt tot een mogelijke verhoging van de straf is in de data of de uitspraken niet te achterhalen.

Slotbeschouwing

Op basis van de bevindingen en het proces van het verzamelen van de gegevens, willen we tot slot het volgende opmerken:

1. Van alle aangiften kindermishandeling leidt een derde tot een veroordeling

Het verrichte onderzoek geeft inzicht in het verloop van de strafrechtsketen. Op een totaal van alle aangiften is te berekenen, in welk percentage dit leidt tot vervolging en uiteindelijk tot veroordeling. Als gekeken wordt naar het totale aantal aangiften van kindermishandelingszaken dat bij de politie is gedaan in de onderzoeksperiode, dan blijkt dat uiteindelijk bijna *een derde* (31%) van de aangiften van kindermishandeling leidt tot een veroordeling door een rechter.

2. Wel aandacht voor strafverzwarende omstandigheid, niet altijd 304 Sr ten laste gelegd

Het strafverzwarende artikel 304 Sr wordt niet systematisch toegepast door het Openbaar Ministerie in die situaties waarin dat bij kindermishandelingszaken mogelijk is. Het is niet eenduidig vast te stellen wat de oorzaak hiervan is. Volgens de geïnterviewde officieren van justitie wordt zowel door het Openbaar Ministerie als door de rechter het feit dat een misdrijf wordt gepleegd tegen een kind in 'gezinsverband' meegenomen als strafverzwarende omstandigheid, ongeacht of artikel 304 Sr gebruikt is. Daar waar het Openbaar Ministerie artikel 304 Sr in een specifieke zaak hanteert, neemt de rechter dit bijna altijd over in het vonnis. In de vonnissen wordt bijna altijd het feit dat een ouder een delict gepleegd heeft tegenover zijn kind en dat het kind in een afhankelijke positie verkeert ten opzichte van de ouder, als strafverzwarende omstandigheid vermeld.

Een vraag van de Tweede Kamer aan de minister van Justitie richtte zich op de werking van het strafverzwarende wetsartikel 304 Sr specifiek in die situaties waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld. Artikel 304 Sr wordt niet specifiek toegepast als kinderen getuige zijn van partnergeweld. Zou de overheid specifiek het feit dat het kind getuige is van partnergeweld strafbaar willen stellen of als strafverzwarende omstandigheid willen aanmerken, dan vergt dat uitbreiding van het Wetboek van Strafrecht. De vraag is of dit van toegevoegde waarde is voor de bestaande praktijk.

De straf kan op grond van artikel 304 Sr al met een derde verhoogd worden, omdat het geweld betreft tussen de partners.

3. Sluitende registratie van kindermishandelingszaken in de strafrechtsketen

In dit onderzoek blijkt op verschillende momenten in de informatieketen (aangifte, besluit tot vervolging, berechting) dat de zaken betreffende kindermishandeling lastig op te sporen zijn. In het informatiesysteem van de politie (Blueview) hebben de zaken kindermishandeling geen geormerkte code. De politie gebruikt nu voor de dagelijkse werkprocessen BVH, maar in dit registratiesysteem ontbreekt het aan het oormerken van zaken kindermishandeling. Dat is nodig om de herkenbaarheid van zaken kindermishandeling te vergoten zoals bedoeld in de Aanwijzing kindermishandeling van het College van procureurs-generaal. Om de code kindermishandeling in de praktijk eenduidig te kunnen hanteren, is een handzame definitie van kindermishandeling voor de politie en de betrokken ketenpartners, wenselijk.

Na afloop van het opsporingsonderzoek wordt een dossier ingestuurd naar het Openbaar Ministerie. Een aantal ingestuurde dossiers blijkt, in het landelijke registratiesysteem (JDS) van het ministerie van Justitie (waarin de strafvervolging staat vermeld), niet te traceren. Waarom deze dossier niet te traceren zijn, is op basis van dit onderzoek niet altijd vast te stellen.

4. Onderzoek doen naar het inzetten van de strafrechtelijke route door professionals

Uit dit onderzoek blijkt dat er in 2008 ongeveer 817 aangiften van kindermishandeling zijn gedaan en 277 aangiften waarbij kinderen als getuige van partnergeweld betrokken waren. De verwachting is dat de aantallen anno 2010 hoger liggen. Dit omdat de opsporing en vervolging van kindermishandelingszaken de laatste jaren is geïntensiveerd en er meer samenwerking tussen hulpverlening en politie/justitie is. Het Actieplan Aanpak Kindermishandeling Kinderen Veilig Thuis verwijst naar een structuur waarin de politie, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, het Bureau Jeugdzorg (en de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling) een rol hebben om een juiste afweging te maken over de inzet van strafrecht. In dit onderzoek is niet aan de orde geweest of bij kindermishandeling een juiste afweging wordt gemaakt over de inzet van strafrecht² door de verschillende professionals. In dit onderzoek was zeven procent van alle aangiften afkomstig van hulpverlenende, professionele instanties. De vraag is of zij bij elke melding van kindermishandeling een juiste afweging maken om strafrecht in te zetten.

² Programmaministerie van Jeugd en Gezin (2007) *Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis*. Den Haag, Programmaministerie Jeugd en Gezin. p. 20

1 KINDERMISHANDELING EN HET STRAFRECHT

In dit hoofdstuk definiëren we het begrip kindermishandeling en geven we enkele algemene cijfers over het aantal kinderen dat slachtoffer is van kindermishandeling of getuige is van partnergeweld. Het beleid van het kabinet en de aanwijzingen van het College van procureurs-generaal worden toegelicht evenals de wijze waarop het strafrecht kan worden ingezet. Tot slot worden de verschillende onderzoeksvragen gepresenteerd.

1.1 Achtergrond

Uit recente studies naar de aard en omvang van kindermishandeling in Nederland blijkt dat naar schatting jaarlijks tussen de 107.200 en 160.700 kinderen worden mishandeld.³ (Bronnen noemen gewoon op de gebruikelijke wijze; auteursnaam en jaartal) De Nationaal Prevalentiestudie Kindermishandeling concludeert dat de meerderheid van de gevallen vormen van verwaarlozing (fysieke en emotionele verwaarlozing) betreft. Het aantal slachtoffers van seksuele mishandeling wordt in 2005 geschat op 4.700. Fysieke mishandeling komt in ruim 19.000 gevallen voor.

De aandacht voor het signaleren en bestrijden van kindermishandeling neemt de laatste jaren toe. Dit is terug te zien in de stijging van het aantal keren dat particulieren en professionals contact opnemen met de Advies- en Meldpunten van Kindermishandeling (AMK) over vermoedens van kindermishandeling. Dit aantal is gestegen van 34.061 in 2004 tot 59.439 in 2009 (MO Groep 2009).

Bij de bestrijding van kindermishandeling ligt de nadruk van de rijksoverheid op het voorkomen van kindermishandeling. Naast de inzet van vrijwillige of gedwongen hulpverlening (voor kind en pleger), kan ook strafrechtelijke vervolging van belang zijn bij meldingen van (ernstige) kindermishandeling. Het strafrechtelijk vervolgen van de ouders en/of verzorgers gebeurt vooral wanneer er sprake is van seksueel misbruik of ernstige kindermishandeling waarbij deze (bijna) fataal afloopt.⁴ De politie heeft een groot aandeel in de signalering van kindermishandeling. Cijfers laten zien dat de politie ongeveer dertig procent van de totale instroom bij het AMK voor haar rekening neemt (MO Groep 2009). De politie signaleert situaties van kindermishandeling bijvoorbeeld wanneer er sprake is van partnergeweld. Daarnaast kan bij de politie aangifte worden gedaan van kindermishandeling.

Er is echter beperkt zicht op hoe vaak en op welke manier het strafrecht in gevallen van kindermishandeling wordt ingezet. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie heeft daarom aan Van Montfoort gevraagd een onderzoek uit te voeren naar de wijze waarop en de frequentie waarmee het strafrecht wordt ingezet bij

³ De Nationale Prevalentiestudie schat de omvang van kindermishandeling op 107.200 gevallen in 2005. Dit komt neer op ongeveer 30 gevallen van kindermishandeling op iedere 1.000 kinderen. De studie Scholieren over Kindermishandeling schat de omvang op 160.700 gevallen bij kinderen ouder dan 12 jaar.

⁴ Montfoort, A. van. 1993. *Kindermishandeling en Justitie. Een empirisch onderzoek naar de afhandeling door de Raad voor de Kinderbescherming, de politie en het Openbaar Ministerie van meldingen van kindermishandeling en seksueel misbruik.* Amsterdam: VU uitgeverij.

kindermishandelingszaken. Daarbij wordt onderzocht in hoeverre in kindermishandelingszaken artikel 304 Sr wordt gebruikt om de straf te verzwaren.

1.2 Een definitie van kindermishandeling

1.2.1 *Verschillende definities*

Voor het onderzoek is van belang vast te stellen wat verstaan wordt onder het begrip 'kindermishandeling'. Aanvankelijk werd in de jaren '60, toen er voor het eerst (medische) aandacht voor kindermishandeling kwam, vooral gesproken over lichamelijk geweld van ouders jegens hun kinderen. Tegenwoordig wordt met het begrip kindermishandeling ook gedoeld op verwaarlozing, seksueel misbruik, kinderpornografie, vrouwelijke genitale verminking, blootstelling aan partnermishandeling, Münchhausen by proxy, eerwraak, et cetera (Baartman, 2009, p. 6). In de praktijk bestaan verschillende definities van het begrip en ook op politiek niveau wordt het begrip op verschillende wijzen gebruikt. Hetzelfde geldt voor het begrip 'huiselijk geweld'. Met het begrip huiselijk geweld wordt vaak gedoeld op elke vorm van geweld dat binnen de huiselijke kring van het slachtoffer wordt gepleegd, inclusief kindermishandeling. In andere gevallen heeft huiselijk geweld alleen betrekking op geweld tussen partners. Baartman schrijft dat het niet vreemd is dat er een 'begripsmatige chaos' is ten aanzien van de begrippen kindermishandeling en huiselijk geweld: *"Kindermishandeling is een sociaal construct: een maatschappelijk verschijnsel bepaald door de verhouding tussen plichten, rechten en belangen van kinderen, van ouders en van de maatschappij. Deze verhoudingen zijn aan verandering onderhevig en daarmee ook het beleid op deze gebieden."* (Baartman, 2009, p. 6-7).

Het Actieplan van het kabinet 'Kinderen Veilig Thuis', waarin de beleidsinitiatieven zijn opgenomen voor de aanpak van kindermishandeling (zie § 1.3.1), sluit voor wat betreft de aanpak van kindermishandeling aan bij de definitie uit de Wet op de jeugdzorg (artikel 1 onder p):

"elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel".

Het Actieplan onderscheidt hierbij de volgende vormen van kindermishandeling:

1. seksuele mishandeling;
2. fysieke mishandeling;
3. emotionele/psychische mishandeling;
4. fysieke verwaarlozing;
5. emotionele/psychische verwaarlozing;
6. getuige zijn van partnergeweld.

1.2.2 *Dit onderzoek*

In dit onderzoek hebben wij ervoor gekozen bij het onderscheid tussen de verschillende typen kindermishandeling aan te sluiten bij de richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten van Baeten & Willems (2009). Wij gaan uit van de volgende vormen van kindermishandeling (zie bijlage 4):

1. *Fysieke kindermishandeling*: het lichamelijk verwonden van een kind waarvoor de ouders (verzorgers in de familiale sfeer) verantwoordelijk zijn anders dan ten gevolge van een ongeluk.

2. *Seksueel misbruik*: de opvoeder/verzorger of iemand anders in de familiale sfeer die voor het kind verantwoordelijk is, heeft seksueel contact met het kind of poogt dat te hebben, dit ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokken volwassenen of uit geldelijk gewin.
3. *Lichamelijke verwaarlozing/onvoldoende fysieke zorg*: de opvoeder/verzorger van het kind of diegene die in de familiale sfeer verantwoordelijk is voor het kind, is niet in staat of bereid tot het verschaffen van de minimale zorg ten aanzien van de lichamelijke noden van het kind.
4. *Fysieke verwaarlozing/onvoldoende fysiek toezicht*: de ouders of verzorgers die verantwoordelijk zijn voor het kind nemen geen geschikte voorzorgsmaatregelen om de veiligheid van het kind zowel binnenshuis als buitenshuis te verzekeren overeenkomstig de ontwikkeling van het kind.
5. *Emotionele verwaarlozing/psychische mishandeling*: aanhoudende of extreme frustratie van elementaire emotionele behoeften van het kind, waaronder ongevoeligheid van de ouders met betrekking tot het ontwikkelingsniveau van het kind alsmede het uiten van bedreigingen (zonder verwondingen).
6. *Normatieve en educatieve verwaarlozing*: morele corrumpering (het aanzetten tot criminele delicten) en het verzuimen van school.

In het onderzoek gaan wij uit van kindermishandeling gepleegd door personen in de directe familiesfeer van een kind. Mishandeling en misbruik door bijvoorbeeld leerkrachten valt dan ook buiten ons onderzoek. Een oppas die dagelijks zorgt voor het kind, nemen we wel mee in de selectie en de score. Daarnaast worden ook enkel schoolverzuim (zonder andere vormen van mishandeling) en het aanzetten tot prostitutie of uitbuiting (mensenhandel) uitgezonderd. In het geval van mensenhandel gaat het om uitbuiting door derden, niet directe familieleden van het slachtoffer. Het verzuimen van school valt onder de leerplichtwet en is niet strafbaar gesteld middels artikelen uit het Wetboek van Strafrecht.

Onder emotionele verwaarlozing/psychische mishandeling valt ook het getuige zijn van het kind van geweld tussen de ouders of een van de ouders en zijn/haar (ex)partner. Gezien de vraagstelling van ons onderzoek (zie verder § 1.6) hebben wij ervoor gekozen om het getuige zijn van partnergeweld als een aparte categorie aan te merken. Het getuige zijn van partnergeweld komt in een apart hoofdstuk aan de orde komt (hoofdstuk 4).

1.3 Kabinetsbeleid inzake de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld

1.3.1 Actieplan 'Kinderen Veilig Thuis'

Het kabinet Balkenende IV heeft in 2007 het Actieplan Aanpak Kindermishandeling 'Kinderen Veilig Thuis' opgesteld met een groot aantal beleidsinitiatieven om kindermishandeling te voorkomen, te signaleren, te stoppen en te beperken. Het plan richt zich vooral op het voorkomen van kindermishandeling, maar acht ook het strafrecht van belang bij de aanpak van mishandeling.⁵ Het Actieplan Aanpak Kindermishandeling noemt strafrechtelijke vervolging als één van de mogelijke routes die kan worden bewandeld na een melding van ernstige mishandeling, zo nodig in combinatie met hulpverlening en/of een kindbeschermsmaatregel. Hiervoor moeten volgens het Actieplan Aanpak Kindermishandeling duidelijke kaders worden opgesteld voor de opsporing, vervolging, strafvordering, slachtofferbejegening en de lokale samenwerking. In het Actieplan Aanpak

⁵ Programmaministerie van Jeugd en Gezin, 2007, Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis, p. 20.

Kindermishandeling is ook tot doel gesteld meer inzicht te verkrijgen in de aantallen aangiften, vervolgingen en veroordelingen.

1.3.2 *Relatie met de aanpak van huiselijk geweld*

Onder de definitie van kindermishandeling zoals deze gehanteerd wordt in de beleidsplannen van de rijksoverheid, valt ook het getuige zijn van kinderen van partnergeweld. Uit buitenlands onderzoek blijkt dat 80 procent van de kinderen het ziet of hoort wanneer hun moeder mishandeld wordt door haar (ex)partner (Dijkstra 2001, p. 8). In 1998 is huiselijk geweld, waar partnergeweld onder valt, als speerpunt van het rijksoverheidsbeleid benoemd. In 2000 is het project 'Voorkomen en bestrijden huiselijk geweld' gestart. In 2002 volgde de nota 'Prive geweld – Publieke zaak. Nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld', die vooral gericht was op het tot stand brengen van samenwerking op lokaal niveau bij de aanpak van huiselijk geweld. Dit heeft onder meer geleid tot lokale en regionale samenwerkingsverbanden, verbetering van de toegang tot de vrouwenopvang, een landelijk expertisecentrum huiselijk geweld en ondersteunende wetgeving (zoals de wet met het verbod op het gebruik van geweld in de opvoeding⁶ en de wet tijdelijk huisverbod).

Het interdepartementale 'Plan van aanpak huiselijk geweld tot 2011; de volgende fase' uit 2008 (Ministerie van Justitie, 2008) sluit hierop aan. In dit plan wordt ingezet op verbreding en verdieping van de huidige aanpak, preventie en het systeemgericht aanpakken van huiselijk geweld (gerichte aanpak van gehele gezin). Daarnaast wordt ook de strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld aangescherpt. In het Plan van aanpak wordt gesteld dat de strafrechtelijke middelen nog beperkt ingezet worden bij de aanpak van huiselijk geweld en dat die aanpak meer accent krijgt (meer aanhoudingen en een grotere inzet van de reclassering). In het Plan van aanpak staat verder genoemd dat huiselijk geweld en kindermishandeling meer in samenhang zullen worden aangepakt. Als voorbeeld wordt de hulpverlening genoemd voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Via de zogenaamde Kindsporen in diverse regio's wordt getracht deze problematiek integraal (dat wil zeggen gericht op plegers, slachtoffers en kinderen) aan te pakken.⁷

1.4 **De strafrechtelijke procedure**

De inzet van het strafrecht bij de aanpak van kindermishandeling is gericht op het acuut stoppen van mishandeling, het voorkomen van recidive door gerichte interventies en het herstellen van de geschonden norm. Het belang van het kind blijft ook bij het strafrecht leidend. Dit kan er toe leiden dat het strafrecht wordt ingezet om daders te leiden naar de daderhulpverlening, bijvoorbeeld door het stellen van bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke straf, een voorwaardelijk sepot of bij een schorsing van de voorlopige hechtenis. Het strafrecht functioneert dan als een stok achter de deur.⁸ Hieronder wordt het strafproces met betrekking tot kindermishandeling op hoofdlijnen beschreven. Kortweg is de procedure onder te verdelen in de melding cq aangifte, het (opsporings)onderzoek door de politie, de vervolging of het seponeren door de officier van justitie en de behandeling ter terechtzitting door de rechter. Daarbij worden bij de beschrijving van de praktijk de Aanwijzingen met betrekking tot kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik van het College van

⁶ Wet van 8 maart 2007 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek teneinde een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het gebruik van geestelijk of lichamelijk geweld jegens of van enige andere vernederende behandeling van kinderen in de verzorging en opvoeding (Stb. 2007, 145).

⁷ Ministerie van Justitie, 2008, Plan van aanpak huiselijk geweld tot 2011; de volgende fase.

⁸ Programmaministerie van Jeugd en Gezin, 2007, Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis, p. 20

Procureurs Generaal, die van toepassing zijn op de strafrechtelijke aanpak van kindermishandeling door ons in acht genomen.

1.4.1 Hoofdpijnen van de strafrechtelijke procedure kindermishandeling

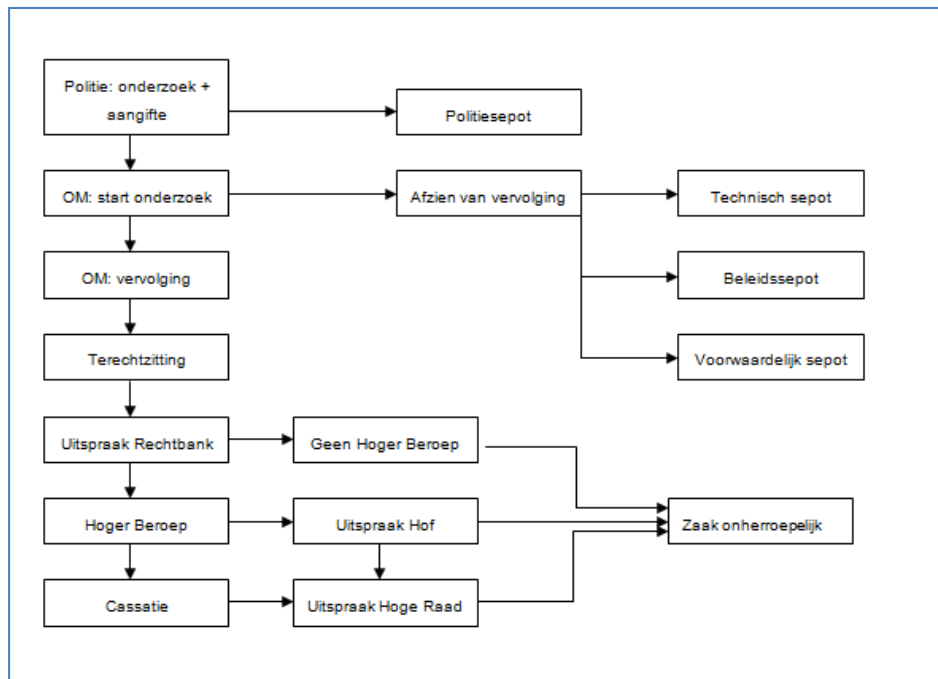
Een melding van kindermishandeling of een vermoeden daarvan kan zowel mondeling (telefonisch of in persoon aan het bureau van politie) als schriftelijk worden gedaan. Er wordt onderscheid gemaakt in een heterdaad situatie (de gedraging wordt op dat moment nog gepleegd) en een buiten-heterdaad situatie (de gedraging is inmiddels gestopt). Iedereen die kennis draagt van een strafbaar feit (bijv. kindermishandeling) is bevoegd daarvan aangifte te doen. Zowel het slachtoffer zelf, als de directe omstanders, familieleden of professionals kunnen aangifte doen.

De *politie* registreert elke melding van kindermishandeling en legt daarbij tevens in het kort de aard/inhoud van de melding vast (Aanwijzing kindermishandeling). Daarnaast zal de politie tegenwoordig op basis van het werkproces Vroegsignalering en Advisering een melding doen aan Bureau Jeugdzorg in casu het Advies en Meldpunt Kindermishandeling. Dit proces is inmiddels binnen alle 25 politieregio's geïmplementeerd. De politie bevordert in kindermishandelingszaken dat aangifte wordt gedaan. Voor zover dat niet mogelijk is, verzamelt de politie bewijsmateriaal ten einde ambtshalve opsporingsonderzoek mogelijk te maken. De politie beoordeelt of er voldoende opsporingsindicatie aanwezig is om een onderzoek te starten en pleegt zo nodig overleg met de officier van justitie. Het resultaat van het opsporingsonderzoek kan bestaan uit het aanleveren van een (straf)dossier aan het Openbaar Ministerie of (bij onvoldoende bewijs) het afsluiten van een dossier (in overleg met de officier van justitie). Dit laatste wordt ook wel het politiesept genoemd. Overigens kan de officier van justitie in dit stadium, maar ook nadat het strafdossier is ingezonden, besluiten tot een sepot wanneer deze een andere dan een strafrechtelijke afdoening preferereert.

De *officier van justitie* beoordeelt het ingezonden dossier en heeft in bepaalde gevallen de bevoegdheid een zaak zelf af te doen of kan besluiten de zaak te seponeren. Ook kan besloten worden om vervolging in te stellen waarbij de zaak voor de rechter wordt gebracht en de verdachte wordt gedagvaard. Er wordt onderscheid gemaakt tussen een beleidssepot en een technisch sepot. Bij een beleidssepot wordt niet vervolgd vanwege beleidsafspraken en prioriteitenstelling. Bij een technisch sepot wordt besloten van vervolging af te zien omdat de officier vindt dat er niet genoeg bewijs tegen de verdachte is om tot een veroordeling te komen. Naast deze twee vormen kan er ook sprake zijn van een voorwaardelijk sepot. De officier ziet dan van vervolging af als de verdachte zich aan bepaalde voorwaarden houdt. Ook is er de mogelijkheid van de officier om een transactievoorstel te doen. Een transactievoorstel kan worden gedaan bij overtredingen en bij misdrijven waarvoor de strafmaat niet hoger is dan zes jaar. De transactie kan bijvoorbeeld bestaan uit een geldboete, een werkstraf, een leertraject of betaling van de schade aan het slachtoffer. Accepteert de verdachte de transactie, dan leidt dit tot het voorkomen van vervolging. Als de verdachte de transactie weigert, wordt de verdachte alsnog vervolgd en moet hij voorkomen bij de rechter.

Als voldoende bewijs voorhanden is, geldt in situaties van (vermoedelijke) kindermishandeling als uitgangspunt dat de verdachte wordt vervolgd. De Aanwijzing kindermishandeling schrijft voor dat bij wijze van uitzondering en uitsluitend onder voorwaarden wordt geseponereerd. In kindermishandelingszaken van relatief geringe ernst bestaat er de mogelijkheid van een voorwaardelijk beleidssepot. Een voorwaardelijk beleidssepot met bijzondere voorwaarde, toezicht

van de reclassering en in het kader van dit toezicht deelname aan een vorm van daderhulpverlening, verdient de voorkeur. Indien de officier besluit de verdachte wel te vervolgen, maakt hij de zaak aanhangig bij de rechtbank. De zaak wordt op de terechtzitting behandeld en er volgt een uitspraak. De verdachte en/of het Openbaar Ministerie kan in hoger beroep gaan tegen de uitspraak bij het gerechtshof en vervolgens cassatie instellen bij de Hoge Raad. De route tot aan de vervolging van een persoon in een zaak waarbij sprake is van kindermishandeling staat in figuur 1 weergegeven.

Figuur 1 Schematisch overzicht aangifte en vervolging

1.4.2 Aanwijzingen College van Procureurs Generaal

Voor de strafrechtelijke aanpak van kindermishandeling is een aantal Aanwijzingen van het College van Procureurs Generaal van belang. Zo is voor kinderen die getuige zijn (geweest) van partnergeweld, al langer de Aanwijzing huiselijk geweld van toepassing. Per 1 juni 2010 is een nieuwe Aanwijzing huiselijk geweld en eergerelateerd geweld in werking getreden.⁹ Op grond van de Aanwijzing moet in het proces-verbaal van aangifte van huiselijk geweld worden vermeld of er thuiswonende kinderen zijn, waarbij in het bijzonder wordt vermeld of zij, hetzij slachtoffer, hetzij getuige zijn van het partnergeweld. Op grond van deze Aanwijzing verwijst de politie ook naar het Kindspoortraject.

Voor seksuele kindermishandeling is de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik van belang, waarvan een nieuwe versie op 1 januari 2009 in werking is getreden.¹⁰ Deze aanwijzing bevat, naast regels voor de opsporing en vervolging van seksueel misbruik in het algemeen en in afhankelijkheidsrelaties, ook regels voor de bejegening van slachtoffers van zedendelicten.

⁹ Aanwijzing huiselijk geweld en eergerelateerd geweld, Stcrt. 2010, 28 april 2010, nr.6462.

¹⁰ Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik, Stcrt. 2008.

Ten slotte is op 1 augustus 2009 de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake kindermishandeling (verder: Aanwijzing kindermishandeling) in werking getreden. Deze Aanwijzing geeft instructies voor de opsporing en vervolging van kindermishandeling. Onder kindermishandeling verstaat de Aanwijzing seksuele mishandeling, fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en/of bedreiging met mishandeling en emotionele verwaarlozing. De aanwijzing introduceert een registratieplicht voor politie en Openbaar Ministerie waardoor inzicht wordt gekregen in de aard en omvang van kindermishandeling. Tot 2009 was er geen specifieke aanwijzing voor de opsporing en vervolging van gevallen van kindermishandeling. Geconstateerde gevallen werden afgedaan op grond van de artikelen 300-304 of 242-249 Wetboek van Strafrecht en een aantal overige artikelen.¹¹

1.5 Toepasbare strafbepalingen bij kindermishandeling

1.5.1 Mogelijke strafbepalingen

In kindermishandelingszaken kan een groot aantal strafbepalingen toepasbaar zijn. Het betreft onder andere de strafrechtelijke bepalingen met betrekking tot (poging tot) (zware) mishandeling (artikel 300-304, 308 Sr) en (poging tot) verkrachting, aanranding, seksueel binnendringen en ontucht (artikel 242-249 Sr). Ook kan het gaan om dood door schuld (artikel 307 Sr), moord (artikel 287 Sr) en doodslag (artikel 289 Sr). Zie bijlage 2 voor een uitgebreidere (niet limitatieve) lijst van toepasbare artikelnummers.

1.5.2 Strafverzwaring op grond van artikel 304 Wetboek van Strafrecht

In kindermishandelingszaken waarin sprake is van (zware) mishandeling in de zin van artikel 300-303 Sr bestaat de mogelijkheid tot strafverzwaring op grond van artikel 304 van het Wetboek van Strafrecht. Artikel 304 Sr bepaalt dat de in de artikelen 300-303 Sr opgenomen straffen voor mishandeling met een derde kunnen worden verhoogd, indien deze zijn begaan tegen de moeder, vader, echtgenoot, levensgezel of het kind, tegen een ambtenaar of door toediening van voor de gezondheid schadelijke stoffen. Per 1 juli 2009 is aan de beschrijving van misdrijven die zijn begaan tegen 'zijn kind' toegevoegd: 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'.¹² Dit heeft tot gevolg dat het artikel ook van toepassing is op kinderen tot wie degene die het misdrijf begaat in een bijzondere relatie staat en die gelet op de diverse samenlevingsvormen vergelijkbaar is met de huidige formulering van 'zijn kind'. Bij het 'kind over wie hij het gezag uitoefent' gaat het om een niet-ouder die het gezag over het kind uitoefent, bijvoorbeeld bij een huwelijk van twee vrouwen waar de partner van de moeder bij de geboorte van het kind automatisch het gezag krijgt. Bij 'een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin' gaat het bijvoorbeeld om pleegouders of een (nieuwe) partner van een ouder. Deze niet-ouders hebben vergelijkbare verantwoordelijkheden tegenover het kind als de wettelijke ouders en zijn daarom onder het bereik van het artikel gebracht.¹³

1.5.3 Strafverzwaring in gevallen dat kinderen getuige zijn van partnergeweld

De G4 (de vier grootste gemeenten van Nederland) hebben in 'Een wet tegen huiselijk geweld, naar een sluitende aanpak van huiselijk geweld' van november 2008 gepleit om het Wetboek van Strafrecht in die zin te wijzigen dat de kennelijke aanwezigheid van een kind bij het plegen van partnergeweld als

¹¹ Aanwijzing opsporing en vervolging inzake kindermishandeling, Stcr. 2009, nr. 11, p. 1-2.

¹² Staatsblad 2009, 245 en 263.

¹³ Kamerstukken II, 2008-2009, 31 386, nr. 9 (Nota van Wijziging), p. 7-8.

een strafverzwarende omstandigheid wordt aangemerkt. De minister van Justitie heeft in reactie op dit pleidooi laten weten dat een nieuwe categorie strafverzwaring niet nodig is, omdat een kind dat getuige is van partnergeweld dit in het algemeen zal zijn in de situatie als bedoeld in artikel 304 Sr. Daarnaast kan bij de strafeis rekening worden gehouden met de omstandigheden van de mishandeling, waardoor ook de rechter rekening daarmee kan houden.¹⁴ Tijdens het Algemeen Overleg Aanpak huiselijk geweld van 3 juni 2009 heeft de minister van Justitie toegezegd om in een volgend overleg met de procureurs-generaal te onderstrepen dat het een strafverzwarende omstandigheid is dat kinderen getuige zijn van partnergeweld. Verder zegt de minister van Justitie toe om te laten onderzoeken hoe vaak strafverzwaring wordt toegepast vanwege het feit dat kinderen getuige zijn van partnergeweld.¹⁵

1.6 De probleemstelling van het onderzoek

Er is geen zicht op hoe vaak en op welke manier het strafrecht in kindermishandelingszaken wordt ingezet. Tevens is het onbekend hoe het verloop in de strafrechtsketen (opsporing, vervolging en berechting) van de eventuele aangiften kindermishandeling is. Het laatste onderzoek dat zicht gaf op de aantallen aangiften van kindermishandeling en de vervolging in de strafrechtsketen dateert van 1993.¹⁶ In 1999 is er onderzoek gedaan naar de strafwaardigheid van seksueel misbruik.¹⁷ De minister van Justitie heeft het WODC gevraagd een onderzoek te laten verrichten naar de wijze waarop strafrecht wordt ingezet bij kindermishandeling. De twee doelstellingen van het onderzoek zijn:

1. *Zicht krijgen op de wijze waarop en de frequentie waarmee het strafrecht wordt ingezet bij kindermishandelingszaken.*
2. *Zicht krijgen op hoe vaak artikel 304 Sr wordt toegepast bij kindermishandeling.*

Naar aanleiding van vragen van de Tweede Kamer heeft de minister aanvullend verzocht in het onderzoek specifiek aandacht te besteden aan de mogelijkheid van het toepassen van artikel 304 Sr in situaties waarin kinderen getuige zijn van huiselijk geweld.¹⁸ De vragen van de Tweede Kamer zijn ondergebracht onder de tweede doelstelling van dit onderzoek.

De probleemstelling van het onderzoek uit zich in de vraag wat de werking is van het strafrecht in kindermishandelingszaken. Om hier zicht op te krijgen stelde het WODC de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoeveel aangiften van kindermishandeling zijn in een bepaalde periode gedaan?
2. Hoeveel van de aangegeven zaken, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht, zijn ingeschreven bij het Openbaar Ministerie?
3. Hoe zijn de ingeschreven zaken door het Openbaar Ministerie afgedaan (sepot, transactie, dagvaarding)?

¹⁴ Brief van 28 mei 2009 van de minister van Justitie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (onderwerp: Reactie op het concept-wetsvoorstel Huiselijk Geweld van de G4), kenmerk 559087809/6.

¹⁵ Verslag van een algemeen overleg, vastgesteld 25 juni 2009, aanpak huiselijk geweld (Kamerstukken II, 2008/09, 28 345, nr. 91).

¹⁶ Montfoort, A. van. 1993. *Kindermishandeling en Justitie. Een empirisch onderzoek naar de afhandeling door de Raad voor de Kinderbescherming, de politie en het Openbaar Ministerie van meldingen van kindermishandeling en seksueel misbruik.*

¹⁷ Kool, R.S.B. (1999) *De strafwaardigheid van seksueel misbruik.* Rotterdam. Gouda Quint.

¹⁸ Verslag van een algemeen overleg, vastgesteld 25 juni 2009, aanpak huiselijk geweld (Kamerstukken II, 2008/09, 28 345, nr. 91).

4. Hoe luidt het (onherroepelijke) vonnis in de gedagvaarde zaken, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht?
5. Hoe vaak wordt artikel 304 Sr toegepast en wat zijn de redenen om dit artikel al dan niet toe te passen?
6. Wordt er in de praktijk gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot strafverzwaring van artikel 304 Sr bij huiselijk geweld waar kinderen getuige van zijn?
7. Houden de officier van justitie bij het bepalen van de hoogte van de strafeis, en de rechter bij het opleggen van de straf, rekening met de omstandigheden dat er kinderen getuige zijn van huiselijk geweld?

De eerste vijf vragen gaan over kindermishandeling. De vragen zes en zeven hebben meer specifiek betrekking op de situaties waarin kinderen getuige zijn van huiselijk geweld. Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen hanteren we een beperkte definitie van getuige zijn van huiselijk geweld, te weten het getuige zijn van geweld tussen de ouders of een ouder en zijn/haar partner (hierna te noemen: partnergeweld).

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de gebruikte onderzoeksmethoden aan bod en er wordt tevens verslag gedaan van de uitkomsten van het onderzoeksproces voor het verzamelen van de juiste dossiers. Dit leidt tot de vaststelling van een aantal aangiften kindermishandeling en een aantal aangiften partnergeweld met kinderen als getuige in de onderzochte periode. In hoofdstuk 3 worden de kenmerken van de aangiften kindermishandeling beschreven en wordt het verloop in het strafproces zichtbaar gemaakt (welke wetsartikelen zijn ten laste gelegd en welke vonnissen zijn uitgesproken). In hoofdstuk 4 worden de bevindingen gepresenteerd met betrekking tot de kinderen die alleen getuige zijn geweest van partnergeweld. In hoofdstuk 5 worden alle onderzoeksvragen beantwoord en conclusies getrokken.

2 ONDERZOEKSOPZET EN METHODEN

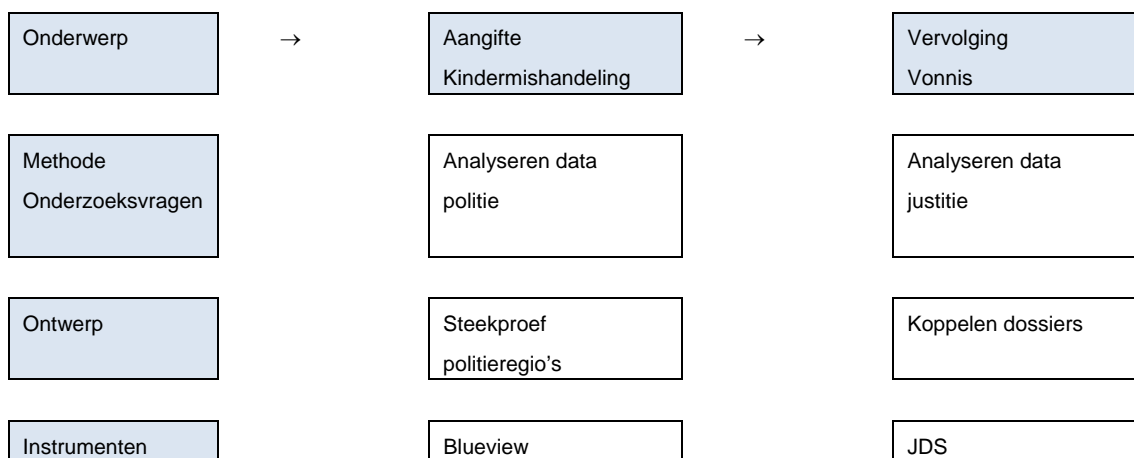
Het onderzoek heeft tot doel (1) het zicht krijgen op de wijze waarop en de frequentie waarmee het strafrecht wordt ingezet bij kindermishandelingszaken en (2) het zicht krijgen op hoe vaak artikel 304 Sr wordt toegepast (specifiek ook in de situaties waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld). Voor de beide onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van dezelfde werkwijze. De onderzoeksopzet en de gebruikte methoden lichten we in dit hoofdstuk toe.

2.1 Kader

In § 1.6 staan de zeven onderzoeksvragen voor dit onderzoek vermeld. Deze zijn te verdelen in twee hoofdonderwerpen: 'kindermishandeling' en 'kinderen als getuige van partnergeweld'. De vraagstellingen zijn te koppelen aan drie verschillende fasen in het onderzoek:

1. Aantallen aangiften: de politie neemt aangiften op en verricht het opsporingsonderzoek. Voor het bepalen van het aantal aangiften zijn de informatiesystemen van de politie geraadpleegd.
2. Het vervolgen en berechten van de verdachte: de officier van justitie beoordeelt op basis van het ingestuurde dossier van de politie of de verdachte vervolgd gaat worden en op welke wijze. Zowel de officier van justitie als de rechter kunnen beslissingen nemen in het verloop van het strafproces (zie § 1.4). Alle beslissingen over het verloop van het strafrechtsproces staan in de documentatiesystemen van het Ministerie van Justitie. Het aantal bij het Openbaar Ministerie ingeschreven zaken, de wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie, en het vonnis zijn onderzocht.
3. Een aantal kwalitatieve interviews en een dossieranalyse van op www.rechtspraak.nl gepubliceerde jurisprudentie. De interviews met politiefunctionarissen gingen vooral over het verloop van het strafproces. De interviews met de officieren van justitie betroffen hun ervaringen met het verzwarende strafrechtsartikel 304 Sr. In de uitspraken van rechters is geïnventariseerd of en hoe zij aandacht besteden aan de bijzondere relatie tussen ouder (partner van ouder) en het kind in hun motiveringen in het vonnis.

We geven de voor de eerste twee fasen van de kwantitatieve analyse in te zetten methoden en instrumenten in onderstaande figuur schematisch weer.

Figuur 2.1 Kwantitatieve analyse van proces van selectiviteit

De *onderzoekseenheid* is het proces-verbaal over een verdachte. De verdachte wordt gedurende het strafrechtsproces gevolgd.

Het onderzoek had betrekking op de in de periode van 1 januari 2007 tot en met 30 juni 2008 opgenomen aangiften van kindermishandeling, alsmede op de ambtshalve door de politie ingestelde onderzoeken naar kindermishandeling. Dit is een periode van anderhalf jaar. Deze periode is gekozen om rekening te houden met de doorlooptijd van de zaken waarbij er – bij een analyse van Justitieel Documentatie Systeem (JDS) eind 2009 – minimaal anderhalf jaar tussen proces-verbaal en het mogelijke vonnis zit. Dat betekent dat voor bijna alle aangiften gedaan in de onderzoeksperiode op het moment van het verzamelen van de data (begin 2010) het eventuele vonnis bekend zou moeten zijn. De gekozen onderzoeksperiode heeft als nadeel dat de recentelijk (vanaf 2008) toegenomen aandacht voor de (strafrechtelijke) aanpak van kindermishandeling, en specifiek voor kinderen als getuige van partnergeweld, niet in het onderzoek is meegenomen. De nieuwe Aanwijzing kindermishandeling en de nieuwste versies van de Aanwijzingen huiselijk geweld en seksueel misbruik van het College van Procureurs-generaal waren in die periode nog niet van toepassing. Ook de uitbreiding van de definitie van ‘zijn kind’ in artikel 304 Sr was in de onderzoeksperiode niet in werking getreden (zie § 1.5.2)

2.2 Fase 1: opsporen van aantal aangiften

Het opsporen van kindermishandeling moet in dit onderzoek zicht geven op het aantal aangiften en dit uitgesplitst naar strafrechtsartikel. De informatiesystemen van de politie zijn voor deze eerste fase leidend.

2.2.1 Keuze informatiesystemen

De politie legt haar activiteiten en informatie op geautomatiseerde wijze vast. Tot medio 2008 waren hiervoor drie verschillende systemen in gebruik. Zo gebruikten de regio's Rotterdam-Rijnmond, Amsterdam, Limburg-Zuid, Flevoland en Friesland het informatiesysteem Xpol. Bij de regio Haaglanden was het systeem Genesis in gebruik. De overige negentien regio's werkten met BPS. Inmiddels zijn alle regio's overgegaan op de Basis Voorziening Handhaving (BVH). Daarnaast maakt de politie gebruik van één landelijk systeem voor het vastleggen van antecedenten van verdachten/veroordeelden (HKS). In tegenstelling tot de andere drie bevat HKS minder zaaksinformatie, waardoor het zoeken op specifieke zoektermen minder kans geeft op het traceren van kindermishandeling.

Om de drie bronsystemen integraal (en landelijk) te kunnen bevragen op specifieke informatie is door de Voorziening tot Samenwerking Politie Nederland (vts PN) het systeem Blueview ontwikkeld. Met behulp van zoekvragen (queries) is informatie uit het systeem te halen. De zoekvraag kan gericht zijn op bijvoorbeeld wetsartikelen, op inhoud, op leeftijd slachtoffers of op een combinatie van verschillende zoektermen.

2.2.2 Selectie op wetsartikelen of inhoudelijke termen

Het eerste idee was een selectie te maken van relevante wetsartikelen en Blueview hierop te bevragen. De verkregen selectie van processen bleek niet volledig: een aantal politiekorpsen registreerden bij het opnemen van een aangifte geen wetsartikelen. De tweede gedachte was te selecteren aan de hand van een aantal criteria:

- datum kennisname ligt tussen 01-01-2007 tot en met 30-06-2008;
- het slachtoffer is beneden de 18 jaar;

- de relatie tussen slachtoffer en verdachte is bekend¹⁹;
- er moet een aangever of getuige zijn.

Deze 'grove' selectie leverde meer dan 1 miljoen hits op. Deze query bleek niet selectief genoeg. Daarna is aanvullend gezocht met behulp van kwalitatieve zoektermen in alle processen. Blueview werkt daarbij zoals de zoekmachine van Google. Het zoeken op bijvoorbeeld 'mishandeling & kind' zorgt ervoor dat alle documenten opgezocht worden waarin deze termen in de processen-verbaal staan. Het gaat niet alleen om het proces-verbaal van aangifte maar ook om processen-verbaal van verhoren of verslagen van de voortgang in de zaak. De zoektermen waarin delen van het woord voorkomen, leveren ook een treffer op, zoals bij het woord kind of mishandeling. De woorden 'kinderen' of 'mishandelingen' leveren ook een treffer op.

2.2.3 Bepalen van de inhoudelijke zoektermen

De vraag was welke zoektermen het meest geschikt waren en tegelijkertijd selectief genoeg om niet oneindig veel hits te krijgen. In www.rechtspraak.nl was eerder door de onderzoekers een selectie gemaakt van relevante uitspraken die gaan over casus kindermishandeling en kinderen die getuige waren van partnergeweld. Daarbij waren verschillende zoektermen gebruikt. Uiteindelijk bleek dat de volgende zoektermen in de gevonden uitspraken voorkwamen:

- 'mishandeling & kind'
- 'mishandeling & baby'
- 'mishandelend & kind'²⁰
- 'kindermishandeling'
- 'seksueel misbruik kind'
- 'ontucht'²¹
- 'emotionele verwaarlozing kind'
- 'incest'
- 'lichamelijke verwondingen kind'
- 'fysieke verwaarlozing kind'
- 'getuige huiselijk geweld kind'

Het zoeken op termen als 'dood & kind' of 'geweld & baby' leverde geen aanvullende of nieuwe uitspraken op.

2.2.4 Resultaten van de (landelijke) query

Op de bovenstaande criteria en de inhoudelijke zoektermen is een landelijke query gebouwd. Dit leidde tot 10.880 hits verdeeld over de 25 politieregio's. Deze waren als volgt verdeeld over de twee onderwerpen van ons onderzoek.

¹⁹ Dit is noodzakelijk om de dossier op inhoud te beoordelen of er sprake was van kindermishandeling volgens de door ons gehanteerde definitie.

²⁰ Deze zoekterm is in tweede instantie toegevoegd op basis van het checken van de validiteit van de query, zie §2.2.8

²¹ De zoekterm 'ontucht' is in tweede instantie toegevoegd op basis van het checken van de validiteit van de query, zie §2.2.8

Categorie	Totaal	Subtotaal
– Kindermishandeling	9.389	
Waarvan:		
o 'mishandeling & kind'		5.132
o 'kindermishandeling'		1.045
o 'mishandelend & kind'		4
o 'seksueel misbruik & kind'		979
o 'incest'		768
o 'ontucht'		528
o 'mishandeling & baby'		700
o 'lichamelijke & verwondingen & kind'		123
o 'lichamelijke & verwaarlozing & kind'		47
o 'emotionele & verwaarlozing & kind'		42
o 'fysieke & verwaarlozing & kind'		21
– Getuige van huiselijk geweld²²	1.491	
Totaal	10.880	

Tabel 2.1 Aantallen per zoekterm

Het gaat hier om aantallen treffers. Het kan voorkomen dat de betreffende zoekterm meerdere keren in het proces voorkomt, bijvoorbeeld 'mishandeling & kind'. Het kan ook zijn dat er in één proces meerdere zoektermen worden aangetroffen. Omdat zoektermen gecombineerd kunnen voorkomen in één proces, is gekeken naar het aantal unieke processen. Er waren in totaal 10.880 treffers, waarvan 7.481 unieke processen. De verdeling hiervan was als volgt: 5.990 processen gericht op één van de zoektermen 'kindermishandeling' en 1.491 processen vanuit de zoekterm 'getuige van huiselijke geweld'.

De termen 'ontucht' en 'mishandelend & kind' zijn later aan de query toegevoegd. Bij een check op de validiteit van de query (zie § 2.2.8) bleek vooral de term 'ontucht' te ontbreken in combinatie met het afschermen van zaken (zie § 2.2.8). Voor de overzichtelijkheid van de presentatie van de gegevens is ervoor gekozen de gevonden processen in tabel 2.1 mee te nemen.

2.2.5 Controle van de data op twee proefregio's

De eerste stap (zie § 2.2.4) leverde een groter aantal processen op dan *alleen* de gevallen van kindermishandeling of kinderen als getuige van partnergeweld. Bijvoorbeeld een buurman die één van zijn buurkinderen eenmalig een schop geeft en waarbij de moeder aangifte doet, komt voor in onze selectie maar behoort niet tot onze definitie van kindermishandeling. Ook geweld tussen jongeren onderling kan voorkomen in onze selectie, zonder dat dit behoort tot onze beoogde onderzoeksgroep.

Om te beoordelen hoeveel processen binnen de beschikbare tijd geraadpleegd konden worden, is gekozen voor een proef in twee politieregio's.

Voor de selectie van de twee proefregio's had het de voorkeur twee regio's te nemen waarin er veel aandacht is voor kindermishandeling. Politieregio Limburg Zuid was één van de 'RAAK-regio's'²³ en er

²² Bij de zoektocht is wel gebruik gemaakt van de term huiselijk geweld in plaats van partnergeweld omdat deze term door de politie gebruikt wordt in de processen-verbaal.

was veel aandacht voor het signaleren van kindermishandeling. Daarnaast is van politieregio Hollands-Midden bekend dat zij alert zijn op kindermishandeling en dit nauwkeurig registreren. In deze regio's verwachtten wij een grote kans te hebben een maximaal aantal zaken te vinden. In deze twee proefregio's zijn de met de query gevonden processen ingezien in Blueview. Op basis hiervan werd beoordeeld of de betreffende casus paste binnen de gehanteerde definitie van kindermishandeling en of de casus relevant was voor ons onderzoek. De onderzoekers verzamelden direct een aantal relevante gegevens voor dit onderzoek:

- de aard van de kindermishandeling²⁴ ;
- de gebruikte strafrechtsartikelen of combinatie daarvan;
- relatie van de pleger tot het kind²⁵;
- datum van delict;
- datum van aangifte;
- de aangever;
- proces-verbaalnummer.

De verzameling van de onderzoeksgegevens vond plaats op basis van een, voor de betrokken onderzoekers geschreven instructie (zie bijlage 4). We baseerden ons voor de definities op de richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten (Baeten & Willems 2009; zie § 1.2.2).

De te verzamelen gegevens zijn per proces geïventariseerd en in Excel verwerkt.

De aantallen gevonden processen in de query voor deze twee regio's staan in tabel 2.2.

		Aantal aangiften query
Hollands-Midden	– 'kindermishandeling'	331
	– 'getuige van huiselijk geweld'	71
	– totaal aantal processen	402
Limburg-Zuid	– 'kindermishandeling'	370
	– 'getuige van huiselijk geweld'	132
	– totaal aantal processen	502

Tabel 2.2 Aantal processen voor de twee proefregio's

In totaal zijn van deze twee proefregio's 904 processen ingezien in Blueview. Het betrof 402 processen voor de politieregio Hollands-Midden en 502 processen voor de politieregio Limburg-Zuid. De meeste processen (701 van de 904 = 77%) betrof het processen die in de query gevonden zijn als kindermishandeling en in 203 processen (= 23%) betrof het processen die in de query gevonden waren onder kinderen als getuige van partnergeweld.

2.2.6 *Uitkomst van de analyse van de twee proefregio's*

De uitkomsten van de analyse in twee proefregio's leverden de volgende kengetallen op. In de proef zijn dus 904 processen onderzocht. Dit leverde 169 aangiften op (= 19%). Deze 169 aangiften voldeden aan de definitie van kindermishandeling zoals gehanteerd in dit onderzoek en waren te

²³ RAAK staat voor Regionaal Actieplan Aanpak Kindermishandeling. De Westelijke Mijnstreek was één van de regio's die heeft meegedaan aan RAAK. Dit betrof dus één specifieke regio binnen het politiekorps Limburg-Zuid.

²⁴ Zie bijlage 4 voor de indeling.

²⁵ Vader, moeder of verzorger

typeren als processen met betrekking tot ‘kindermishandeling’ of ‘kind als getuige van partnergeweld’. De meeste zaken waren dus geen treffers. Voor het onderwerp kindermishandeling was de selectiviteit van de query als volgt:

	Aantal processen kindermishandeling in de query	Aantal treffers
Hollands-Midden	331	55
Limburg-Zuid	370	63

Tabel 2.3 Aantal treffers voor kindermishandeling

Typeringen van de casussen die niet tot de selectie behoorden:

- De meeste zaken betroffen incidenten op school, in een winkel of in de openbare ruimte waarbij twee of meer kinderen betrokken waren.
- Enkele zaken betroffen het plegen van ontuchtige handelingen of mishandeling door een overblijfmoeder, chauffeurs van taxibusjes of leerkrachten. Het kind staat tot deze personen weliswaar in een bepaalde relatie, maar in onze afbakening van het onderzoek hebben we ons vooral gericht op de personen zoals omschreven in het huidige artikel 304 onder 1 Sr. Overigens hebben we groepsleiders die dagelijks een deel van de zorg voor een kind voor haar of zijn rekening nemen wel meegenomen, evenals de directe familie (grootouders, ooms en tantes). Deze laatste groep valt niet per definitie onder de strekking van artikel 304 onder 1 Sr.²⁶
- Enkele zaken betroffen aangifte door een ouder van een incident van een buurtbewoner of onbekende persoon gericht tegen zijn/haar kind, waaronder bijvoorbeeld verbale bedreiging omdat een kind schade had veroorzaakt bij een huis of auto van deze buurtbewoner.
- Enkele zaken betroffen het plegen van vernieling, brandstichting, diefstal of een overval gepleegd door een minderjarige. In het proces kwam één van de andere zoektermen voor. In deze zaken was er geen enkel verband met kindermishandeling.

Voor het onderwerp kinderen als getuige van partnergeweld was de selectiviteit van de query voor de twee regio's als volgt:

	Aantal processenkinderen als getuige van partnergeweld in de query	Aantal treffers
Hollands-Midden	71	21
Limburg-Zuid	132	19

Tabel 2.4 Aantal treffers voor kind als getuige van partnergeweld

Bij het selecteren van de treffers vonden we veel processen waarin sprake was van geweld tussen de partners. Een typering van de casussen die niet tot de selectie behoorden:

- In het proces werd onvoldoende duidelijk of de kinderen getuige waren geweest van het partnergeweld. In het proces-verbaal werd alleen vermeld dat de partners kinderen hadden.

²⁶ Alleen als er sprake is van een dagelijkse taak in de verzorging van het kind.

- In een aantal processen bleek soms dat kinderen volgens de politie aanwezig waren in het huis of de locatie waar het partnergeweld plaatsvond. Vanuit het proces-verbaal kwam onvoldoende naar voren of de kinderen aantoonbaar getuige waren geweest van het partnergeweld.

Deze processen zijn niet meegenomen bij de definitieve selectie.

Deze proef leverde op dat er in een aantal aangiften zowel sprake was van een kind als getuige van partnergeweld als van mishandeling van het kind zelf, doordat hem of haar letsel was toegebracht. We hebben ervoor gekozen deze processen te typeren als kindermishandeling en als 'aard van de kindermishandeling' twee typen te scoren: enige vorm van kindermishandeling en kind als getuige van partnergeweld. In het vervolg bij de uitwerking van resultaten zijn deze processen meegenomen in het hoofdstuk 3 over kindermishandeling. In § 3.1.3 is uitgewerkt bij hoeveel aangiften van kindermishandeling er daarnaast sprake is van dat kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld. Wanneer uit het proces bleek dat er alleen sprake was van een kind als getuige van partnergeweld en de verbalisant geen aantekeningen had gemaakt over opgelopen fysiek letsel, verwaarlozing of seksueel misbruik bij het kind, dan is deze casus meegenomen in de uitwerking bij hoofdstuk 4 over kinderen als getuige van partnergeweld.

2.2.7 Bepalen van het vervolg: een steekproef van de politieregio's

Een landelijk beeld was idealiter gewenst, maar gezien de aantallen processen uit de query en het aantal hits bleek het schetsen daarvan niet mogelijk binnen de beschikbare tijd. Daarom is besloten een steekproef te trekken uit de 25 politieregio's.²⁷ Op basis van de steekproef kan het aantal aangiften kindermishandeling en kinderen als getuige van partnergeweld geëxtrapoleerd worden naar een landelijk beeld (Baarda & De Goede 2006).

Er is bepaald dat de steekproef elf politieregio's omvat. De twee proefregio's Hollands-Midden en Zuid-Limburg waren select gekozen en behoorden tot de steekproef. De overige negen regio's zijn aselekt gekozen. De getrokken politieregio's staan in bijlage 3. Van de in totaal 7.481 gevonden processen is aldus van 3.179 (= 42%) beoordeeld of het daadwerkelijk om zaken van kindermishandeling of om een kind als getuige van partnergeweld ging.

Van de 3.179 processen waren er 2.570 die behoorden tot de categorie kindermishandeling en 609 die behoorden tot de categorie kinderen als getuige van partnergeweld. Dit leidde na beoordeling door de onderzoekers tot 526 aangiften waarbij sprake was van aangifte van kindermishandeling en 170 aangiften van partnergeweld waarbij één of meer kinderen in het gezin getuige waren geweest van dit partnergeweld.

Van de 3.179 onderzochte processen bleek dat in 54 aangiften de kinderen zowel getuige waren van partnergeweld als zelf slachtoffer waren van kindermishandeling (vaak fysieke mishandeling). Deze 54 processen zijn meegeteld onder 'kindermishandeling' omdat de kinderen aantoonbaar slachtoffer waren. De 170 processen waar kinderen getuige waren van partnergeweld hebben betrekking op die situaties waarin zij volgens het proces-verbaal alleen getuige waren en niet zelf mishandeld of misbruikt werden.

²⁷ Het Korps Landelijke Politiediensten en de Koninklijke Marechaussee vormen een 26^e en 27^e regio maar zijn in het onderzoek niet meegenomen.

	Aantal processen in de query	Aantal treffers
'kinder mishandeling'	2.570	526
'kind als getuige van partnergeweld'	609	170

Tabel 2.5 Aantal aangiften en treffers in de steekproef

2.2.8 Validiteit van de query

In de loop van het proces van dataverzameling kwam de vraag op hoe valide de query was. Tijdens de afname van de interviews met de contactpersonen van de politie werd opgemerkt dat er zogenaamde 'afgeschermdde zaken' waren die mogelijk niet in te zien waren. Daarnaast is er een aantal controles uitgevoerd. Zo bleek tijdens de interviews met de politie dat er een beperkt aantal regio's waren die over een eigen handmatig bijgehouden registratie beschikten. Ook was er een retrospectieve controle mogelijk doordat een aantal uitspraken op www.rechtspraak.nl gepubliceerd zijn (zie § 2.4.2). De gevonden uitspraken zouden moeten voorkomen in de gevonden treffers. Deze verschillende controles op de validiteit van de query leverden de volgende uitkomsten op.

Controle op afgeschermdde zaken

Gaande het onderzoek werd duidelijk dat processen in bepaalde gevallen door politiemensen als "afgeschermd" in het politieregistratiesysteem kunnen worden gemarkeerd. Er zijn in het politiesysteem twee niveaus van 'afschermen' mogelijk:

1. Alleen de leden van het team dat onderzoek doet, hebben toegang tot het dossier. Dit bijvoorbeeld in verband met bekende personen of personen die een publieke functie uitoefenen (zoals een burgemeester of wethouder) die verdacht worden van de gepleegde feiten.
2. De zaken worden afgeschermd binnen de afdeling zodat niet alle politiefunctionarissen de zaken kunnen inzien. In ons onderzoek bleek bijvoorbeeld dat een aantal regio's de zedenzaken standaard had afgeschermd. Dit gold echter niet voor alle politieregio's.

De afgeschermdde zaken op het eerste niveau komen niet voor in het informatiesysteem Blueview en zijn niet te tellen. De afgeschermdde zaken van het tweede niveau komen voor in Blueview, wel zijn dan delen van de processen-verbaal vaak afgeschermd.

De onderzoekers hebben op basis van het systeem 'Gids' van de politie geprobeerd zicht te krijgen op het aantal afgeschermdde zaken per regio en een inhoudsindicatie van de afgeschermdde zaken. Op deze manier wisten de onderzoekers te achterhalen dat veel zaken afgeschermd waren waarbij de inhoudsindicatie 'ontucht' van toepassing was.²⁸ Het zoeken in Blueview met de zoekterm 'ontucht' is opnieuw uitgevoerd. Met behulp van deze zoekterm werden in totaal 528 processen gevonden. Daarvan hadden er respectievelijk 319 betrekking op de geselecteerde elf politieregio's.²⁹ Dit leverde een bestand op van 47 nieuwe aangiften. Omdat het hier bijna altijd om afgeschermdde zaken ging, zijn alleen die zaken meegenomen waarvan duidelijk te herleiden was dat ze behoorden tot onze

²⁸ Daarnaast bleek 'mishandelend & kind' in een aantal zaken voor te komen als zoekterm. Deze zoekterm is toegevoegd bij het opnieuw uitdraaien van de gegevens uit Blueview.

²⁹ 318 zaken betrof het 'ontucht & minderjarige' en 1 had betrekking 'mishandelend & kind'

selectie. Bijna bij alle processen konden in het proces enkele velden ingezien worden, waardoor de benodigde gegevens te herleiden waren.

Check van de eigen registratie van de politieregio's

Van de politieregio's Twente, Hollands-Midden, Utrecht en Amsterdam-Amstelland zijn door de politie zelf handmatig bijgehouden registraties ontvangen en deze zijn gecheckt met onze gegevens. De registratie van Hollands-Midden was het meest volledig en kwam volledig overeen met de door ons afgebakende selectie voor kindermishandeling.

In de politieregio Twente was de vergelijking alleen mogelijk voor de zaken kindermishandeling beneden de twaalf jaar. Dit leverde twee zaken op die niet in ons bestand voorkwamen. Het verkregen bestand uit Utrecht kwam redelijk overeen met de gevonden resultaten. Dit bestand was moeilijker vergelijkbaar omdat er ook meldingen aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling tussen zaten. Het is dan onduidelijk of een niet gevonden zaak in Blueview inhoudt dat er een melding gedaan is aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of dat er aangifte is gedaan en de zaak ontbreekt in de query. Voor een aantal, dat wel voorkwam in Blueview en niet in ons bestand zat, bleek dit vooral te wijten aan administratieve onzorgvuldigheden (zoals een verkeerde geboortedatum of het ontbreken van een verdachte waartegen aangifte is gedaan). Deze zorgden er dan voor dat een zaak niet in de query voorkwam. Voor de politieregio Amsterdam-Amstelland leverde de check op dat er twaalf zaken waren die in ons bestand ontbraken. Het ging om afgeschermd zaken waarbij tien zaken gekwalificeerd werden als ontucht en bij twee zaken ging het om het onttrekken van kinderen aan het ouderlijk gezag.

De registratie van de politieregio Hollands Midden was voor onze vergelijking het meest geschikt en betrouwbaar omdat expliciet vermeld stond of en door wie er aangifte was gedaan. Het betrof gegevens van alle zaken kindermishandeling in 2007 en de eerste helft van 2008. Het betrof in totaal 190 zaken in anderhalf jaar waarbij de politie betrokken is geweest. Van deze 190 zaken leidde tweederde niet tot een aangifte. Bij de meeste van deze zaken werd er doorverwezen naar vormen van jeugdzorg (de vrijwillige afdeling van Bureau Jeugdzorg of AMK) of de Raad voor de Kinderbescherming. Deze instellingen startten dan een onderzoek op en/of regelen hulpverlening voor het gezin.

Het bestand van de politieregio Hollands Midden leverde veertien processen op die wel tot onze selectie behoorden, maar die we niet hadden gevonden in Blueview. Deze processen zijn nagezocht in Blueview op basis van het proces-verbaal nummer. Bij één proces bleef het onduidelijk of het opsporingsonderzoek op 30-06-2008 al dan niet was afgerond. Bij dertien van de veertien processen waren de zaken afgeschermd en dus inhoudelijk niet in te zien. Bij al deze dertien processen was aangegeven in de gebeurtenis bij het proces dat het ging om 'ontucht minderjarige'.

www.rechtspraak.nl

Op Rechtpraak.nl zijn voor de kwalitatieve analyse met dezelfde zoektermen als waarop gezocht is in Blueview (zie § 2.2.3) uitspraken verzameld van rechters. Wij hebben geprobeerd deze via Rechtspraak.nl verkregen uitspraken door middel van parketnummer en proces-verbaalnummer te koppelen aan ons onderzoeksbestand met relevante zaken. Deze zoektocht kent beperkingen, omdat bleek dat de nummers niet altijd met elkaar overeenkwamen of niet terug te vinden waren. Er waren er negen (van de in totaal 44 zaken) niet terug te vinden in onze selectie. Het bijbehorende proces-verbaalnummer kwam niet voor in onze selectie. Bij analyse in Blueview bleek het volgende:

- Bij vier zaken was er vervolgd op geweld met letsel en moord en toepassen van dodelijk geweld. Dit zijn zeer ernstige kindermishandelingszaken. Op basis van Blueview kon herleid worden dat deze niet in onze selectie voorkomen omdat de politie vooral bezig is geweest met de “moord” of “dood” van een kind en de term mishandeling niet in het proces-verbaal voorkomt.
- Bij twee zaken kwam in het verslag vooral de term ‘mishandelend’ voor in plaats van mishandeling.
- Eén van de negen zaken betrof een afgeschermd zaak en was niet in te zien.
- In twee zaken is er sprake van kindermishandeling maar blijft het onduidelijk waarom deze zaak niet in de query voorkomt. Eén van deze twee zaken heeft een afwijkend proces-verbaal nummer maar het blijft – ook na raadplegen van de opstellers van de query – onduidelijk waarom deze zaken niet voorkomen in de query.

Op basis van deze bevindingen is de zoekterm ‘mishandelend & kind’ toegevoegd aan de query. Er is niet voor gekozen om een query te draaien met de zoekterm ‘doodslag/ moord’ of ‘dodelijk geweld’ of ‘geweld met letsel met wapen’ omdat dit naar verwachting vele honderden nieuwe processen zou opleveren terwijl het in zeer kleine aantallen gaat om dodelijk geweld gericht tegen kinderen. Een aantal zaken waarin kinderen om het leven zijn gebracht, zijn gevonden via Rechtspraak.nl en zijn – wanneer zij tot de onderzoeksregio behoorden – toegevoegd aan het onderzoeksbestand.

Dubbele check in Blueview

Het registratiesysteem Blueview is los van de inhoudelijke zoektermen specifiek benaderd met zoektermen als ‘Münchhausen by proxy’ en ‘genitale verminking’. Reden hiervoor was om deze specifieke vormen van kindermishandeling op te sporen. De zoektermen ‘genitale verminking’ leverde in onze onderzoeksperiode geen treffer op. De zoekterm ‘Münchhausen by proxy’ kwam enkele keren in de opsporingsonderzoeken voor in onze onderzoeksperiode maar in alle gevallen had dit geen betrekking op kindermishandeling.

2.2.9 Conclusie over de validiteit

Uit de verschillende controles die uitgevoerd zijn, valt af te leiden dat de query niet helemaal dekkend is. Bij elke check van de eigen registraties van de politieregio’s of via Rechtspraak.nl komen enkele processen naar voren die we niet gevonden hebben in onze query. De grootste hoeveelheid van de door ons ‘gemiste’ processen heeft te maken met de kwalificatie ‘ontucht minderjarige’ in het proces in Blueview en het feit dat deze zaken afgeschermd blijken te zijn. Het proces-verbaal of delen daarvan zijn niet zichtbaar in Blueview en worden daarom niet gevonden. In mindere mate bleek er sprake te zijn van gemiste processen waar de term mishandeld gebruikt is in plaats van mishandeling of de focus vooral lag op de dood van het kind en de term kindermishandeling niet in het proces-verbaal of de verhoren voorkwam. Nieuw gevonden processen-verbaal van aangifte die we bij bovenstaande controles tegenkwamen, zijn toegevoegd aan het onderzoeksbestand.

Niet iedere onderzochte politieregio had een eigen handmatig bijgehouden registratie, waardoor controle hierop niet voor alle politieregio’s mogelijk was. Onze verwachting is op basis van de uitgevoerde controles dat er in werkelijkheid meer aangiften zijn gedaan dan er in dit onderzoek gevonden zijn. Het komt voor dat processen³⁰ gemist zijn omdat de zoektermen niet voorkwamen in

³⁰ Het gaat hier om processen-verbaal van aangifte, processen-verbaal van verhoor of andere toevoegingen van een medewerker van de politie aan een zaak.

het proces of door fouten bij de registratie van het proces (verkeerde geboortedatum of verdachte niet aangeduid). Dit betekent voor het onderzoek dat het te berekenen 95 procent betrouwbaarheidsinterval (zie § 3.1 en 4.1) een ondergrens en een bovengrens geeft. Het aantal processen voor de ondergrens is een minimum. Op basis van deze check op validiteit kan verwacht worden dat het werkelijke aantal aangiften hoger ligt dan deze ondergrens.

2.3 Fase 2: Onderzoek naar de vervolging

Voor het onderzoek naar de vervolging en de berechting van de verdachten is gebruik gemaakt van het Justitieel Documentatie Systeem (JDS). Dit systeem wordt beheerd door de Justitiële Informatiedienst (Justid) van het Ministerie van Justitie en bevat de strafrechtelijke gegevens van personen. Dit omvat gegevens over de personen, het ten laste gelegde feit en de vervolging en veroordeling van de verdachten.

Het proces-verbaal nummer is gebruikt voor de koppeling met JDS. Van de proces-verbaal nummers in ons databestand heeft vts PN een bestand aangeleverd met de bijbehorende namen van verdachten en hun geboortedatum. Deze sleutel (achternaam plus geboortedatum) heeft Justid voorzien van de bijbehorende JDS nummers. De onderzoeker kon de vervolging bij JDS opzoeken in het uittreksel.

2.3.1 Verzamelde gegevens

De informatie uit de uittreksels uit JDS is handmatig in Excel ingevoerd. Het gaat – in ieder geval - om de volgende gegevens:

Proces-verbaal:

- Datum ontvangst proces-verbaal door officier van justitie;
- Datum start onderzoek;

Indien afzien van vervolging:

- Is er sprake van technisch of beleidssepot;
- Datum afdoen door officier van justitie;

Indien vervolging:

- Datum afdoen door officier van justitie;
- Datum terechtzitting;
- Datum uitspraak;
- Type vonnis in eerste aanleg (vrijspraak, taakstraf, transactie, gevangenisstraf);
- Al dan niet instellen hoger beroep.

Indien hoger beroep:

- Datum uitspraak Hof;
- Type onherroepelijk vonnis (vrijspraak, taakstraf, transactie, gevangenisstraf).

2.3.2 Resultaten van het koppelen van bestanden

In totaal zijn er 696 zaken gekoppeld aan het Justitieel Documentatie Systeem en zijn deze te beschouwen als door de politie ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie. Van deze 696 zaken waren er in totaal 170 niet terug te vinden in het Justitieel Documentatie Systeem (zie bijlage 5).

Figuur 2.2 Aantal geanalyseerde dossiers

In de tabel in bijlage 5 staan de redenen vermeld waarom deze 170 zaken niet terug te vinden waren. Deze redenen zijn achterhaald door een combinatie van gegevens van de Justitiële Informatiedienst en het opnieuw raadplegen van de processen in Blueview. Het bleek dat in Blueview in tekstvelden vaak terug te vinden was welke procesgang het proces had doorgemaakt en of er bijvoorbeeld overleg over de zaak was geweest met het Openbaar Ministerie.

Het blijkt bijvoorbeeld dat in veel afgeronde opsporingsonderzoeken de politie (telefonisch) overleg heeft met de parketsecretaris of de officier van justitie van het Openbaar Ministerie. Dan blijkt dat er in het overleg vaak besloten wordt tot het seponeren van de zaak: het politieseptot. Het sepot gebeurt vaak op grond van het ontbreken van bewijs. Het dossier wordt niet ingestuurd naar het Openbaar Ministerie en daar niet geregistreerd. Deze werkwijze wordt bevestigd door de geïnterviewde functionarissen bij de politie en de officieren van justitie. Dit betekent dat er in de praktijk regelmatig een sepot plaatsvindt door de politie na overleg met de officier van justitie. In ons onderzoek kwam dit bij 51 van de 696 aangiften voor (= 8%).

De in totaal 526 dossiers die wel getraceerd zijn in het Justitieel Documentatie Systeem, zijn te verdelen in 382 zaken die betrekking hebben op kindermishandeling en 144 zaken hebben betrekking op kinderen als getuige van partnergeweld.

2.4 Fase 3: Kwalitatieve analyse

In aanvulling op de verzamelde kwantitatieve data zijn twee meer verdiepende onderzoeksmethoden ingezet. Er zijn interviews gehouden met contactpersonen van de politie voor het duiden van de gevonden data en hun ervaringen met opsporen van deze zaken. Met officieren van justitie zijn interviews gehouden om hun ervaringen met artikel 304 Sr te bespreken voor zowel kindermishandelingszaken als de zaken waarin kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld. Tot slot heeft een inhoudelijke analyse plaatsgevonden van rechterlijke uitspraken die gevonden zijn op Rechtspraak.nl.

2.4.1 Interviews met officieren van justitie en politie

We hebben interviews gehouden met politiefunctionarissen en officieren van justitie, die werkzaam zijn in de in de steekproef geselecteerde politieregio's. Het gaat dan om functionarissen die betrokken zijn bij de aanpak van kindermishandeling en/of partnergeweld. De verzamelde data per regio hebben we voorgelegd aan de geïnterviewden. Dit was bedoeld als achtergrond en het gaf ons een beeld of er in deze regio veel afgeschermd zaken zijn en of de data overeenkwamen met het beeld van de geïnterviewde. In de interviews is aandacht besteed aan:

1. De verzamelde data en de eerste indrukken van geïnterviewde.

2. Ambtshalve vervolgen en seponeren.
3. Het al dan niet toepassen van artikel 304 Sr bij kindermishandeling.
4. Kinderen als getuige van partnergeweld en de werking van artikel 304 Sr.

Een uitgewerkte vragenlijst staat in bijlage 6. Van de elf benaderde regio's wilde het Openbaar Ministerie in één regio niet meewerken vanwege drukke werkzaamheden en kon in één van de arrondissementen het interview met het Openbaar Ministerie niet binnen het beoogde tijdspad plaatsvinden. In totaal hebben er zestien interviews plaats gevonden: zeven interviews met officieren van justitie³¹ en negen met functionarissen van de politie. In bijlage 7 staat vermeld met welke personen interviews zijn gehouden.

2.4.2 Onderzoek van de uitspraken van de rechterlijke macht

Eén van de onderzoeksvragen betreft de kwestie of in het vonnis rekening gehouden wordt met artikel 304 Sr. Op Rechtspraak.nl is een selectie van rechterlijke uitspraken te vinden. Zaken worden voor Rechtspraak.nl geselecteerd, omdat zij bijvoorbeeld aandacht hebben getrokken in de publiciteit, uitwerking kunnen hebben op de toepassing van wetten en regelingen, interesse van de vakpers hebben, et cetera.³² De kwalitatieve zoektermen die in ons onderzoek zijn gebruikt om de registraties van de politie te doorzoeken zijn ook gebruikt binnen Rechtspraak.nl. De eerste selectie is gebaseerd op een gerechtelijke uitspraak na 01-01-2007 binnen het rechtsgebied straf, waarbij achtereenvolgens de volgende kwalitatieve zoektermen zijn ingevoerd:

- mishandeling & kind'
- 'mishandeling & baby'
- 'mishandelend & kind'
- 'kindermishandeling'
- 'seksueel misbruik kind'
- 'ontucht'
- 'emotionele verwaarlozing kind'
- 'incest'
- 'lichamelijke verwondingen kind'
- 'fysieke verwaarlozing kind'
- 'getuige huiselijk geweld kind'

Aangezien Rechtspraak.nl een selectie van rechterlijke uitspraken bevat, is het aantal daar gevonden zaken de absolute ondergrens van de uitspraken en dus de aangiften van kindermishandeling. De selectie van de zaken is niet representatief voor alle vonnissen op het gebied van kindermishandeling. We willen de uitspraken gebruiken om een inhoudsindicatie te krijgen of strafverzwarende omstandigheden in de uitspraak aan de orde komen en of artikel 304 Sr is toegepast. We hebben te maken met een selectie van uitspraken en de inventarisatie kan niet als representatief worden beschouwd. De inhoud van de vonnissen moet als indicatief beschouwd worden voor bijvoorbeeld de mate waarin 304 Sr in het vonnis wordt overgenomen.

Deze eerste selectie leverde enkele honderden dossier op. Alle dossiers zijn handmatig nagelopen. Daarbij is nader bekeken of de dossiers voldeden aan de volgende selectiecriteria:

- Delict gepleegd tussen 01-01-2007 en 31-12-2008;
- Familiale of directe relatie tussen slachtoffer en verdachte;

³¹ Dit in totaal voor negen politieregio's. De arrondissementen omvatten soms meer dan één politieregio.

³² Zie voor de selectiecriteria www.rechtspraak.nl, onder 'uitspraken' (selectiecriteria).

- Slachtoffer jonger dan 18 jaar.

Een onderzoeker heeft alle gevonden uitspraken beoordeeld aan de hand van de opgestelde definitie en criteria (bijlage 4). De doelgroep en de onderzoeksperiode³³ komen overeen met de verzamelde processen-verbaal van aangifte. De zoekopdracht op Rechtspraak.nl heeft zich niet beperkt tot de uitspraken in de elf door ons onderzochte politieregio's, maar betrof heel Nederland.

In totaal zijn 95 uitspraken gevonden. Daarvan hadden 92 uitspraken betrekking op enige vorm van kindermishandeling. Drie uitspraken gingen over die situaties waarin kinderen alleen getuige waren geweest van partnergeweld. Van de 95 gevonden uitspraken waren er 44 die betrekking hadden op onze geselecteerde elf politieregio's. Deze 44 dossiers zijn gebruikt om de validiteit van de query te controleren.³⁴

In de 95 dossiers is gezocht naar de motivering van de straf door de rechter. In 41 van de 95 dossiers had artikel 304 Sr, gelet op de tenlastelegging van de artikelen 300 tot en met 303 Sr, van toepassing kunnen zijn. Bij 54 dossiers waren andere artikelnummers ten laste gelegd (vooral misdrijven tegen de zeden). Bij 30 zaken, van de 41 dossiers waar 304 Sr van toepassing had kunnen zijn, was 304 Sr daadwerkelijk van toepassing. Bij 11 zaken is 304 Sr niet ten laste gelegd.

In bijlage 11 staan alle motiveringen genoteerd waarbij de rechter aangaf dat er sprake was van een strafverzwarende omstandigheid vanwege de relatie tussen de dader en het kind of de kinderen in het gezin. Dit is uitgewerkt voor:

- alle zaken waar 304 Sr ten laste is gelegd;
- zaken waar artikel 304 Sr niet ten laste is gelegd maar waar dat wel had gekund gelet op 300-303 Sr;
- specifiek de zaken waarin kinderen alleen getuige waren van partnergeweld.

Hoewel het niet beschreven is in bijlage 11, bleek dat ook in de zaken aangaande andere ten laste gelegde feiten (zoals misdrijven tegen de zeden) strafverzwarende omstandigheden gemotiveerd worden in de uitspraak.

³³ Een aangifte tussen 1-1-2007 en 30-06-2008

³⁴ Zie § 2.2.8 voor check op de validiteit

3 AANGIFTEN EN STRAFVERVOLGING BIJ KINDERMISHANDELING

De volgende onderzoeksvragen worden in dit hoofdstuk beantwoord: Hoeveel aangiften van kindermishandeling zijn in een bepaalde periode gedaan? Hoeveel van de aangegeven zaken, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht, zijn ingeschreven bij het Openbaar Ministerie? Hoe zijn de ingeschreven zaken door het Openbaar Ministerie afgedaan (sepot, transactie, dagvaarding)? Hoe luidt het (onherroepelijke) vonnis in de gedagvaarde zaken, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht? Hoe vaak wordt artikel 304 Sr toegepast en wat zijn de redenen om dit artikel al dan niet toe te passen?

3.1 De aantallen aangiften kindermishandeling

De steekproef omvatte elf politieregio's (zie bijlage 3). Gezien de onderzoeksvragen, zijn uitsluitend de zaken waarin aangifte is gedaan en de zaken waarin is overgegaan tot ambtshalve opsporingsonderzoek opgenomen in het onderzoek. Zaken waarin bijvoorbeeld alleen een melding is gedaan, zijn uitgesloten. Het betreft dan onder andere zaken die door de politie worden doorverwezen naar de hulpverlening (vrijwillige afdeling of Advies- en Meldpunt Kindermishandeling van het Bureau Jeugdzorg). Uit de eigen registratie van de politieregio Hollands Midden blijkt dat in ongeveer tweederde van de kindermishandelingszaken waarin de politie bemoeienis heeft geen aangifte is gedaan (zie § 2.2.8). Uit de jaarcijfers van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling over 2009 blijkt dat er in totaal 16.574 meldingen waren om een onderzoek in te stellen naar vermoedens van kindermishandeling. Op het totaal van deze 16.574 meldingen is 27 procent van de meldingen gedaan door de politie (MO Groep, 2010). Het gaat dan om ruim 4500 meldingen van de politie aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.

3.1.1 Aantallen aangiften in de steekproef

In de query zat een aantal kwalitatieve zoektermen gericht op de processen waarin kindermishandeling kon voorkomen (zie § 2.2.3). Dit leverde over een periode van anderhalf jaar in totaal 2.570 mogelijke treffers op. In tabel 3.1 staat de verdeling van het aantal doorzochte processen en het aantal treffers per politieregio.

De steekproef leverde op dat er 526 (= 20%) van de processen in de query te kwalificeren zijn als een aangifte van kindermishandeling. Meer dan driekwart van de onderzochte processen bleek bij het handmatig doorlopen van de processen niet gekwalificeerd te kunnen worden als kindermishandeling volgens onze definitie. Dit heeft vooral te maken met de opgestelde query, die ruim genoeg moest zijn om de relevante aangiften op te sporen. In onderstaande tabel 3.1 staat per politieregio uitgesplitst de aantallen gevonden dossiers in de query en het aantal geselecteerde treffers door de onderzoekers na het inzien van de dossiers.

Regio	Aantal in query	Aantal treffers	Percentage
1. IJsselland	103	20	20
2. Twente	157	42	27
3. Noord- en Oost Gelderland	215	43	20
4. Gelderland Zuid	162	28	17
5. Utrecht	340	81	24
6. Amsterdam Amstelland	258	36	14
7. Hollands Midden	331	66	20
8. Zuid Holland Zuid	180	42	23
9. Brabant Midden West	300	77	26
10. Limburg Noord	154	28	18
11. Limburg Zuid	370	63	17
Totaal	2.570	526	20

Tabel 3.1 Aantallen doorzochte processen en aantal gevonden aangiften per regio

De aantallen treffers variëren per regio, van twintig aangiften kindermishandeling in de politieregio IJsselland tot 81 aangiften in de regio Utrecht. Worden de aantallen gepercenteerd naar de aantallen in de query dan varieert het percentage treffers van 14 procent (politieregio Amsterdam-Amstelland) tot 27 procent (politieregio Twente). De achtergrond van deze percentuele verschillen is niet onderzocht.

3.1.2 Extrapolatie naar de populatie

De steekproef omvatte elf politieregio's. Er zijn in Nederland 25 politieregio's. Om de vraag te beantwoorden hoeveel aangiften er landelijk zijn, extrapoleren we de gegevens. Om te kunnen extrapoleren en de betrouwbaarheidsgrenzen te bepalen, berekenen we allereerst de schattingsfout:³⁵

$$\sigma = \sqrt{\frac{p * q}{n}}$$

waarbij: p = percentage treffers

q = 100- p

n = de grootte van de steekproef

Het invullen van onze gegevens levert de volgende uitkomst op voor de schattingsfout:

$$\sigma = \sqrt{\frac{20,46 * (100 - 20,46)}{2570}} = 0,79$$

Deze schattingsfout bepaalt de uiteindelijke betrouwbaarheidsgrenzen. Willen we met 95 procent betrouwbaarheid kunnen aangeven tussen welke grenzen de aantallen aangiften liggen dan nemen

³⁵ Zie voor gevolgde procedure en uitwerking. Baarda & De Goede (1998), p. 217 en 218.

we daartoe links en rechts van het gemiddelde tweemaal de schattingsfout. Het gemiddelde is 20,46 procent van de gevonden processen in de query.

Gemiddelde

20,46 %	Ondergrens
	$20,46 - 2 * 0,79 = 18,87$
	Bovengrens
	$2 * 0,79 + 20,46 = 22,05$

Tabel 3.2 Percentage aangiften van kindermishandeling

Dit betekent dat met 95 procent betrouwbaarheid de aantallen aangiften kindermishandeling liggen tussen 18,87 procent en 22,05 procent van het aantal gevonden processen met behulp van de query. We hebben in totaal 5.990 processen gevonden die vallen onder de zoektermen behorende bij kindermishandeling. Dit houdt in dat het aantal aangiften landelijk in een periode van anderhalf jaar ligt tussen 1.130 en de 1.321 aangiften.

Statistisch gezien is er bij de extrapolatie naar alle politieregio's een onzekerheidsmarge van vijf procent. Op basis van eerdere controles van de bestanden bleek dat de query een aantal processen miste waarin wel sprake is van kindermishandeling. Het bleek dat vooral ontuchtzaken afgeschermd werden en daardoor in de query gemist werden.

Voor een aantal politieregio's hebben we dit kunnen herstellen en zijn de gemiste processen alsnog aan het onderzoek toegevoegd. Ondanks deze toevoegingen is het aannemelijk dat er bij het zoeken naar processen sprake is van gemiste processen. De onderzoekers veronderstellen dat het werkelijke aantal aangiften hoger ligt dan de ondergrens van het betrouwbaarheidsinterval. Het is aannemelijk dat het aantal aangiften eerder dicht bij de bovengrens zal liggen van 1.321 aangiften in anderhalf jaar.

Deze betrouwbaarheidsgrenzen zijn een statistische berekening. In het vervolg van het rapport gaan we uit van het gemiddelde van 20,5 procent en dat houdt in dat er 1.225 aangiften kindermishandeling gedaan zijn in een periode van anderhalf jaar. Omgerekend naar de tijdseenheid van één jaar, betekent dit dat er landelijk per jaar circa 817 aangiften worden opgemaakt door de politie in het kader van de kindermishandeling. In de volgende paragrafen schetsen we de kenmerken van 526 aangiften van kindermishandeling die we in de steekproef van elf regio's gevonden hebben.

3.1.3 Kenmerken van de aangiften

In het onderzoek was het de vraag of de aangiften konden worden uitgesplitst naar artikelnummer. Dit bleek niet mogelijk, omdat niet in alle politieregio's de gepleegde feiten worden gekoppeld aan artikelnummers uit het Wetboek van Strafrecht. In § 3.2 geven we aan welke artikelnummers voorkomen in de tenlastelegging. Wel kon in de processen uit Blueview de aard van de kindermishandeling worden gescoord. Bij het scoren van de aangiften zijn verschillende gegevens vastgelegd. Het gaat om:

- aard van de kindermishandeling (zie bijlage 4 voor de definities);
- de leeftijd van het slachtoffer (in jaren);
- de relatie van de verdachte tot het slachtoffer;
- de aangever;
- de gebruikte strafrechtsartikelen.

Aard van de kindermishandeling

Bij het scoren van de aard van de kindermishandeling zijn vijf verschillende typen van kindermishandeling onderscheiden (zie bijlage 4):

1. Fysieke kindermishandeling.
2. Seksueel misbruik.
3. Lichamelijke verwaarlozing (onvoldoende fysieke zorg).
4. Fysieke verwaarlozing (onvoldoende fysiek toezicht).
5. Emotionele verwaarlozing (psychische mishandeling).

Voor twee categorieën is er nader onderscheid gemaakt in subtypen. Zo is er bij fysieke kindermishandeling nader onderscheid gemaakt in vrouwelijke genitale verminking en Münchhausen by proxy. Onder de categorie emotionele verwaarlozing is apart aandacht besteed aan de kinderen die getuige zijn geweest van partnergeweld.

In een aantal aangiften was er sprake van meerdere gepleegde feiten. Deze feiten behoorden in een vijfde van alle zaken tot twee verschillende categorieën van kindermishandeling. Een voorbeeld daarvan is een zaak waarin sprake is van lichamelijke mishandeling door de vader van het kind, maar ook mishandeling van de moeder waarbij het kind aanwezig was. In deze casus is er primair gescoord voor de categorie fysieke mishandeling en secundair voor aanwezigheid bij partnergeweld.

Wanneer er in het proces-verbaal zowel sprake was van kindermishandeling maar ook duidelijk was dat het kind getuige was geweest van partnergeweld dan zijn deze casus meegenomen onder het onderwerp van dit hoofdstuk 'kindermishandeling'. Deze casus worden niet meer besproken in het volgende hoofdstuk over kinderen die volgens het proces-verbaal *alleen* getuige waren geweest van partnergeweld.

In de 526 aangiften hebben we bij 86 (= 16%) van deze aangiften twee categorieën van kindermishandeling aangetroffen in het proces-verbaal van aangifte. Bij 54 van deze 86 aangiften was sprake van fysieke mishandeling van het kind gecombineerd met de melding dat het kind getuige was geweest van partnergeweld. Daarnaast was er bij 18 van de 86 aangiften een combinatie tussen fysieke mishandeling en bedreiging. De andere mogelijke combinaties komen maar enkele keren voor. In onderstaande tabel 3.3 geven we de categorieën weer.

Categorie	Hoofd	Sub	totaal	%
Fysieke mishandeling	308	7	315	51
Seksueel misbruik	195	5	200	33
Lichamelijke verwaarlozing	1	1	2	-
Fysieke verwaarlozing	1	1	2	-
Emotionele verwaarlozing	21	72	93	16
Totaal	526	86	612	100

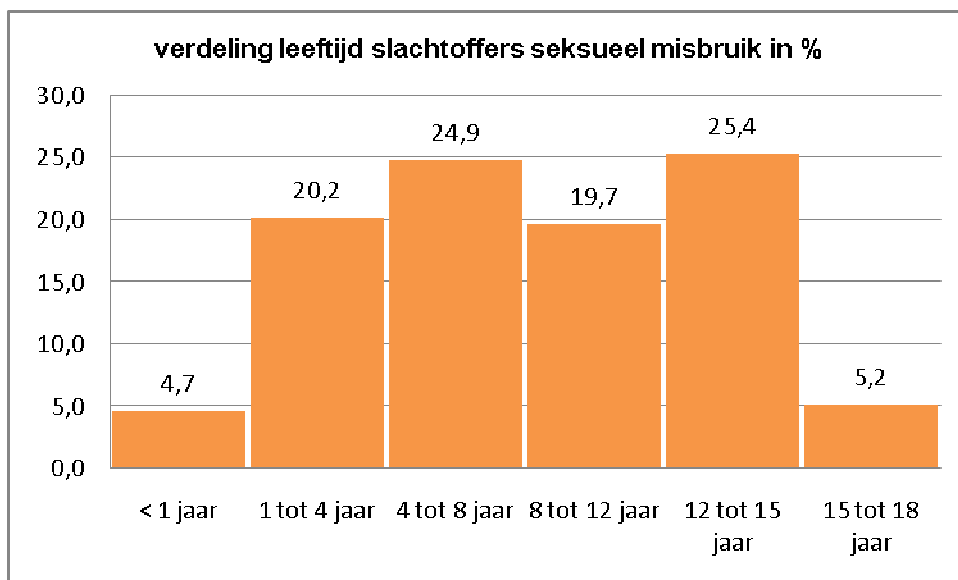
Tabel 3.3 Overzicht van de aard van de kindermishandeling

De aangiften hebben vooral betrekking op fysieke kindermishandeling (51%). Er is één casus waarbij Münchhausen by proxy genoemd is als aard van de kindermishandeling. Een aangifte van vrouwelijke genitale verminking zijn we in de steekproef niet tegengekomen. Seksueel misbruik komt bij 33 procent van alle aangiften voor. Lichamelijke en fysieke verwaarlozing van kinderen komen niet of nauwelijks in de aangiften voor.

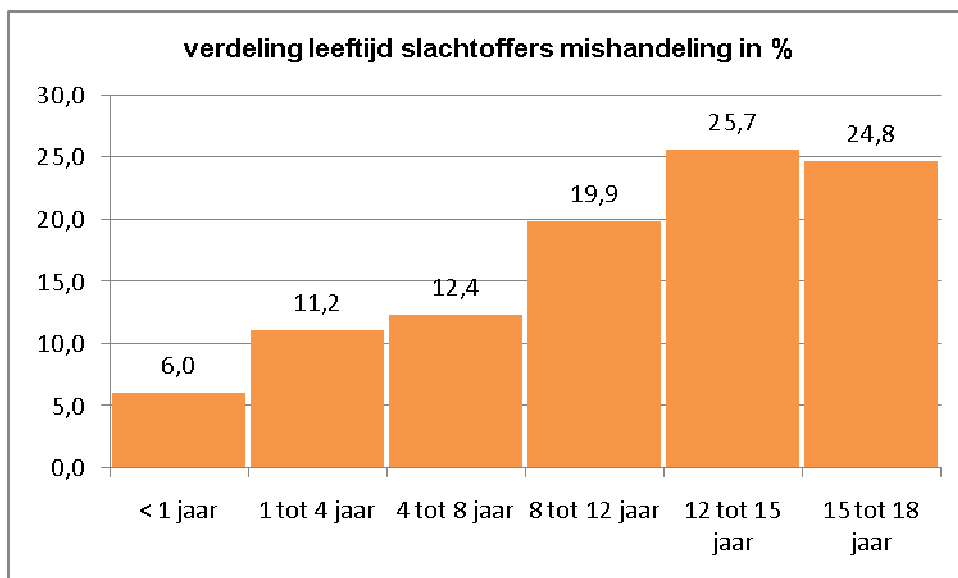
Het type casus dat aangetroffen is, is zeer verschillend. Het gaat soms om vormen van eenvoudige mishandeling, bijvoorbeeld oudere jongeren die aangifte doen tegen één van hun ouders omdat deze ouder hun incidenteel geslagen heeft of bij de arm heeft gepakt en de pols heeft gedraaid. Aan de andere kant hebben we casus aangetroffen waarbij de mishandeling of het seksueel misbruik ernstig van aard was en zeer frequent. Het gaat hier bijvoorbeeld om jonge kinderen die stelselmatig geslagen worden en om kinderen die jarenlang seksueel misbruikt zijn. In een aantal casus van seksueel misbruik zien we dat het slachtoffer pas op latere leeftijd aangifte doet en dat het seksueel misbruik dan enige jaren heeft geduurd.

De leeftijd van het slachtoffer

In de 526 aangiften is de leeftijd van de slachtoffers geïnventariseerd op het moment dat het delict gepleegd is. Wanneer er sprake was van herhaling van delicten dan is de leeftijd genomen waarop in het proces-verbaal voor het eerst kindermishandeling gemeld wordt. In onderstaande figuren geven we de verdeling van de leeftijd weer voor de slachtoffers van seksueel misbruik en de overige slachtoffers (voornamelijk fysieke kindermishandeling en emotionele verwaarlozing).

Figuur 3.1a Leeftijd van de slachtoffers seksueel misbruik ten tijde van het plegen van het delict (n= 195)

Figuur 3.1b Leeftijd van de slachtoffers mishandeling ten tijde van het plegen van het delict (n=331)

De meeste slachtoffers zijn op het moment van het gepleegde delict tussen de twaalf en vijftien jaar oud. Er zijn negen kinderen waarbij op zeer jonge leeftijd (jonger dan één jaar) sprake is van seksueel misbruik. Bij in totaal een kwart van de aangiften is er sprake van seksueel misbruik van kinderen onder de vier jaar.

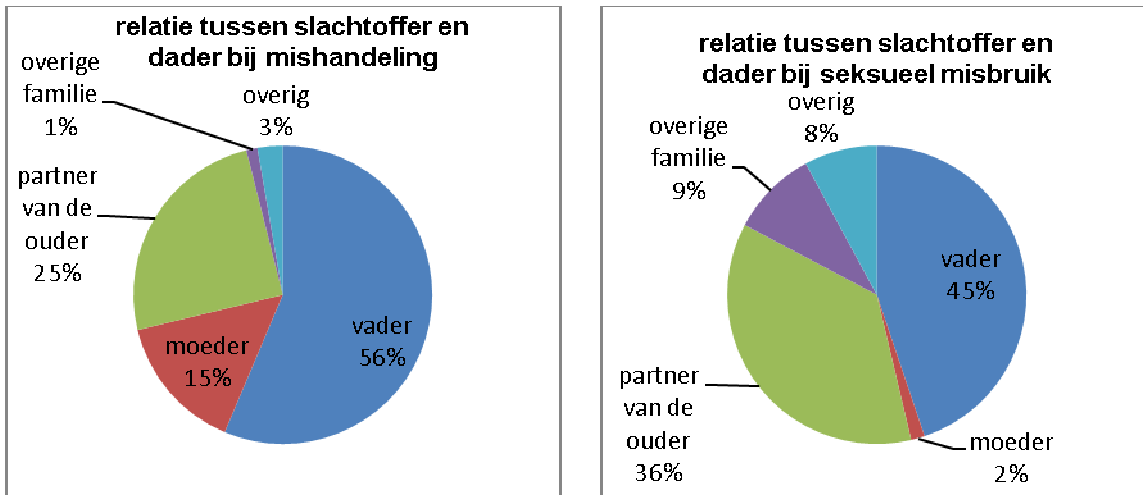
Er is een samenhang tussen aard van de kindermishandeling en de leeftijd van het kind op moment van het gepleegde delict. De kinderen die fysiek mishandeld worden, zijn met een gemiddelde leeftijd van 11 jaar op moment van het delict, ouder dan de slachtoffers van seksueel misbruik (gemiddelde leeftijd negen jaar. Dit verschil is significant.³⁶

De relatie tussen slachtoffer en de verdachte

In de aangifte is gekeken naar de relatie tussen het kind en de verdachte. Er zijn 519 verdachten bekend in de 526 casus. In zeven casus was de verdachte niet te achterhalen doordat het 'afgeschermd' zaken' betrof. In de meeste gevallen is sprake van één verdachte. In zeventien aangiften is er sprake van twee verdachten. Het gaat dan bijvoorbeeld om vader en stiefmoeder die beide verdacht worden van het mishandelen van een kind. De grootste groep verdachten (53%) zijn vaders van kinderen. De grootste groep van de overige relaties wordt gevormd door een partner van de ouder (27%). Het gaat bij de partner van de ouder bijna altijd om een nieuwe mannelijke partner van de moeder die verdacht worden van de gepleegde feiten. Minder vaak komen de moeder (10%) en de directe familie (5%) voor als verdachten. De categorie overige (5%) bestaat uit pleegouders, adoptieouders en groepsleiders van jeugdzorginstellingen.

In onderstaande figuur 3.2 is de verdeling te zien van de relatie tussen het kind en de verdachte. Dit is uitgesplitst voor seksueel misbruik en de overige typen van kindermishandeling.

³⁶ ANOVA, $F = 6,63$, $df = 4$, $p > 0,001$

Figuur 3.2 Relatie tussen slachtoffer en verdachte (mishandeling, n= 330; seksueel misbruik, n= 189)

In de grafieken wordt zichtbaar dat in de aangiften van seksueel misbruik vooral de vader of de (nieuwe) partner van de ouder de verdachten zijn. In het geval van fysieke kindermishandeling en verwaarlozing is moeder vaker verdachte van de gepleegde feiten dan bij seksueel misbruik. Bij seksueel misbruik zijn verhoudingsgewijs vaker andere familieleden en overigen in beeld dan bij fysieke kindermishandeling en de verwaarlozing. De verschillen zijn significant.³⁷

De aangever

Bij de aangiften is gekeken wie de aangifte heeft gedaan van het gepleegde feit. In tabel 3.4 is te zien wie de aangever is geweest. Uit deze tabel valt op te maken dat er nauwelijks een verschil is tussen de aangever en de aard van de kindermishandeling waarvoor aangifte wordt gedaan

Aangever	Fysieke mishandeling en verwaarlozing		Seksueel misbruik		Totaal
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Percentage
Ouders/verzorgers	120	36	93	49	40
Kind zelf	174	52	77	40	48
Professional	27	8	12	6	7
Broer/zus	3	1	1	--	1
Opa/oma	4	1	2	1	1
Overig	1	--	2	1	1
Ambtshalve opsporingsonderzoek	6	2	4	2	2
Totaal	335	100	191	100	100

Tabel 3.4 Wie de aangifte doet

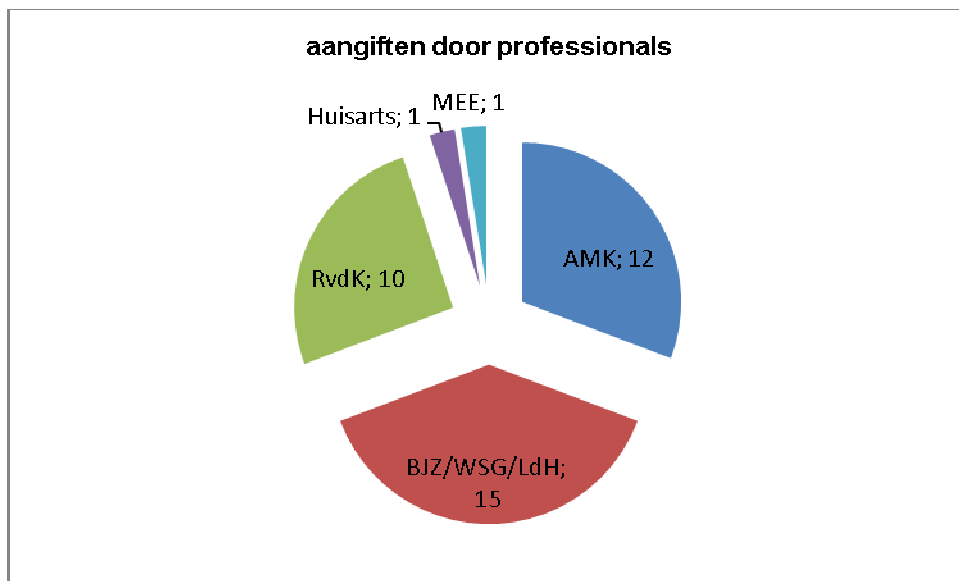
Familie

³⁷ Chi² = 51,72,df =3, p < 0,001

De grootste categorie (48%) aangevers is het kind zelf. Het gaat hier vooral om kinderen van twaalf jaar of ouder. Daarnaast doen ouders/verzorgers vaak aangifte (in 40% van de aangiften). Binnen deze groep komt het veel vaker voor dat de moeder aangifte doet dan de vader. De categorie 'overig' omvat bijvoorbeeld de vriendin van moeder, een nichtje van het kind en een adoptiemoeder. Relatief gezien doet één van de ouders vaker aangifte bij seksueel misbruik dan bij fysieke mishandeling en verwaarlozing.

Professionals

In zeven procent van alle aangiften heeft er een professional aangifte gedaan. In figuur 3.3 is de verdeling van deze 39 aangiften te zien.

Figuur 3.3 Aangiften door professionals (n=39)

De aangiften door professionals zijn vooral gedaan vanuit het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (12x),³⁸ Bureau Jeugdzorg, Leger des Heils of Willem Schrikker Stichting (15x) en de Raad voor de Kinderbescherming (10x). Bij de aangiften door Bureau Jeugdzorg ging het bijna altijd om gezinsvoogden of casemanagers die al langere tijd bij een casus betrokken waren. Dit geldt ook voor de twee aangiften van de vijftien die gedaan zijn door gezinsvoogden van het Leger des Heils (LdH) en de Willem Schrikker Stichting (WSG). Daarnaast deden de huisarts en MEE³⁹ elk één aangifte van kindermishandeling.

Vrijwel alle geïnterviewden in de verschillende politieregio's melden dat de laatste jaren nauwer samengewerkt wordt met de hulpverlenende instellingen zoals het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en de andere afdelingen van Bureau Jeugdzorg. Ook een aantal geïnterviewde officieren van justitie meldt een samenwerking tussen het Openbaar Ministerie en Bureau Jeugdzorg cq het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. In de politieregio Noord Limburg spreekt de

³⁸ Het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling maakt organisatorisch onderdeel uit van het Bureau Jeugdzorg. Er is in de figuur voor gekozen onderscheid te maken tussen het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en het Bureau Jeugdzorg.

³⁹ MEE is een landelijk werkende organisatie die hulp en advies biedt aan mensen met een lichamelijk, zintuiglijke of verstandelijke beperking of aan mensen die beperkingen ervaren ten gevolge van een chronische ziekte.

geïnterviewde van dagelijks contact met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Dit leidt in deze regio tot het doen van meer aangiften van kindermishandeling door het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. De geïnterviewde van de politie Amsterdam-Amstelland constateert dat tot vier jaar geleden er bijzonder weinig aangiften gedaan werden door de hulpverlenende instellingen. Er is in deze regio veel geïnvesteerd in de communicatie over de (on)mogelijkheden van strafrechtelijke vervolging. Dit heeft positief effect, want vanuit het Bureau Jeugdzorg/ Advies- en Meldpunt Kindermishandeling wordt inmiddels vaker contact met de politie opgenomen. Ook in de politieregio Hollands-Midden investeert de politie sterk in een goede samenwerking met de hulpverlening. Zo geeft de politie bijvoorbeeld regelmatig presentaties aan hulpverleners over de rol van de politie bij de aanpak van kindermishandeling. Er is volgens de geïnterviewde sprake van goede samenwerking met het Bureau Jeugdzorg en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, dat tegenwoordig regelmatig aangifte doet.

Uit de interviews met de politie blijkt dat scholen en artsen (onder andere van ziekenhuizen) nauwelijks aangifte doen. Wel zijn er steeds meer protocollen en meldcodes met betrekking tot de aanpak van kindermishandeling, op basis waarvan beroepskrachten melding doen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling doet dan alsnog aangifte van kindermishandeling bij de politie.

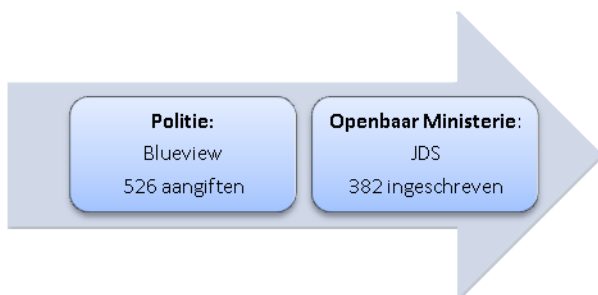
Tussen het Openbaar Ministerie, de Nederlandse politie en de MO Groep Jeugdzorg (de brancheorganisatie van de Bureaus Jeugdzorg) wordt inmiddels gewerkt aan een protocol om (vermoedens van) kindermishandeling te melden aan de politie. Naast een vereenvoudigde werkwijze om te melden bij de politie voorziet het protocol ook in verdere samenwerking wanneer er sprake is van een opsporingsonderzoek en een hulpverleningstraject vanuit Bureau Jeugdzorg (het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling).

Ambtshalve opsporingsonderzoek

De politie heeft de mogelijkheid om zonder aangifte, ambtshalve een onderzoek in te stellen. In onze steekproef zijn we deze ambtshalve opsporingsonderzoeken tien keer tegengekomen. Het lage aantal gevonden 'ambtshalve opsporingsonderzoeken' in dit onderzoek correspondeert met het beeld van de geïnterviewden. In de interviews met de politie en de officieren van justitie wordt gemeld dat voordat overgegaan wordt tot het ambtshalve vervolgen van kindermishandeling er altijd geprobeerd wordt om een ouder, een professionele melder of een andere betrokkene te bewegen aangifte te doen.

3.2 Aantal ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie

In het onderzoek naar kindermishandeling zijn er 526 aangiften van kindermishandeling geteld binnen de elf politieregio's in een periode van anderhalf jaar. Deze aangiften zijn gekoppeld aan het informatiesysteem van het Ministerie van Justitie (JDS) dat de gegevens bevat over de vervolging en de berechting van de verdachten. Een aantal casus (144 zaken) is niet terug te vinden in het informatiesysteem van het Ministerie van Justitie. De redenen hiervoor staan toegelicht in § 2.3.2. Hieruit is af te leiden dat de politie de meeste van die zaken al dan niet na (telefonisch) overleg met het Openbaar Ministerie soneert. Deze zaken worden klaarblijkelijk niet door de politie ingestuurd naar het Openbaar Ministerie. Het gaat hier volgens de geïnterviewden bijvoorbeeld om zaken waarin er geen aanvullende getuigen of verklaringen zijn dan alleen de verklaring van het slachtoffer. In dit type zaken is het moeilijker om te vervolgen, omdat er onvoldoende bewijs is.

Figuur 3.4 Aantal aangiften bij de politie en ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie

Eén van de vragen in het onderzoek is hoeveel van de aangegeven zaken uitgesplitst naar artikelnummer uit het Wetboek van Strafrecht ingeschreven zijn bij het Openbaar Ministerie. Het gaat in deze paragraaf om 382 ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie in de elf politieregio's. In de tenlasteleggingen van het Openbaar Ministerie zijn verschillende feiten omschreven. Aan het in de tenlastelegging omschreven feit worden dan de bijbehorende artikelnummers gekoppeld. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen wat primair ten laste wordt gelegd en wat subsidiair. Zo kan bijvoorbeeld in een zaak waarin seksueel misbruik speelt primair artikel 244 Sr ten laste worden gelegd (seksueel binnendringen van een persoon beneden de twaalf jaar). Subsidiair kan dan bijvoorbeeld 249 lid 1 ten laste worden gelegd (ontucht met een minderjarig kind). In totaal is er sprake van 627 strafrechtsartikelen in de 382 bij het Openbaar Ministerie ingeschreven zaken. De artikelen zijn gerubriceerd naar de titels van boek 2 van het Wetboek van Strafrecht (misdrijven). Er zijn vijf titels die in ons onderzoek aan de orde zijn (zie tabel 3.5). De verdeling van de artikelnummers en het aantal keer dat deze zijn ten laste gelegd is te zien in tabel 3.5.

Verdeling naar titels Wetboek van Strafrecht			
Artikelnummers	Titel	Aantal	Percentage van totaal n = 627
239 -254 bis Sr	Misdrijven tegen de zeden	246	39
273f – 286 Sr	Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid	53	8
287-295 Sr	Misdrijven tegen het leven gericht	14	2
300-306 Sr	Mishandeling	294	47
307-309 Sr	Veroorzaken van de dood of letsel door schuld	2	1
	Overig	18	3
Totaal		627	100

Tabel 3.5 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers

In de tenlasteleggingen komen artikelnummers over mishandeling het meest frequent voor, namelijk 47 procent van het totaal. Het vervolgen van een verdachte op basis van de artikelen over zedenmisdrijven komt in 39 procent van alle ten laste gelegde artikelen aan de orde. De overige categorieën komen minder vaak voor.

In de volgende vier tabellen werken we per titel uit welke artikelnummers ten laste zijn gelegd door het Openbaar Ministerie. In de tabellen staan de artikelnummers, een korte toelichting op het betreffende artikelnummer, hoe vaak een ten laste gelegd artikel voorkomt (binnen het totaal van 627) en in de laatste kolom het percentage. Het percentage is berekend over het totaal van alle 627 ten laste

gelegde artikelnummers. Het geeft geen indicatie van in hoeveel zaken dit artikelnummer aan de orde is.

Misdrijven tegen de zeden (artikel 239 tot en met artikel 254bis Sr)			
Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 627
240 Sr	Verspreiding pornografische geschriften	2	< 1
240 lid 1 Sr	Verspreiding pornografische geschriften: op of aan plaats voor openbaar verkeer bestemd, openlijk tentoonstelt of aanbiedt	4	< 1
240 lid 2 Sr	Verspreiding pornografische geschriften: aan iemand, anders dan op diens verzoek, toezenden	1	< 1
240b lid 1 Sr	Verspreiding pornografische geschriften van jongere onder de 16 jaar: aan iemand, anders dan op diens verzoek, toezendt	3	< 1
242 Sr	Verkrachting	20	3
243 Sr	Seksueel binnendringen wilsonbekwame	1	< 1
244 Sr	Seksueel binnendringen persoon beneden de 12 jaar	50	8
245 lid 1 Sr	Seksueel binnendringen een persoon beneden de 16 jaar	31	5
246 Sr	Feitelijke aanranding van de eerbaarheid	11	2
247 lid 1 Sr	Ontucht met wilsonbekwame of persoon beneden de 16 jaar	33	5
248 Sr	Strafverzwaring bij artikelen 240b, 242-247, 248a-e, 249, 250 ⁴⁰ Sr	1	< 1
249 lid 1 Sr	Ontucht met minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte.	88	14
249 lid 2 Sr	Zie 249 lid 1 Sr, alleen dan gericht op persoon die aan zorg is toevertrouwd van ambtenaar, bestuurder, arts, hulpverlener, etc.	1	< 1
Totaal		246	39⁴¹

Tabel 3.6 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor misdrijven tegen de zeden

Het vaakst wordt ontucht met een minderjarige ten laste gelegd, gevolgd door seksueel binnendringen van een persoon beneden de twaalf jaar. De artikelen 240 Sr en 240b Sr (verspreiding pornografische geschriften) zijn in alle zaken als bijkomend ten laste gelegd. Het is niet voorgekomen dat enkel artikel 240 Sr of artikel 240b Sr ten laste is gelegd.

⁴⁰ Indien een van deze misdrijven zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft (lid 3) of de dood ten gevolge (lid 4) begaan door twee of meer personen (lid 1). De mogelijkheid tot strafverzwaring is op grond van 248 lid 2 Sr ook mogelijk als het gaat om zijn kind, een kind over wie hij het gezag uitoefent, een kind dat hij verzorgt/opvoedt als behorend tot zijn gezin, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte (lid 2).

⁴¹ Doordat een aantal artikelnummers in beperkte mate voorkomt, zijn de percentages kleiner dan 1, en kunnen er afrondingsverschillen ontstaan.

Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (artikel 273f tot en met 286 Sr)			
Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 627
279 lid 1 en 2 Sr	Onttrekking van een minderjarige aan wettelijk gezag	4	-- ⁴²
285 lid 1 Sr	Bedreiging met geweld tegen personen/goederen, met verkrachting, met zware mishandeling, met enig misdrijf tegen het leven gericht, etc.	49	8
Totaal		53	8%

Tabel 3.7 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid

Het vervolgen van een verdachte op basis van de artikelen over misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid komt in acht procent van alle ten laste gelegde artikelnummers aan de orde. Het gaat in bijna alle gevallen om bedreiging.

Misdrijven tegen het leven gericht (artikel 287f tot en met 295 Sr)			
Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 627
287 Sr	Doodslag	14	2

Tabel 3.8 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor misdrijven tegen het leven gericht

Er is in totaal veertien keer artikel 287 Sr ten laste gelegd. Bij een nadere check blijkt dat het gaat om veertien verschillende zaken. In veertien zaken is dus doodslag van het kind ten laste gelegd door het Openbaar Ministerie.

⁴² Minder dan 1 procent

Mishandeling (artikel 300 tot en met artikel 306 Sr)

Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 627
300 lid 1 Sr	Eenvoudige mishandeling	160	26
302 lid 1 Sr	Zware mishandeling	40	6
304 onder 1 Sr	Strafverzwaring indien gepleegd tegen zijn moeder, zijn vader tot wie hij in familierechtelijke betrekking staat, zijn echtgenoot, zijn levensgezel of zijn kind. ⁴³	94	15
Totaal		294	47%

Tabel 3.9 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor mishandeling

Binnen deze categorie komt eenvoudige mishandeling het vaakst voor. Het valt op dat bij enkele tenlasteleggingen alleen artikel 304 onder 1 Sr ten laste is gelegd. Een verwijzing naar artikelnummer 300-303 Sr ontbreekt in deze zaken.

Er zijn enkele andere artikelnummers die incidenteel voorkomen. Deze zijn:

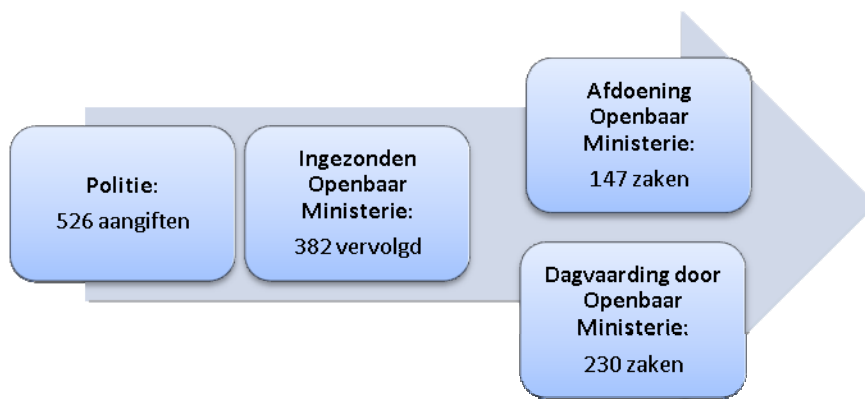
- artikel 141 lid 1 Sr: openlijke geweldpleging in vereniging (1x);
- artikel 266 Sr: eenvoudige belediging (1x);
- artikel 308 lid 1 Sr: zwaar lichamelijk letsel door schuld (2x).

Daarnaast komt het strafverzwarende artikel 257 Sr in één van de tenlasteleggingen voor. Het gaat om de mogelijkheid tot strafverzwaring bij artikel 255 Sr en 256 Sr, indien het zwaar lichamelijk letsel tot gevolg heeft of de dood. Dat is opvallend want beide artikelnummers 255 Sr of 256 Sr komen niet voor in de bijbehorende zaak. Mogelijk is hier sprake van een registratiefout.

3.3 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie

In deze paragraaf staan de afdoeningen door het Openbaar Ministerie centraal. Er zijn 382 kindermishandelingszaken ingestuurd naar het Openbaar Ministerie binnen de elf regio's. Van vijf zaken was in het informatiesysteem van het Ministerie van Justitie niet te achterhalen welke stappen door het Openbaar Ministerie zijn genomen. Het kan zijn dat deze zaken nog wachten op een oordeel door het Openbaar Ministerie. Van 377 zaken is de afdoening bekend. Van alle kindermishandelingszaken zijn er 147 (= 39%) door het Openbaar Ministerie afgedaan. In de overige 230 zaken heeft de officier van justitie besloten de verdachte te dagvaarden.

⁴³ In de onderzoeksperiode 2007/2008 bevatte artikel 304 Sr nog niet de mogelijkheid van strafverzwaring voor 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'. Dit is per juli 2009 aan het artikel toegevoegd (zie § 1.5.2).

Figuur 3.5 Overzicht van verloop strafproces in de steekproef

Afdoening door het Openbaar Ministerie kan bestaan uit een beleidssepot, waarbij niet vervolgd wordt vanwege beleidsafspraken en prioriteitenstelling, of een technisch sepot, waarbij bij gebrek aan bewijs wordt geseponeerd. Ook kan een voorwaardelijk sepot volgen, waarbij de officier afziet van vervolging als de verdachte zich aan bepaalde voorwaarden houdt, of een transactie. Van de 147 zaken is van 137 zaken bekend welk type afdoening door het Openbaar Ministerie sprake is (zie tabel 3.10). Een beleidssepot is in de ingestuurde zaken naar het Openbaar Ministerie niet aangetroffen en staat daarom niet in de tabel vermeld.

	Fysieke mishandeling en verwaarlozing		Seksueel misbruik		Totaal n=137
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Percentage
Technisch sepot	20	24	46	88	48
Voorwaardelijk sepot	46	54	1	2	34
Transactie	10	12	0	0	7
Overig	9	11	5	10	10
Totaal	85	101⁴⁴	52	100	99⁴⁵

Tabel 3.10 Overzicht van de aard van de sepot

Van de 137 zaken is er in totaal bij 66 zaken (= 48%) geseponeerd vanwege gebrek aan bewijs: een technisch sepot. Het valt op dat vooral aangiften van seksueel misbruik geseponeerd worden vanwege gebrek aan bewijs. Dit verschil is significant.⁴⁶ Een voorwaardelijk sepot komt bij 36 zaken voor; het gaat in bijna alle gevallen om casus waar fysieke kindermishandeling of verwaarlozing een rol speelt. Bij een voorwaardelijk sepot wordt er ten eerste een verklaring gegeven waarom er sprake is van een sepot en daarnaast wordt er altijd een mondelinge of schriftelijke berisping toegevoegd. De verklaringen voor een voorwaardelijk sepot lopen uiteen:

- De benadeelde was medeschuldig;

⁴⁴ Door afrondingsverschillen telt de kolom met de percentages niet precies op tot honderd.

⁴⁵ Door afrondingsverschillen telt de kolom met de percentages niet precies op tot honderd.

⁴⁶ $\text{Chi}^2 = 52,2$, $\text{df} = 3$, $p < 0,0001$

- Strafvervolging is niet in het belang van verdachte in verband met de begeleiding door de reclassering van de verdachte;
- Het feit heeft in beperkte kring plaatsgevonden, waarbij de officier van justitie oordeelt dat het delict in 'huiselijke sfeer' heeft plaatsgevonden en niet zo ernstig was dat vervolging ingesteld moet worden;
- Er was sprake van een gering feit of van een oud feit;
- De verhouding tot de benadeelde is geregeld door de verdachte;
- Er is sprake van gewijzigde omstandigheden.

Onder de categorie 'anders' (10%) komt voor dat het sepot niet anders is geïnd en bij zes zaken staat 'niet ontvankelijk' in het registratiesysteem genoteerd.⁴⁷ Bij zes andere zaken heeft het Openbaar Ministerie de verdachte gedagvaard, maar heeft de zitting bij de rechtbank nog niet plaatsgevonden op het moment dat de onderzoeksdata werden verzameld (juli 2010). Overigens ging het in twee van deze zes gevallen om verdachten die naar het buitenland zijn vertrokken. Deze zaken waarin het Openbaar Ministerie gedagvaard heeft, kunnen geteld worden onder 'vervolging' (zie § 3.4). We hebben er hier voor gekozen deze onder afdoeningen van het Openbaar Ministerie (categorie anders) in te delen omdat er geen vervolging in de strafrechtelijke keten van deze zaken bekend is.

De bevindingen van de wijze waarop het Openbaar Ministerie de ingestuurde dossiers afdoet, wordt bevestigd in de interviews met de officieren van justitie. Zij geven aan dat het uitgangspunt is dat kindermishandelingszaken worden vervolgd. In bepaalde gevallen volgt een voorwaardelijk sepot, gekoppeld aan een proeftijd en een hulpverleningstraject voor de verdachte. In de interviews wordt tevens bevestigd dat het vervolgen van misdrijven tegen de zeden (seksueel misbruik van kinderen) vaak niet kan omdat het technisch bewijs in veel zaken ontbreekt. Dit wordt ook bevestigd door een eerdere studie van Kool (zie § 3.6.2).

3.4 Het vonnis in de gedagvaarde zaken

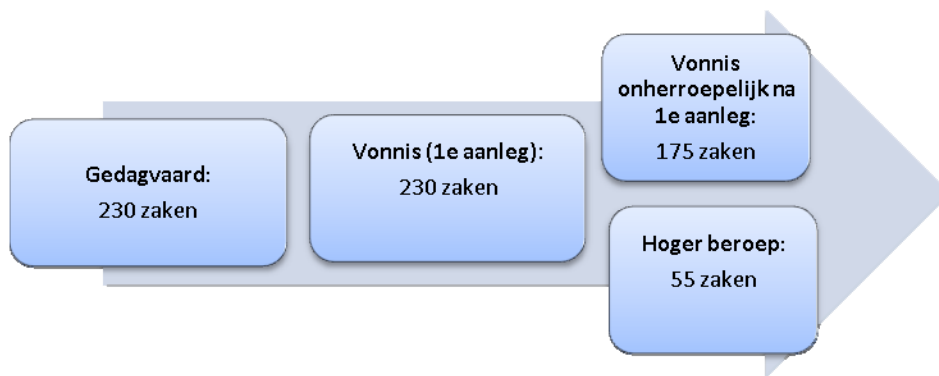
3.4.1 Aantal onherroepelijke uitspraken

De onderzoekers hadden in de onderzoeksopzet rekening gehouden met de soms lange doorlooptijden in het strafrecht. Daarom was ruim anderhalf jaar genomen na de laatste kennisname van een kindermishandelingszaak bij de politie (uiterste datum 30-06-2008). Er zijn 230 kindermishandelingszaken (van de 526 aangiften) zaken waarvoor het Openbaar Ministerie vervolging van de verdachte heeft ingesteld. Van alle 230 gedagvaarde zaken kindermishandeling zijn de vonnissen in eerste aanleg bekend. Van de 230 zaken in eerste aanleg heeft de verdachte in 55 zaken een hoger beroep aangetekend.⁴⁸

⁴⁷ Het 'niet ontvankelijk' verklaren van het ingestuurde dossier door het Openbaar Ministerie kan in de volgende omstandigheden voorkomen:

- Het overlijden van een verdachte;
- Artikel 6 EVRM (schending redelijke termijn van vervolging). Vóór 17-6-2008 werd hier wel vaak op geseponeerd, omdat de strafzaak in beginsel binnen 2 jaar na aanvang vervolging moest zijn afgedaan.
- Verjaring (dit komt zelden meer voor), omdat de meeste feiten lange verjaringstermijnen kennen.

⁴⁸ In één extra zaak was hoger beroep aangetekend maar is deze ingetrokken. Voor de duidelijkheid in de overzichten is deze zaak meegeteld onder onherroepelijke vonnissen in eerste aanleg. Het hoger beroep heeft niet plaatsgevonden.

Figuur 3.6 Verloop in het strafproces vanaf de gedagvaarde zaken

Van de hoger beroepszaken zijn er 33 zaken (= 14% van de 230 zaken) waarvan het vonnis nog niet onherroepelijk is. Het gaat om 30 hoger beroepszaken die nog lopen en waarvan het vonnis niet bekend is en voor drie afgeronde hoger beroepszaken is cassatie ingesteld. Bij 22 hoger beroepszaken is het hoger beroep afgerond tijdens de dataverzameling en is het vonnis onherroepelijk. Het totaal aantal onherroepelijke vonnissen is 197 (= 86%) van het aantal gedagvaarde zaken.⁴⁹

3.4.2 Het onherroepelijke vonnis in de gedagvaarde zaken per strafrechtsartikel

In onderstaande tabel is opgenomen hoe het vonnis in de gedagvaarde zaken luidt, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht. In deze tabel zijn alleen de onherroepelijke uitspraken meegenomen.

Indien er hoger beroep is ingesteld en de uitspraak is onherroepelijk geworden, dan is het artikelnummer en de bijhorende uitspraak uit het hoger beroep opgenomen, dus niet uit eerste aanleg. In totaal waren er 22 hoger beroepszaken met een onherroepelijk vonnis.

In tabel 3.11 staan de uitspraken op hoofdcategorieën weergegeven: vrijspraak of veroordeling. De veroordeling kan zijn een gevangenisstraf, een werk- of leerstraf, een geldboete of een combinatie daarvan. Een Tbs-maatregel⁵⁰ kwam in een enkel geval voor. Voor een gedetailleerd overzicht van de verschillende soorten veroordelingen verwijzen we naar bijlage 8. Er zijn vier zaken waarbij er andere categorieën van toepassing zijn dan vrijspraak of een veroordeling. Het gaat hier om niet ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie, de verhouding tot de benadeelde is geregeld en ontslag van rechtsvervolgning heeft plaatsgevonden.

⁴⁹ 174 onherroepelijke vonnissen in eerste aanleg en 23 onherroepelijke vonnissen na hoger beroep.

⁵⁰ Ter beschikking stelling van de staat.

Misdrijven tegen de zeden	Vrijspraak	Veroordeling	Totaal
Artikel 239 – 254bis Sr			
240b Sr Verspreiden pornografie	2	4	6
242 Sr Verkrachting	3	4	7
243 Sr Gemeenschap wilsonbekwame	1	0	1
244 Sr Gemeenschap < 12 jaar	14	12	26
245 Sr Gemeenschap < 16 jaar	7	9	16
246 Sr Aanranding	4	1	5
247 Sr Ontucht < 16 jaar	2	10	12
249 Sr Ontucht minderjarige	12	26	38
Totaal aantal	45	67	112
Percentage	40%	60%	100%

Tabel 3.11 Overzicht vonnissen bij misdrijven tegen de zeden

De tabel 3.11 laat zien dat in de uitspraak 112 keer gevonnist is over een artikelnummer gericht tegen de zeden. Het kan voorkomen dat in één zaak meerdere artikelnummers gevonnist zijn. Dit aantal is dus niet te relateren aan de teleenheid kindermishandelingszaken. Op de in de tenlastelegging aangebrachte feiten vindt bij 40 procent van de artikelnummers gericht op zeden vrijspraak plaats. Bij 60 procent van de ten laste gelegde feiten leidt dit tot een veroordeling.

Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid	Vrijspraak	Veroordeling	Totaal
Artikel 273f tot en met 286 Sr			
279 Sr Ottrekken wettelijke gezag	1	1	2
285 lid 1 Sr Bedreiging	4	22	26
Totaal aantal ⁵¹	5	23	38

Tabel 3.12 Overzicht vonnissen bij misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid

⁵¹ Een percentage wordt in deze tabel niet vermeld omdat het minder dan vijftig zaken betreft.

In totaal komt 38 keer één van de artikelnummers voor, gericht op een misdrijf tegen de persoonlijke vrijheid. Voor de meeste ten laste gelegde artikelnummers (23 van de 38) vindt er een veroordeling plaats.

Het artikelnummer 266 Sr – eenvoudige belediging – dat eenmaal ten laste is gelegd leidt in de voorkomende zaak tot een veroordeling.

Tien keer komt in de veroordelingen het artikelnummer 287 Sr – doodslag – voor. In vijf van de tien leidt dit tot vrijspraak. Voor de overige vijf ten laste gelegde feiten wordt de verdachte veroordeeld.

Mishandeling	Vrijspraak	Veroordeling	Totaal
Artikel 300 tot en met artikel 306 Sr			
300 lid 1 Sr Eenvoudige mishandeling	13	71	84
302 lid 1 Sr Zware mishandeling	17	8	25
304 lid 1 Sr Strafverzwaring	13	38	51
Totaal aantal	43	117	160
Percentage	27%	73%	100%

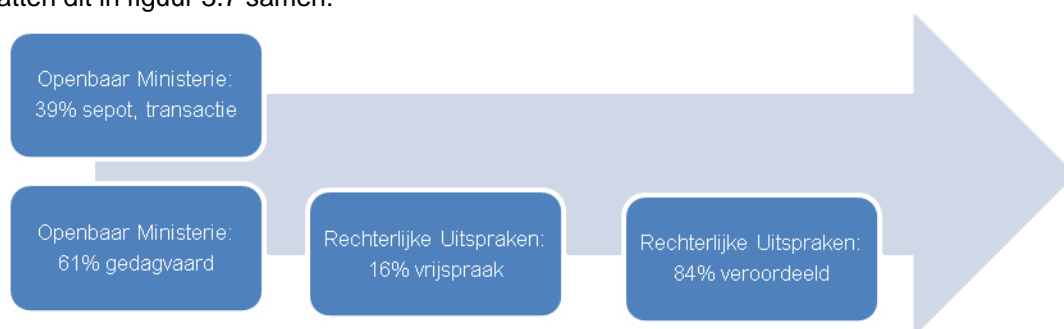
Tabel 3.13 Overzicht vonnissen bij mishandeling

In totaal is er 160 keer gevonnist over artikelnummers aangaande mishandeling. Bij 117 (=73%) van de ten laste gelegde feiten leidt dit tot een veroordeling.

3.4.3 Onherroepelijke vonnissen per strafzaak

Een tweede wijze om de vonnissen te analyseren is om per strafzaak te kijken of er sprake was van een vrijspraak op alle tenlasteleggingen of dat de verdachte veroordeeld is op één of meer ten laste gelegde feiten. In totaal zijn er 197 strafzaken (zie § 3.4.1) waarin het vonnis onherroepelijk is geworden. Van de 197 kindermishandelingszaken is er bij 32 (= 16%) zaken sprake van vrijspraak (onherroepelijk) van alle ten laste gelegde feiten. Bij alle overige zaken (84%) vindt er een veroordeling plaats. Dit kan wel betekenen dat de verdachte voor het ene ten laste gelegde feit vrijgesproken wordt maar voor het andere veroordeeld.

We vatten dit in figuur 3.7 samen:

Figuur 3.7 Mate van afdoening door het Openbaar Ministerie en berechting

We splitsen het verloop voor de verschillende type kindermishandelingszaken: seksueel misbruik versus fysieke mishandeling/ verwaarlozing. In twee zaken is het Openbaar Ministerie door de rechter niet ontvankelijk verklaard. Deze strafzaken zijn niet meegeteld bij het berekenen van de onderstaande percentages.

	Seksueel misbruik	Fysieke mishandeling/ verwaarlozing	Totaal
Rechterlijke uitspraak			
Vrijspraak	18%	16%	16%
Veroordeling	82%	84%	84%

Tabel 3.14 Overzicht vonnissen per strafzaak verdeeld naar type kindermishandeling

Uit deze analyse komt naar voren dat er in de procentuele verdeling tussen de aard van de kindermishandeling en het type vonnis er nauwelijks verschillen zijn.

3.4.4 De soort en hoogte van de veroordelingen

Naast het type veroordeling (zie § 3.4.2) dat opgelegd is door een rechter is ook de soort en de hoogte van de straf meegenomen in de dataset. Van de 197 strafzaken heeft er in 32 strafzaken vrijspraak plaatsgevonden. Er resteren 165 strafzaken waarin er een veroordeling heeft plaatsgevonden. Bij twee zaken was de hoogte van de straf niet in het informatiesysteem opgenomen: de berekeningen zijn uitgevoerd over 163 strafzaken. Het gaat om 117 veroordelingen die te typeren zijn binnen de categorie fysieke kindermishandeling/ verwaarlozing. Van de 163 veroordelingen hebben er 46 betrekking op de categorie seksueel misbruik.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen een onvoorwaardelijke veroordeling, een voorwaardelijke veroordeling en een werkstraf. Bij een werkstraf is er geen onderscheid gemaakt tussen een onvoorwaardelijke of een voorwaardelijke werkstraf. Het totale aantal uren werkstraf (voorwaardelijk en onvoorwaardelijk) is bij elkaar opgeteld en zodanig weergegeven.

Fysieke mishandeling en verwaarlozing

In totaal zijn er in de categorie mishandeling 117 veroordelingen waarbij er één van de drie of een combinatie van bovengenoemde straffen is opgelegd. De verdeling ervan is als volgt:

Type straf	Aantal	%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	7	6
Voorwaardelijke gevangenisstraf	20	17
Werkstraf	46	39
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf	15	13
Onvoorwaardelijk gevangenisstraf en werkstraf	1	1
Voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	27	23
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	1	1
Totaal	117	100

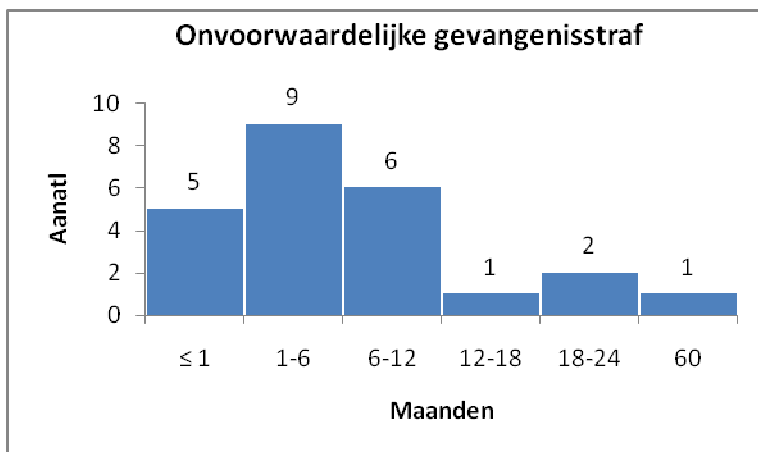
Tabel 3.15 Type veroordeling fysieke mishandeling en verwaarlozing

De grootste categorie opgelegde straf bij mishandeling is de werkstraf. In 39 procent van de veroordelingen is een werkstraf opgelegd. Als de combinaties meegenomen worden, is in 64 procent

van de veroordelingen een werkstraf opgelegd. In bijna alle gevallen (86% van de veroordelingen) bedraagt deze straf maximaal honderd uur.

De hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf is af te lezen in onderstaande figuur.

In totaal is 24 keer (21%) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd (zelfstandig of in combinatie). In de grafiek is af te lezen dat er vijf keer een onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd van minder dan één maand. Een onvoorwaardelijke gevangenisstraf tussen de één en zes maanden wordt het meest opgelegd, namelijk negen keer. Er is binnen de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen één uitschieter. Eenmaal is er een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd van zestig maanden voor fysieke mishandeling.

Figuur 3.8 Opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen mishandeling (n =24)

In bijlage 10 is de hoogte van de voorwaardelijke gevangenisstraf en de hoogte van de werkstraf uitgewerkt. In totaal is er 63 keer (54%) een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. Het vaakst (in 20 van de 63 veroordelingen) bedraagt de hoogte van de voorwaardelijke gevangenisstraf één maand.

Seksueel misbruik

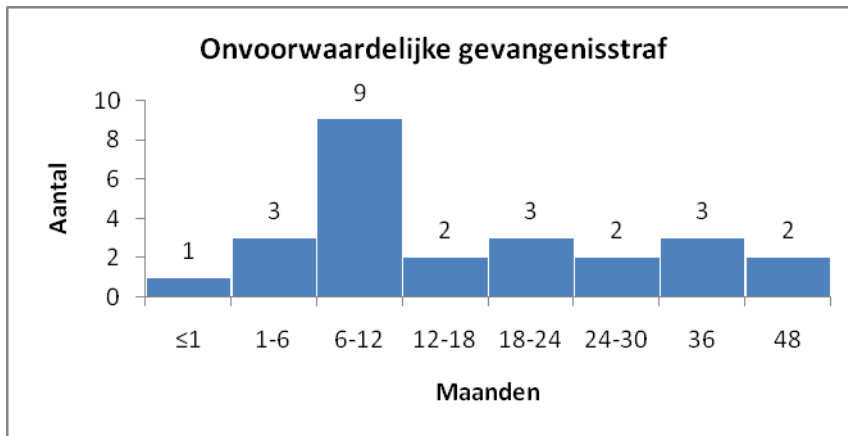
In totaal zijn er in de categorie seksueel misbruik 46 veroordelingen waarbij er één van de drie of een combinatie van bovengenoemde straffen is opgelegd. De verdeling ervan is als volgt:

Type straf	Aantal	%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	6	13
Voorwaardelijke gevangenisstraf	3	7
Werkstraf	5	11
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf	18	39
Onvoorwaardelijk gevangenisstraf en werkstraf	0	0
Voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	13	28
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	1	2
Totaal	45	100

Tabel 3.16 Type veroordelingseksueel misbruik

Bij de veroordelingen aangaande *seksueel misbruik* van kinderen komt een werkstraf minder vaak voor dan bij *fysieke mishandeling en verwaarlozing* (11% van de zaken). De combinatie tussen een onvoorwaardelijke en een voorwaardelijke gevangenisstraf komt bij seksueel misbruik bij 38 procent van de zaken voor. In de helft van de zaken luidt het vonnis een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, al dan niet in combinatie met andere straffen.

In figuur 3.9 wordt aangegeven wat de verdeling is voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De hoogte van de voorwaardelijke gevangenisstraf en de hoogte van de werkstraf staan uitgewerkt in bijlage 10.

Figuur 3.9 Hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf bij seksueel misbruik (n= 25)

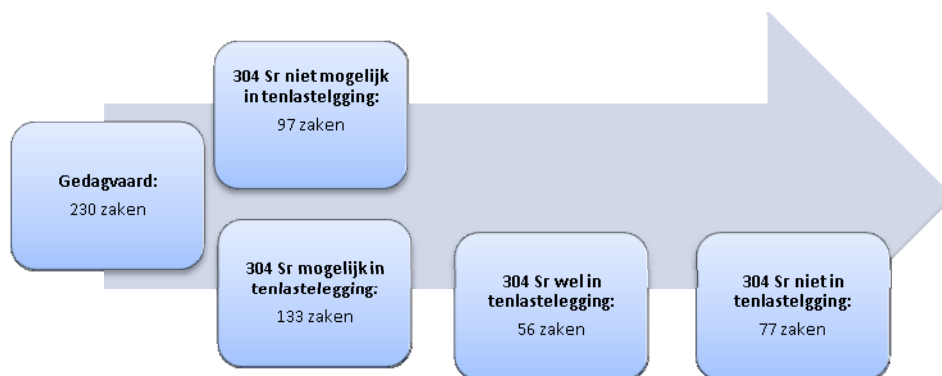
In totaal is er 25 keer (54%) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. De duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf varieert van één maand tot maximaal 48 maanden (vier jaar). Het vaakst komt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor tussen de zes en de twaalf maanden. Het verschil tussen de duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen voor fysieke kindermishandeling en seksueel misbruik is significant. Seksueel misbruik van kinderen wordt met langere onvoorwaardelijke gevangenisstraf bestraft dan fysieke kindermishandeling.

3.5 Het toepassen van artikel 304 Sr

Van belang is de toepassing van het strafverzwarende artikelnummer 304 Sr. Belangrijk hierbij is dat artikel 304 Sr niet kan worden toegepast in gevallen van seksueel misbruik of in het geval van doodslag, aangezien artikel 304 Sr alleen van toepassing is als er sprake is van (zware) mishandeling in de zin van de artikelen 300 tot en met 303 Sr. Ook kan artikel 304 Sr alleen worden toegepast als sprake is van een relatie, zoals gedefinieerd in artikel 304 Sr. In de onderzoeksperiode 2007/2008 bevatte artikel 304 Sr nog niet de mogelijkheid van strafverzwaring voor 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'. Dit is per juli 2009 aan het artikel toegevoegd (zie par. 1.5.2). Dit betekent dat destijds de mogelijkheid voor strafverzwaring in geval van kindermishandeling alleen bestond als er sprake was van een misdrijf gericht tegen 'zijn kind'.

3.5.1 Artikel 304 Sr in de tenlastelegging

Het komt wel voor dat de verdachte niet alleen vervolgd wordt voor het seksueel misbruiken van zijn kind maar dat daarnaast mishandeling van zijn kind ten laste wordt gelegd. Dan is het wel mogelijk om artikel 304 Sr ten laste te leggen.

Figuur 3.10 Aantal keer dat artikel 304 Sr voorkomt in de tenlastelgging

In ons databestand zijn er 230 zaken waarin de officier van justitie de zaak gedagvaard heeft. Bij 133 zaken was er sprake van één van de artikelnummers 300 Sr tot en met 303 Sr zodat 304 Sr ten laste zou kunnen worden gelegd. Bij 56 zaken van de 133 zaken (= 42%) is 304 Sr daadwerkelijk ten laste gelegd. Het gaat hier in bijna alle zaken om fysieke kindermishandeling.

De teleenheid is hier het aantal zaken.⁵² In de 77 zaken waarin artikel 304 Sr niet ten laste is gelegd blijkt uit nadere analyse dat het niet altijd gaat om een relatie zoals bedoeld met 'zijn kind' in onze onderzoeksperiode. Bij 30 van de 77 zaken gaat het om nieuwe partners van ouders die verdachte zijn van het gepleegde delict of om familieleden. Deze zijn geen ouders in de zin van de wet en de relatie is dan ook niet te kwalificeren als 'zijn kind'. Bij de overige 47 zaken is wel sprake van een ouder in de zin van de wet die verdachte was in de zaak. De vraag is dan waarom artikel 304 Sr niet ten laste is gelegd. We hebben dit niet in de specifieke zaken gevraagd aan de betrokken officieren van justitie maar hebben in de interviews gevraagd naar de toepassing van artikel 304 Sr in algemene zin.

De meeste (vier van de zes) geïnterviewde officieren van justitie vinden dat dit artikel een signaal afgeeft aan een dader. In die zin dat wetgever en maatschappij vinden dat het plegen van een misdrijf tegen het eigen kind een grond is voor strafverzwaring. Twee officieren van justitie noemen artikel 304 Sr symboolwetgeving. Een van hen vindt artikel 304 Sr overbodig, omdat het artikel geen invloed heeft op het rekwireerbeleid van het Openbaar Ministerie.

Als meerwaarde van artikel 304 Sr wordt genoemd dat het zorgt voor 'standaardisering'. In de tenlastelgging wordt als gevolg van artikel 304 Sr systematischer gelet op de relatie tussen verdachte en het kind. Een van de geïnterviewden zou de kring van personen in artikel 304 Sr graag uitgebreid zien naar dezelfde kring van personen als in artikel 249 Sr. Het gaat in artikel 249 Sr lid 1 om 'zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte'. Een andere geïnterviewde wijst erop dat de toepassing van artikel 304 Sr kan leiden tot een langere verjaringstermijn (artikel 70-73 Sr), wat in bepaalde kindermishandelingszaken van belang kan zijn. In

⁵² Voor het aantal keren dat artikel 304 Sr in de tenlastelgging voorkomt, verwijzen we naar tabel 3.9

de praktijk wordt van de verlengde verjaringstermijn door toepassing van artikel 304 Sr gebruik gemaakt, zo blijkt o.a. uit een uitspraak van de rechtbank Almelo uit 2008.⁵³

Een aantal geïnterviewden noemt dat door parketsecretarissen en officieren wel eens vergeten wordt om artikel 304 Sr in de tenlastelegging op te nemen. Artikel 304 Sr is volgens een van de geïnterviewden niet standaard opgenomen in het computersysteem van het Openbaar Ministerie (Compas), waardoor het handmatig moet worden ingevoerd.

Opvallend is dat vrijwel alle geïnterviewde officieren van justitie denken dat de toepassing van artikel 304 Sr uiteindelijk geen invloed heeft op de strafmaat. Het feit dat het misdrijf zich richt tegen een kind met wie de verdachte een bijzondere (zorg)relatie heeft, wordt volgens de geïnterviewden zowel door Openbaar Ministerie als rechter meegenomen als strafverzwarende omstandigheid, ongeacht of artikel 304 Sr ten laste is gelegd. .

3.5.2 Artikel 304 Sr in het vonnis en in hoger beroep

Er waren 55 zaken waarin 304 Sr ten laste is gelegd door het Openbaar Ministerie. In 49 van de 55 zaken (= 89%) heeft de rechter dit artikel aangehaald in het vonnis. Van deze 55 zaken is bij twaalf zaken een hoger beroep aangetekend. In het hoger beroep komt bij drie zaken opnieuw het artikel 304 Sr voor in de tenlastelegging.

Uit de interviews met de officieren van justitie blijkt dat rechters het feit dat het misdrijf gericht is tegen het kind van de verdachte als strafverzwarende grond meewegen bij het bepalen van de strafmaat. Hierbij maakt het niet uit of artikel 304 Sr wel of niet ten laste is gelegd. Dit beeld wordt bevestigd door de geanalyseerde rechterlijke uitspraken. In de strafmotivering in het vonnis wordt in de op Rechtspraak.nl gevonden zaken zowel in zaken waarin artikel 304 Sr wel wordt genoemd als in zaken waarin dit niet het geval is, regelmatig aandacht besteed aan de specifieke relatie tussen de dader en het kind.

In ongeveer tweederde van de via Rechtspraak.nl gevonden zaken, waarin de straf gegrond is op de artikelen 300-303 Sr, is de straf ook op artikel 304 Sr gegrond. In een derde van de zaken waarin de artikelen 300-303 Sr van toepassing waren, is artikel 304 Sr niet genoemd. In de zaken waarin artikel 304 Sr niet wordt genoemd, was in een aantal gevallen geen sprake van een relatie in de zin van de wet. Het ging bijvoorbeeld om een kind van de partner van de dader. Volgens de toen geldende wetgeving was artikel 304 Sr dan niet van toepassing.⁵⁴ In een aantal zaken waarin artikel 304 Sr niet wordt genoemd, is niet duidelijk waarom dit artikel niet is toegepast. Er was dan wel mishandeling bewezen verklaard en er was ook sprake van een relatie in de zin van artikel 304 Sr, maar deze werd niet genoemd bij de grondslag voor de straf.⁵⁵

De Raad voor de Rechtspraak laat desgevraagd weten dat de strafmaxima op de relevante artikelen al hoog zijn en daarom artikel 304 Sr niet vaak in beeld is.⁵⁶ Bijvoorbeeld eenvoudige mishandeling

⁵³ Zie Rechtbank Almelo 5 december 2008, LJN: BG6223, waar de verjaringstermijn door toepassing van artikel 304 Sr twaalf jaar bedraagt.

⁵⁴ In de onderzoeksperiode 2007/2008 bevatte artikel 304 Sr nog niet de mogelijkheid van strafverzwaring voor 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'. Dit is per juli 2009 aan het artikel toegevoegd (zie § 1.5.2).

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld Rechtbank Breda 27 maart 2008, LJN: BC8342 waarin sprake was van mishandeling door een moeder van haar kind, maar waarin artikel 304 Sr niet is toegepast.

⁵⁶ Mailwisseling WODC – Raad voor de Rechtspraak, 31 mei 2010.

zonder zwaar lichamelijk letsel kan bestraft worden met een gevangenisstraf van drie jaar. Met de toepassing van artikel 304 Sr zou dat vier jaar worden. In de praktijk worden dergelijke zaken lichter gestraft en overstijgt de hoogte van de straf niet het maximum van – in dit geval – drie jaar.

In de zaken waarin de straf mede op artikel 304 Sr gegrond is, wordt in de strafmotivering in de meeste gevallen expliciet aandacht besteed aan de relatie tussen het kind en de dader. Er wordt bijvoorbeeld overwogen dat de ‘feiten zich hebben afgespeeld in gezinsverband’⁵⁷ of dat de verdachte zwaar wordt aangerekend dat hij ‘geen enkele rekenschap heeft gegeven van de kwetsbare, afhankelijke positie van zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoon’.⁵⁸ Vaak wordt gewezen op de ‘veilige leefomgeving’ die de mishandelende ouders hun kinderen hadden moeten bieden.⁵⁹ In een zaak waarin een moeder haar twee minderjarige kinderen gedurende langere tijd heeft mishandeld, overweegt de rechtbank Den Haag het volgende: *“Kinderen van een leeftijd als waar het in deze zaak om gaat behoren door hun ouders beschermd te worden en in een veilige omgeving op te groeien. Zij zijn volledig afhankelijk van hun ouders en hebben niet de feitelijke mogelijkheid zich aan de mishandelingen te onttrekken. Verdachte heeft met haar handelen haar kinderen in hun mogelijkheden een evenwichtige en onbezorgde jeugd door te maken ernstig beperkt. (..) De rechtbank rekent dit de verdachte zwaar aan.”*⁶⁰

Ook in zaken waarin de straf niet gegrond is op artikel 304 Sr wordt regelmatig verwezen naar de specifieke relatie die er bestond tussen de verdachte en het mishandelde kind. Ook bij verdachten die de kinderen van hun partner mishandelen wordt verwezen naar de huiselijke kring ‘waarin een kind bescherming en veiligheid nodig heeft’.⁶¹ Ook wordt een verdachte aangerekend dat hij het vertrouwen op grove wijze heeft beschaamd van een kind dat ‘de verdachte volledig vertrouwde en hem beschouwde als haar vader’ en dat hij haar ‘het recht ontnomen heeft zich in een stabiele en veilige omgeving en in haar eigen tempo zowel lichamelijk alsook geestelijk te ontwikkelen’.⁶² In een zaak waarin een verdachte zijn stiefzoon meermalen heeft mishandeld overwoog de rechtbank Utrecht het volgende: *“Bovendien geschiedde dit juist op de plek waar een ieder zich in elk geval veilig moet kunnen voelen, namelijk thuis. Het is van algemene bekendheid dat slachtoffers van dergelijke geweldsmisdrijven nog lange tijd de gevolgen daarvan, zoals psychische problemen en gevoelens van angst en onveiligheid, kunnen ondervinden. Huiselijk geweld heeft bovendien, zeker wanneer dit kinderen betreft, een maatschappelijk effect. Dergelijk geweld veroorzaakt maatschappelijke verontwaardiging, ook omdat dit strijdig is met de bescherming die een gezin behoort te bieden.”*⁶³ Overigens komt het in andere strafzaken waarin 304 Sr niet ten laste is gelegd - bijvoorbeeld bij seksueel misbruik of andere vormen van mishandeling – in de uitspraken ook voor dat de rechter aandacht besteedt aan de relatie tussen dader en het kind bij de strafmotivering. Of het toepassen

⁵⁷ Zie bijvoorbeeld Rechtbank Leeuwarden 6 november 2008, LJN: BG3713.

⁵⁸ Rechtbank Utrecht 8 april 2009, LJN: BI0820.

⁵⁹ Zie bijvoorbeeld Rechtbank Den Haag 7 augustus 2009, LJN: BJ4814, Rechtbank Dordrecht 30 december 2008, LJN: BG8587 en Rechtbank Zutphen 7 november 2008, LJN: BG3745.

⁶⁰ Rechtbank Den Haag 1 september 2008, LJN: BE9635.

⁶¹ Zie bijvoorbeeld Rechtbank Zwolle 23 december 2008, LJN: BG9102, waar de verdachte het driejarige dochtertje van zijn partner had mishandeld.

⁶² Rechtbank Middelburg 4 juni 2000, LJN: BD3149.

⁶³ Rechtbank Utrecht 11 juni 2008, LJN: BE9162. Zie voor een soortgelijke motivering in een zaak waarin een moeder haar minderjarige zoon mishandelde: Rechtbank Breda 27 maart 2008, LJN: BC8342.

van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met relatie tussen kind en dader ook daadwerkelijk leidt tot een mogelijke verhoging van de straf is in de data of de uitspraken niet te achterhalen.

3.6 Vergelijking met eerdere studies

Bovenstaande analyse biedt de mogelijkheid om de uitkomsten te vergelijken met eerder verrichte studies. Eén van de studies (Van Montfoort, 1993) handelt over de vervolging in het strafrechtsproces. Van Montfoort maakt daarbij onderscheid in de strafvervolging van seksueel misbruik en lichamelijke mishandeling. Er zijn 152 dossier ingestuurd naar het Openbaar Ministerie betreffende een proces-verbaal van aangifte van seksueel misbruik. Het aantal ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie met een aangifte van fysieke kindermishandeling op basis van een proces-verbaal van aangifte bedraagt slechts 25 dossiers. Daarvan is bij veertien dossiers de afdoening en vervolging bekend. Dit aantal is te laag om een vergelijking te maken met onze bevindingen van fysieke kindermishandeling en verwaarlozing. Wel kan op basis van de ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie betreffende een proces-verbaal van aangifte van seksueel misbruik een vergelijking gemaakt worden met deze studie.

De andere studie (Kool, 1999) besteedt expliciet aandacht aan de strafwaardigheid van seksueel misbruik. Beide studies hebben beperkingen. Het onderzoek van Van Montfoort stamt uit 1993, dat is bijna twintig jaar geleden. De studie van Kool betreft een studie van dossiers van seksueel misbruik in één arrondissement: Rotterdam. Tabel 3.17 geeft een overzicht van de drie studies ten aanzien van het aantal ingestuurde dossier naar het Openbaar Ministerie en op welke manier deze zaken zijn afgedaan.

	Van Montfoort 1993	Kool 1999	Van Vianen et al. 2010
Aantal ingestuurde zaken Openbaar Ministerie	152	89	107
1. Afdoening OM	44%	39%	49%
Waarvan:			
– Beleidssepot	7%	--	
– Voorwaardelijk sepot	--	8%	1%
– Anders	--	7%	5%
– Technisch sepot	37%	24%	43%
2. Berechting	56%	61%	51%
Waarvan:			
– OM niet ontvankelijk	5%	4%	1%
– Vrijspraak	2%	11%	9%
– Veroordeling	49%	45%	41%

Tabel 3.17 Vergelijking studies aangiften (niet alleen aangiften) van seksueel misbruik

De vergelijking tussen deze drie studies is gedaan voor ingestuurde dossiers naar het Openbaar Ministerie voor wat betreft een aangifte van seksueel misbruik. De opzet van de drie onderzoeken verschilt, waardoor eventuele verschillen moeilijker te duiden zijn. Het in de studie van Kool aangetroffen lagere percentage technische sepots kan door lokaal beleid (alleen arrondissement Rotterdam) veroorzaakt zijn. Het onderzoek door Van Montfoort beoogt wel een landelijk

representatieve steekproef te hebben van de ingestuurde dossier kindermishandeling naar het Openbaar Ministerie.

De studies van Van Montfoort (1993) en Van Vianen et al. (2010) zijn vergelijkbaar. Het percentage afdoeningen door het Openbaar Ministerie ligt in 2008 hoger dan in 1993, maar de verschillen zijn niet significant⁶⁴ Een beleidssepot komt in onze studie niet meer voor.

Het percentage strafzaken waarin sprake is van vrijspraak ligt in 2008 hoger met negen procent dan in 1993 (twee procent). Er lijkt een trend zichtbaar waarin de verdachten minder vaak veroordeeld worden op één van de ten laste gelegde feiten aangaande het seksueel misbruik. Dit daalt van 49 procent (in 1993) naar 41 procent (in 2008). Deze verschillen zijn significant.⁶⁵

In 1993 was bij 59 procent van de vonnissen sprake van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. In 2008 is dit percentage 53 procent. De gemiddelde onvoorwaardelijke gevangenisstraf in 1993 bedroeg één jaar. In 2008 is de hoogte van de gemiddelde onvoorwaardelijke gevangenisstraf ruim twintig maanden. Dit lijkt erop te duiden dat er de laatste jaren zwaarder gestraft wordt in die strafzaken waarin een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd.

⁶⁴ $\text{Chi}^2 = 0,35$, $\text{df} = 1$, $p = 0,55$

⁶⁵ $\text{Chi}^2 = 6,67$, $\text{df} = 1$, $p = 0,013$

4 KINDEREN ALS GETUIGE VAN PARTNERGEWELD

In dit hoofdstuk besteden we apart aandacht aan de kinderen die getuige zijn geweest van partnergeweld (huiselijk geweld tussen hun ouders of hun ouder met zijn/haar partner). De doelstelling is zicht te krijgen op hoe vaak de mogelijkheid tot strafverzwaring (artikel 304 Sr) wordt toegepast, specifiek in die situaties waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld. Houdt de officier van justitie bij het bepalen van de hoogte van de strafeis, en de rechter bij het opleggen van de straf, rekening met de omstandigheid dat er kinderen getuige zijn van partnergeweld?

4.1 Het getuige zijn van partnergeweld

Kinderen kunnen getuige zijn van geweld tussen hun ouders of hun ouder met zijn/haar partner. Het getuige zijn van partnergeweld (zonder zelf te worden mishandeld) kan ernstige gevolgen hebben voor de ontwikkeling van kinderen.⁶⁶ In het huidige beleid van de rijksoverheid wordt het getuige zijn van partnergeweld gezien als een vorm van kindermishandeling.⁶⁷ Een van de onderzoeksvragen is of gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid van strafverzwaring (artikel 304 Sr) in die gevallen waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld.

In onze landelijke query vinden we 1.491 treffers in anderhalf jaar tijd op basis van de zoekterm 'kind & getuige huiselijk geweld'. 609 processen hebben betrekking op de steekproef van elf politieregio's in de periode 2007 en de eerste helft van 2008. Dat is 41 procent van het totaal aantal processen dat onder de zoekterm 'kind & getuige huiselijk geweld' voor alle politieregio's gevonden is.

In dit hoofdstuk hebben we het uitsluitend over die situaties waarin in de processen-verbaal vermeld is dat gemaakt dat kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld, maar niet zelf zijn mishandeld. Hebben de kinderen of één van hen daadwerkelijk letsel opgelopen, dan is er sprake van fysieke mishandeling van het kind. In ons onderzoek komt het in 54 van de geanalyseerde aangiften voor dat er sprake was van een combinatie van kinderen als getuige van partnergeweld en fysieke kindermishandeling. Deze 54 zaken zijn in hoofdstuk 3 meegenomen en deze zaken komen hier niet terug. Belangrijk is verder dat in zaken waarin kinderen alleen getuige zijn geweest van partnergeweld, de aangiften die gedaan werden zich niet richtten op het getuige zijn van partnergeweld, maar op de partnermishandeling. Ook de strafrechtelijke vervolging van de dader was niet vanwege de kinderen als getuige, maar vanwege het huiselijk geweld dat zich richtte tegen de partner.

Een groot aantal geïnterviewden van zowel politie als Openbaar Ministerie meldt dat het enkele feit dat een kind getuige is van partnergeweld moeilijk strafrechtelijk te vervolgen is. Als kinderen getuige zijn van partnergeweld richt de strafrechtelijke procedure zich op de mishandeling van de partner en niet op het feit dat het kind getuige is van partnergeweld. Een aantal officieren van justitie noemt dat getuige zijn van partnergeweld in bepaalde gevallen onder 'psychische mishandeling' zou kunnen vallen. In de praktijk blijkt 'psychische mishandeling' volgens de geïnterviewden echter niet of zeer lastig strafrechtelijk te bewijzen.

⁶⁶ Dijkstra, S. 2001. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders: een basisverkenning van korte en lange termijn effecten. Bilthoven.

⁶⁷ Zie de definitie van kindermishandeling in het actieplan 'Kinderen Veilig Thuis' (Programmaministerie Jeugd en Gezin 2007).

4.2 Aantal aangiften waarbij kinderen getuige zijn partnergeweld

In totaal zijn 609 processen-verbaal geanalyseerd. In onderstaande tabel staat de verdeling van het aantal gevonden zaken over de elf politieregio's.

Regio	Aantal in query	Aantal treffers	Percentage
1. IJsselland	17	3	18
2. Twente	31	9	29
3. Noord- en Oost Gelderland	39	7	18
4. Gelderland Zuid	38	10	26
5. Utrecht	78	24	31
6. Amsterdam Amstelland	35	24	69
7. Hollands Midden	71	21	30
8. Zuid Holland Zuid	81	27	33
9. Brabant Midden West	57	19	33
10. Limburg Noord	30	7	23
11. Limburg Zuid	132	19	14
Totaal	609	170	28⁶⁸

Tabel 4.1. Aantallen doorzochte processen en aantal gevonden aangiften per regio

Van de 609 processen in de query zijn er 170 aangiften of opsporingsonderzoeken waarbij aangifte gedaan werd tegen de pleger van het partnergeweld en waarbij uit het proces-verbaal op te maken was dat het kind of de kinderen hiervan getuige waren geweest. Dat is 28 procent van het totale aantal processen gevonden in de query. Tussen de verschillende politieregio's zijn er behoorlijke verschillen in het aantal gevonden treffers. Bijvoorbeeld in de politieregio Amsterdam-Amstelland was in zeven van de tien dossiers een treffer op basis van de query. In politieregio Limburg-Zuid was dit veertien procent van de gevonden processen in de query. Het hoe en waarom van deze verschillen is niet onderzocht.

Bij het onderzoek dient een kanttekening te worden geplaatst. In een aantal casus stuiten de onderzoekers op jonge kinderen die volgens het proces-verbaal boven lagen te slapen of op het moment van het geweld niet thuis waren. In onze definitie zijn wij uitgegaan van kinderen die volgens het proces-verbaal aantoonbaar aanwezig waren op het moment dat het partnergeweld plaatsvond. In de processen-verbaal was dit redelijk goed te herleiden; er werd in de geanalyseerde processen-verbaal systematisch aandacht besteed aan de vraag of er kinderen in het gezin waren en waar zij op het moment van het partnergeweld waren. Onze keuze is arbitrair. Het is bekend dat partnergeweld vaak frequenter en eerder heeft plaatsgevonden voordat er gebeld wordt met de politie. Het horen van geweld blijkt van invloed te zijn op jonge kinderen (baby's) ook al liggen zij te slapen.⁶⁹

⁶⁸ Een aantal percentages in de rijen hebben betrekking op kleine aantallen. Bijvoorbeeld 3 van de 17 of 9 van de 31. Voor de leesbaarheid van de tabel is ervoor gekozen dit keer wel de percentages te vermelden van alle rijen.

⁶⁹ Dijkstra, S. 2001. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders: een basisverkenning van korte en lange termijn effecten. Bilthoven.

4.3 Extrapolatie naar de populatie

De steekproef omvatte elf politieregio's. Er zijn in Nederland 25 politieregio's. Om de vraag te beantwoorden hoeveel aangiften er landelijk zijn, extrapoleren we de gegevens. Om te kunnen extrapoleren en de betrouwbaarheidsgrenzen te bepalen, berekenen we allereerst de schattingsfout:⁷⁰

$$\sigma = \sqrt{\frac{p * q}{n}}$$

waarbij: p = percentage treffers

$$q = 100 - p$$

n = de grootte van de steekproef

Het invullen van onze gegevens levert de volgende uitkomst op voor de schattingsfout:

$$\sigma = \sqrt{\frac{27,9 * (100 - 27,9)}{609}} = 1,82$$

Deze schattingsfout bepaalt de betrouwbaarheidsgrenzen. Willen we met 95 procent betrouwbaarheid kunnen aangeven tussen welke grenzen de aantallen aangiften liggen dan nemen we daartoe links en rechts van het gemiddelde tweemaal de schattingsfout. Het gemiddelde is 27,9 procent van de gevonden processen in de query.

Gemiddelde

27,91 %

Ondergrens

$$27,91 - 2 \times 1,82 = 24,87$$

Bovengrens

$$27,91 + 2 \times 1,82 = 31,55$$

Tabel 4.2 Percentage aangiften van partnergeweld, waarbij kinderen getuige zijn van dit geweld

Dit betekent dat met 95 procent betrouwbaarheid de aantallen aangiften van partnergeweld waarvan kinderen getuige waren liggen tussen 24,9 procent en 31,6 procent van het aantal gevonden processen met behulp van de query. We hebben in totaal 1.491 processen gevonden die vallen onder de termen behorende bij 'kinderen alleen getuige van partnergeweld'. Dit houdt in dat het aantal aangiften landelijk in een periode van anderhalf jaar ligt tussen 371 en de 470 aangiften waarbij kinderen *alleen* getuige zijn geweest van partnergeweld. Er is in deze situaties geen aangifte gedaan van mishandeling tegen de aanwezige kinderen. Zaken waarin de kinderen zowel getuige waren van partnergeweld als zelf slachtoffer van mishandeling zijn meegenomen in hoofdstuk 3.

In anderhalf jaar komt het aantal aangiften (gemiddeld) neer op 416. Omgerekend naar de tijdseenheid van één jaar kan er gesteld worden dat er per jaar ongeveer 277 aangiften zijn van partnergeweld waarbij kinderen aantoonbaar getuige zijn geweest .

Gezien de toegenomen belangstelling voor partnergeweld en de recente aanwijzingen van het College van procureurs-generaal zal het aantal van 277 aangiften per jaar vermoedelijk anno 2010 hoger

⁷⁰ Zie voor gevolgde procedure en uitwerking. Baarda D.B. & M.P.M de Goede. 1998. Basisboek Methoden en Technieken. Houten: Stenfort Kroese. p. 217 en 218

liggen. Vrijwel alle geïnterviewden in de politieregio's melden dat de politie partnergeweld zaken, als er kinderen in het gezin aanwezig zijn, tegenwoordig standaard meldt bij Bureau Jeugdzorg (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling). Een aantal jaren terug was dit nog niet in alle regio's het geval. De vernieuwde Aanwijzing huiselijk geweld (zie § 1.5) zorgt voor een hoge mate van alertheid bij de politie voor de aanwezigheid van kinderen in het gezin. Eén van de geïnterviewden van de politie heeft de indruk dat de hulpverlening voor kinderen die betrokken zijn bij partnergeweld inmiddels is gewaarborgd, maar dat de politie deze zaken vaak zelf niet meer oppakt en niet meer tot een opsporingsonderzoek overgaat. Zaken worden dus mogelijk wel doorgestuurd naar de hulpverlening, maar niet in alle gevallen strafrechtelijk opgepakt.

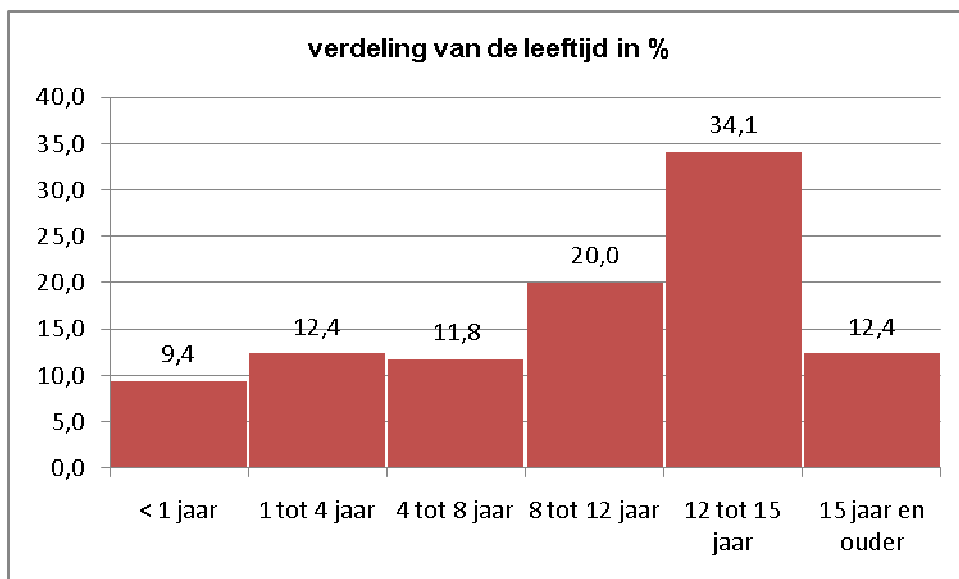
De 277 aangiften per jaar zijn een schatting van het aantal over alle politieregio's. In ons onderzoek hebben we ons beperkt tot een steekproef van elf politieregio's en in de steekproef zijn 170 aangiften geanalyseerd. De analyse van deze 170 aangiften vindt plaats in de volgende paragrafen.

4.4 Kenmerken van de aangiften

De geanalyseerde 170 aangiften uit de elf politieregio's in de onderzochte periode, hebben de volgende kenmerken.

De leeftijd van de kinderen

De leeftijd van de kinderen die getuige waren van partnergeweld ten tijde van het gepleegde feit:

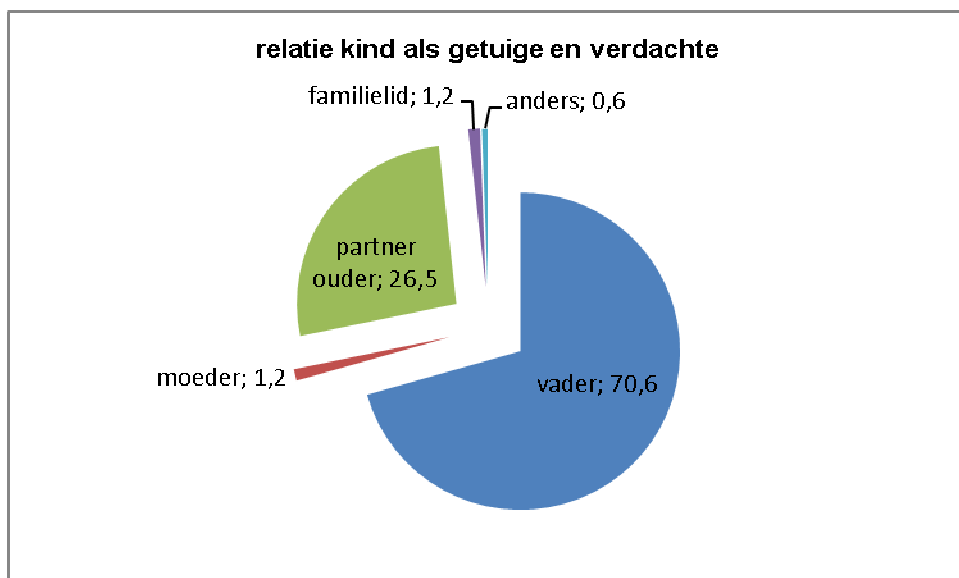

Figuur 4.1 Leeftijd van de kinderen als getuige van partnergeweld (n= 169)

De meeste kinderen in de onderzochte aangiften zijn tussen de twaalf en de vijftien jaar op het moment dat er partnergeweld in het gezin plaatsvindt. Bijna tien procent van de kinderen in de onderzochte aangiften is jonger dan één jaar op het moment dat het partnergeweld plaatsvindt.

De relatie kinderen als getuige en de verdachte

In de processen-verbaal is gekeken naar de relatie tussen het kind als getuige en de verdachte van het plegen van het partnergeweld. In de meeste gevallen is er sprake van één verdachte. In vijf zaken zijn er twee verdachten. In de onderstaande figuur 4.2 is de verdeling te zien van de relatie tussen het kind en de verdachte van het partnergeweld.

Figuur 4.2. Relatie tussen kind en de verdachte (n=170)

De aangever

In 163 van de 170 zaken doet de moeder van het kind aangifte tegen haar partner. In drie casus doet de vader aangifte. In twee casus zijn het directe familieleden van de ouders die aangifte doen. In één casus doet het Advies- en Meldpunt Kinder mishandeling de aangifte. In één casus is de aangever onbekend.

Ambtshalve opsporingsonderzoeken

In dit onderzoek zijn geen ambtshalve opsporingsonderzoeken gevonden in zaken waarin kinderen getuige waren van partnergeweld. Uit de interviews met de politie en de officieren van justitie komt naar voren dat er vooral in de laatste jaren meer aandacht is voor het ambtshalve starten van opsporingsonderzoeken van situaties van partnergeweld. Eerder was de politie meer terughoudend. Zij kwam langs en zorgde ervoor dat de situatie niet escaleerde maar beschouwde het partnergeweld als privé. Vanaf 2002 is er met de nota 'Privé Geweld- Publieke Zaaak' (Ministerie van Justitie 2002) meer aandacht voor gekomen.

In bijna alle politieregio's vindt overleg plaats met de parketsecretarissen of de officieren van justitie over meldingen van partnergeweld. Indien het slachtoffer niet bereid is tot het doen van een aangifte dan wordt overwogen of er ambtshalve vervolgd kan worden. De bevindingen van de politie op het moment van de escalatie van het partnergeweld ('heterdaad') worden als uitgangspunt gebruikt. Deze ambtshalve opsporingsonderzoeken vinden vooral in de laatste twee jaren meer plaats, blijkt uit de interviews met de contactpersonen van de politie en de officieren van justitie.

4.5 Ingestuurde dossiers en afdoeningen door het Openbaar Ministerie

Van de 170 gevonden aangiften waarin kinderen getuige waren van partnergeweld, zijn er 144 getraceerd in het informatiesysteem van het ministerie van Justitie. De redenen waarom een aantal zaken niet te traceren was, zijn voor de totale onderzoeksgroep beschreven in § 2.3.2.

Figuur 4.3 Ingezonden aangiften naar het Openbaar Ministerie

In de tenlasteleggingen komen misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid en mishandeling voor. In totaal zijn er 227 artikelnummers ten laste gelegd. Dit houdt in dat bij een aantal zaken meerdere feiten ten laste zijn gelegd. De voorkomende artikelnummers en de mate waarin zij ten laste zijn gelegd zijn opgenomen in onderstaande tabellen.

Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (artikel 273f tot en met 286 Sr)			
Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 227
285 lid 1 Sr	Bedreiging met geweld tegen personen/goederen, met verkrachting, met zware mishandeling, met enig misdrijf tegen het leven gericht, etc.	58	26%

Tabel 4.3 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid

Het artikelnummer 285 lid 1Sr komt in 58 van de 227 zaken voor in de tenlastelegging.

Mishandeling (artikel 300 tot en met artikel 306 Sr)			
Artikelnummer	Betekenis	Aantal	Percentage van totaal n = 227
300 lid 1 Sr	Eenvoudige mishandeling	103	45%
302 lid 1 Sr	Zware mishandeling	37	16%
304 onder 1 Sr	Strafverzwaring indien gepleegd tegen zijn moeder, zijn vader tot wie hij in familierechtelijke betrekking staat, zijn echtgenoot, zijn levensgezel of zijn kind. ⁷¹	26	11%
Totaal		166	73⁷²

Tabel 4.4 Overzicht aantal ten laste gelegde artikelnummers voor mishandeling

⁷¹ In de onderzoeksperiode 2007/2008 bevatte artikel 304 Sr nog niet de mogelijkheid van strafverzwaring voor 'een kind over wie hij het gezag uitoefent of een kind dat hij verzorgt of opvoedt als behorend tot zijn gezin'. Dit is per juli 2009 aan het artikel toegevoegd (zie § 1.5.2).

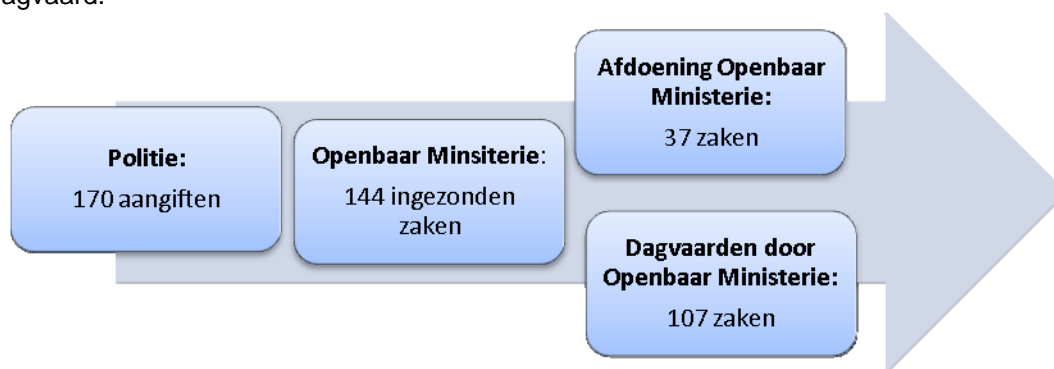
⁷² Door afrondingsverschillen telt de kolom niet helemaal op tot 73 procent

In de onderzochte zaken komen de artikelnummers 300 lid 1 Sr en 302 lid 1 Sr het vaakst voor. Dit in respectievelijk 45 procent en 16 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers in de zaken van partnergeweld. Op basis van de ten laste gelegde artikelnummers komt artikel 304 onder 1 Sr 26 keer (= 11%) voor. Het gaat in totaal om 22 zaken, dus bij vier strafzaken is 304 Sr bij verschillende feiten ten laste gelegd.

Er zijn enkele andere artikelnummers die incidenteel voorkomen. Dit zijn:

- artikel 141 lid 1 Sr: openlijke geweldpleging in vereniging (1x);
- artikel 242 Sr: verkrachting (1x);
- artikel 289 Sr: doodslag (1x).

Van de 144 ingestuurde zaken naar het Openbaar Ministerie heeft het Openbaar Ministerie er 37 (= 28%) afgedaan. In de overige 107 zaken (= 72%) heeft het Openbaar Ministerie de verdachte gedagvaard.

Figuur 4.4 Verloop strafrechtsproces

De afdoeningen van het Openbaar Ministerie waren:

Soort afdoening	
– Technisch sepot	5
– Voorwaardelijk sepot	19
– Transactie	10
– Leerstraf	1
– Missing	2
Totaal	37

Tabel 4.5 Type afdoeningen door het Openbaar Ministerie (n= 37)

4.6 Het vonnis in de gedagvaarde zaken

Van de 144 naar het Openbaar Ministerie ingestuurde zaken is in 107 zaken (=74%) gedagvaard. Van één van deze 107 zaken moet de zitting nog plaatsvinden. Van 106 strafzaken is de uitspraak in eerste aanleg bekend. In dertien van de 106 strafzaken is een hoger beroep aangetekend. Zeven van deze hoger beroep zaken lopen nog. In zes zaken waarbij een hoger beroep heeft plaatsgevonden is de uitspraak onherroepelijk.

In totaal hebben we 99 strafzaken met kinderen als getuige van partnergeweld waarin de uitspraak onherroepelijk is.

4.6.1 *Vonnis per ten laste gelegd artikelnummer*

In onderstaande tabel geven we de artikelnummers waarop een vrijspraak of veroordeling van de verdachte heeft plaatsgevonden. In de tabel is het totaal aantal feiten het uitgangspunt voor de telling: niet het aantal strafzaken of verdachten. Een verdachte kan bijvoorbeeld voor het primair ten laste gelegde feit vrijgesproken worden maar voor subsidiair ten laste gelegde feiten worden veroordeeld. In de tabel wordt onderscheid gemaakt tussen vrijspraak en een veroordeling. Een uitgebreide tabel over het type van de veroordeling staat in bijlage 9.

Mishandeling	Vrijspraak	Veroordeling	Totaal
Artikel 300 tot en met artikel 306 Sr			
300 lid 1 Sr Eenvoudige mishandeling	8	67	75
301 lid 1 Sr Mishandeling	0	0	1
302 lid 1 Sr Zware mishandeling	18	11	29
304 onder 1 Sr Strafverzwaring	2	19	21
Totaal aantal	28	97	126
Percentage	23%	77%	100%

Tabel 4.6 Vonnis in de gedagvaarde zaken waarbij mishandeling van de partner ten laste is gelegd

Vervolging en veroordeling van de verdachten vindt vooral plaats op basis van artikel 300 lid 1 Sr. In de strafzaken is te zien dat primair zware mishandeling van de partner (artikel 302 lid 1 Sr) ten laste wordt gelegd maar dat verdachten daar vaker van worden vrijgesproken en wel veroordeeld worden voor het subsidiair ten laste gelegde feit van eenvoudige mishandeling van de partner.

Wanneer artikel 304 Sr in de tenlastelegging voorkomt, vindt bijna altijd een veroordeling plaats (bij 19 van de 21 ten laste gelegde feiten). Naast deze artikelnummers die betrekking hebben op mishandeling zijn er andere artikelnummers die ten laste zijn gelegd. Tabel 4.7 geeft hiervan een overzicht.

Overige artikelnummers	Vrijspraak	Veroordeling	Totaal
242 Sr Verkrachting	1	0	1
285 lid 1 Sr Bedreiging	8	31	39
287 Sr Doodslag	5	1	6
289 Sr Moord	0	1	1
Totaal aantal	14	23	37

Tabel 4.7 Vonnis in de gedagvaarde zaken voor andere artikelnummers

Er vindt vooral vervolging en veroordeling plaats op basis van artikelnummer 285 lid 1 Sr (bedreiging).

4.6.2 Soort en hoogte van het vonnis per strafzaak

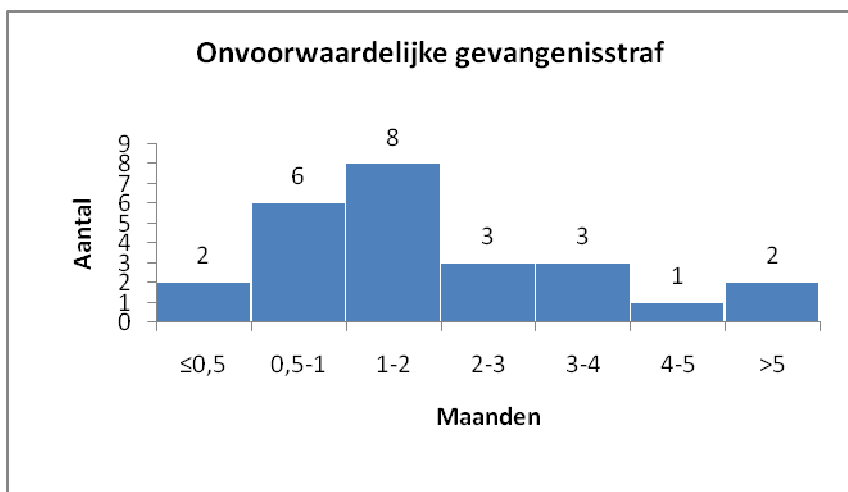
In totaal hebben we 99 strafzaken met kinderen als getuige van partnergeweld waarin de uitspraak onherroepelijk is. In twintig zaken was het vonnis algehele vrijspraak op alle ten laste gelegde feiten (= 20% van de strafzaken). Bij 79 strafzaken (=80%) volgde een veroordeling op één of meer ten laste gelegde feiten waarbij er een (on)voorwaardelijke gevangenisstraf of werkstraf is opgelegd of een combinatie van de drie vormen. De verdeling ervan is als volgt:

Type straf	Aantal	%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	7	9
Voorwaardelijke gevangenisstraf	8	10
Werkstraf	27	34
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf	12	15
Onvoorwaardelijk gevangenisstraf en werkstraf	3	4
Voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	19	24
Onvoorwaardelijk + voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf	3	4
Totaal	79	100

Tabel 4.8 Type veroordeling partner geweld met kinderen als getuige

De grootste categorie wordt gevormd door de werkstraf. In 34 procent van de veroordelingen is alleen een werkstraf opgelegd. In combinatie met één van de overige straffen komt het totaal percentage werkstraffen op 66 procent van de veroordelingen.

In figuur 4.9 wordt de hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf weergegeven. In totaal is er 25 keer (32%) een onvoorwaardelijk gevangenisstraf opgelegd. In bijna alle veroordelingen was de onvoorwaardelijke gevangenisstraf lager dan vijf maanden. In de twee gevallen waarin de onvoorwaardelijke gevangenisstraf hoger was dan vijf maanden ging het om veroordelingen tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van veertien en 24 maanden.

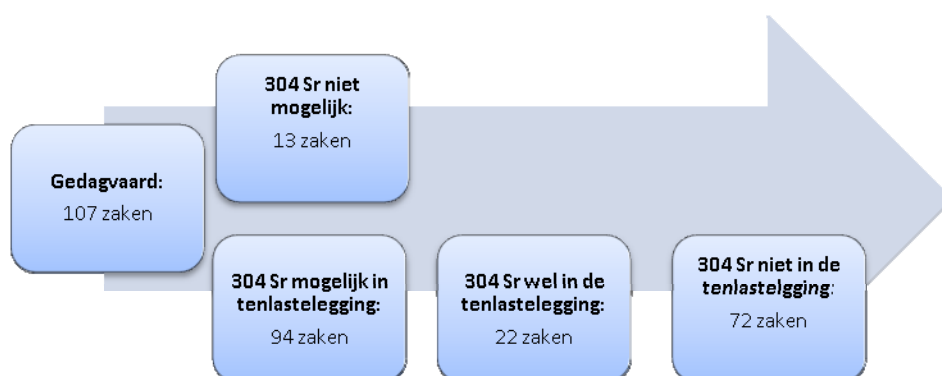
Figuur 4.9 Opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen partner geweld met kinderen als getuige (n =25)

De hoogte van de gevonniste werkstraffen en onvoorwaardelijke gevangenisstraffen staat in bijlage 10.

4.7 De mate waarin 304 Sr wordt toegepast

4.7.1 Artikel 304 Sr in de tenlastelegging

Van de 107 dagvaardingen is gelet op de artikelnummers in de tenlastelegging artikel 304 Sr niet van toepassing in 13 zaken. Er resteren 94 zaken waar de tenlastelegging uitgaat van het artikelnummer 300 tot en met 303 Sr en strafverzwaring mogelijk is. Van deze 94 zaken is bij 22 zaken 304 Sr ook daadwerkelijk ten laste gelegd. Dit is in een kwart (23%) van de zaken waarin kinderen getuige waren van partnergeweld. Dat artikel 304 Sr ten laste wordt gelegd, betreft in deze zaken de relatie tussen de pleger van het partnergeweld en zijn partner en niet tussen de pleger en zijn kinderen.

Figuur 4.5 Aantal keer dat artikel 304 Sr voorkomt in de tenlastelegging

Alle geïnterviewde officieren van justitie wijzen erop dat artikel 304 Sr niet ten laste kan worden gelegd bij partnergeweld om de reden dat kinderen getuige zijn geweest van dit geweld. Artikel 304 Sr is alleen van toepassing ten aanzien van het slachtoffer van het misdrijf waarvoor de dader strafrechtelijk vervolgd wordt. Als artikel 304 Sr ten laste wordt gelegd, zal dit zijn vanwege de relatie tussen partners. Alleen als een strafzaak vanwege geestelijke mishandeling, te weten het getuige zijn van partnergeweld zou worden gestart, zou artikel 304 Sr vanwege de relatie tussen dader en kind van toepassing zijn. Verschillende officieren wijzen erop dat geestelijke mishandeling in de zin van getuige

zijn van partnergeweld zeer lastig strafrechtelijk te bewijzen zal zijn. De geïnterviewden zeggen dat officieren en rechters het feit dat kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld wel als strafverzwarende omstandigheid meenemen in de strafzaak over het partnergeweld. De meeste geïnterviewden achten een aparte strafrechtelijke bepaling hiervoor dan ook niet nodig. Twee geïnterviewden wijzen erop meer te zien in het beleidsmatig verbeteren van de aanpak van partnergeweldzaken, waar kinderen getuige van zijn, dan in uitgebreidere strafrechtsbepalingen.

4.7.2 Artikel 304 Sr in het vonnis en in hoger beroep

Er waren 22 zaken waarin 304 Sr ten laste is gelegd vanwege de relatie tussen pleger en zijn partner. In alle 22 zaken heeft de rechter in eerste aanleg het strafverzwarende artikel gebruikt in het vonnis. In vier zaken is hoger beroep aangetekend. In alle vier hoger beroep zaken is het strafverzwarende artikelnummer 304 Sr gebruikt bij de tenlastelegging. Twee hoger beroep zaken zijn nog niet afgerond. In de twee zaken waar een onherroepelijke vonnis beschikbaar is, heeft de rechter 304 Sr in zijn uitspraak betrokken.

Uit de interviews met de officieren van justitie blijkt dat rechters volgens hen bij het bepalen van de hoogte van de straf rekening houden met het feit dat kinderen getuige zijn geweest. Of het toepassen van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met de relatie tussen kind en dader ook daadwerkelijk leidt tot een verhoging van de straf is uit de uitspraken niet te achterhalen.

4.7.3 Artikel 304 Sr in uitspraken

Er zijn op Rechtspraak.nl vier zaken in de onderzoeksperiode gevonden waarin kinderen getuige waren van partnergeweld en niet zelf mishandeld werden. In twee van deze zaken is de straf mede gegrond op artikel 304 Sr. In een van deze zaken is geen specifieke overweging opgenomen ten aanzien van de dochter die getuige was van het partnergeweld.⁷³ In de andere zaak waarin artikel 304 Sr is toegepast, noemt de rechtbank wel specifiek de kinderen die getuige zijn geweest: *“Anderzijds tilt de rechtbank zwaar aan de gebeurtenissen bij de auto van [slachtoffer B] en het effect dat geweld van verdachte heeft gehad op het vijfjarig kind dat op de achterbank van de auto zat en glas van de ingeslagen achterrauit over zich heen kreeg.”*⁷⁴

In de twee andere op Rechtspraak.nl gevonden zaken wordt artikel 304 Sr niet toegepast. Wel wordt in beide zaken specifiek rekening gehouden met de kinderen die aanwezig waren. In de ene zaak oordeelt de rechtbank het volgende: *“De rechtbank neemt daarbij in overweging dat huiselijk geweld niet alleen beangstigend is voor het slachtoffer, maar ook voor de overige leden van het gezin. De rechtbank rekent het verdachte in dit kader zwaar aan dat hij het slachtoffer heeft mishandeld in het bijzijn van haar zoon.”*⁷⁵ In de andere zaak vermeldt de uitspraak: *“De rechtbank neemt het de verdachte in het bijzonder kwalijk dat hij tegen beide slachtoffers geweld heeft toegepast terwijl er jonge kinderen bij aanwezig, dan wel bij in de buurt waren.”*⁷⁶

⁷³ Rechtbank Zutphen 16 april 2008, LJN: BC9495.

⁷⁴ Rechtbank Zutphen 27 februari 2009, LJN: BH4276.

⁷⁵ Rechtbank Zwolle 23 juni 2009, LJN: BJ6740.

⁷⁶ Rechtbank Groningen 1 oktober 2009, LJN: BJ9190.

5 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvragen. De probleemstelling van het onderzoek leidt tot de vraag wat de werking is van het strafrecht in kindermishandelingzaken en in situaties van partnergeweld met kinderen als getuige. Het onderzoek beoogt zicht te krijgen op de wijze waarop en op de frequentie waarmee het strafrecht wordt ingezet bij kindermishandelingzaken en zicht te krijgen op hoe vaak artikel 304 Sr wordt toegepast. Bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen maken we opnieuw onderscheid tussen situaties waarin kinderen slachtoffer zijn van kindermishandeling (§ 5.1) en situaties waarin kinderen getuige zijn van geweld tussen partners (§ 5.2).

5.1 Inzet van het strafrecht bij kindermishandeling

De probleemstelling van het onderzoek leidt tot de vraag wat de werking is van het strafrecht in kindermishandelingzaken. De probleemstelling is uitgewerkt in verschillende onderzoeksvragen.

5.1.1 Aantal aangiften en de kenmerken van de aangiften

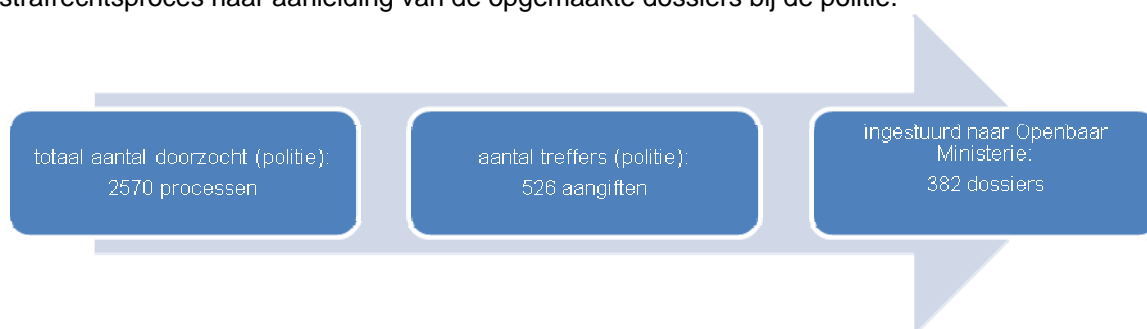
De eerste onderzoeksvraag was hoeveel aangiften van kindermishandeling er in een bepaalde periode zijn gedaan. We schatten dat er per jaar (in 2007 en 2008) ongeveer 817 aangiften van kindermishandeling zijn. Er zijn aanwijzingen dat het (gemiddelde) aantal aangiften per jaar in werkelijkheid hoger ligt.

De aangiften zijn gedaan door het slachtoffer zelf, één van de ouders of een enkele keer door een professionele instelling, zoals het Bureau Jeugdzorg of de Raad voor de Kinderbescherming. De meeste aangiften hebben betrekking op fysieke mishandeling van het kind. Dit geldt voor 51 procent van alle processen-verbaal. In 33 procent van de aangiften is er sprake van seksueel misbruik van het kind. Bij de overige 16 procent van alle gevonden aangiften is er sprake van emotionele verwaarlozing van het kind.

In de aangiften van seksueel misbruik lag de gemiddelde leeftijd op het moment van het gepleegde feit op negen jaar. In een kwart van de aangiften van seksueel misbruik betrof het een kind onder de vier jaar. De fysiek mishandelde en emotioneel verwaarloosde kinderen waren in ons onderzoek significant ouder: gemiddeld elf jaar op het moment van het gepleegde delict.

5.1.2 Verloop van het strafrechtsproces

De tweede, derde en vierde onderzoeksvraag hadden betrekking op het verdere verloop van het strafrechtsproces naar aanleiding van de opgemaakte dossiers bij de politie.

Figuur 5.1 Aantal processen en dossiers kindermishandeling

In het registratiesysteem van de politie zijn 2570 processen in een steekproef van de elf politieregio's onderzocht. Het gaat dan om processen-verbaal van verhoor, processen-verbaal van aangifte of andere verslagen van de politie over een zaak. Er zijn in totaal in de elf politieregio's 526 aangiften van kindermishandeling gevonden. Van alle aangiften is driekwart (73%) terug te vinden in het Justitieel Documentatie Systeem. De koppeling tussen het ingezonden dossier door de politie en het vervolg van het strafrechtsproces vanaf het Openbaar Ministerie kon niet voor alle dossiers (27%) achterhaald worden. Een deel van de opgemaakte dossiers is door de politie in overleg met het Openbaar Ministerie geseponeerd vanwege 'gebrek aan bewijs'. Het is niet altijd te achterhalen waarom dossiers ontbreken in het Justitieel Documentatie Systeem: de informatiesystemen zijn niet sluitend voor alle ingestuurde dossiers.

De *tweede* onderzoeksvraag was hoeveel van de aangegeven zaken, uitgesplitst naar artikel van het Wetboek van Strafrecht, zijn ingeschreven bij het Openbaar Ministerie.

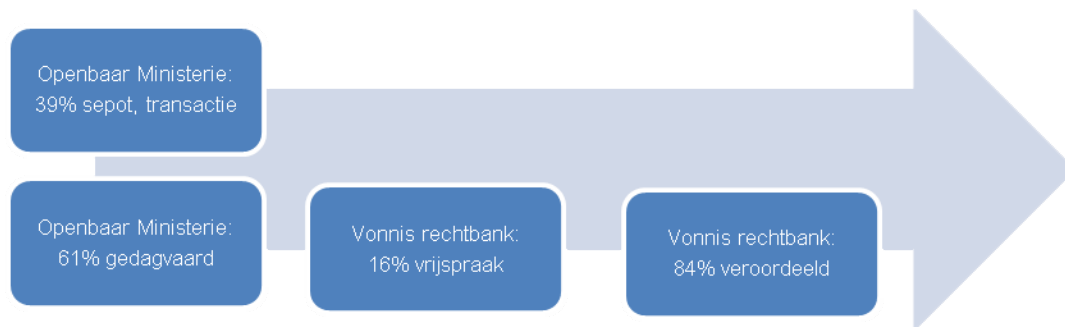
Op het totaal van 382 ingeschreven zaken in de elf politieregio's zijn bij het Openbaar Ministerie 627 artikelen primair of subsidiair ten laste gelegd voor de gepleegde feiten. De meest voorkomende artikelnummers betroffen mishandeling (300-303 Sr): 47 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers. Bij 39 procent van alle ten laste gelegde artikelnummers kwam één van de artikelen 240-249 Sr voor die vallen onder de misdrijven tegen de zeden. De overige artikelnummers zoals artikel 279 Sr (onttrekking van een minderjarige aan het wettelijk gezag), artikel 285 Sr (misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid) en artikel 287 Sr (doodslag) kwamen in totaal in 14 procent van de ten laste gelegde artikelnummers voor.

De *derde* onderzoeksvraag was hoe de ingeschreven zaken door het Openbaar Ministerie afgedaan zijn (sepot, transactie, dagvaarding). Van alle verdachten uit de ingestuurde dossiers heeft het Openbaar Ministerie 61 procent gedagvaard voor de rechtbank. Het Openbaar Ministerie heeft bij 39 procent van de verdachten de zaak zelf afgedaan door middel van een sepot, een transactie of er heeft geen vervolging plaatsgevonden vanwege een andere reden.

De afdoeningen waarbij het Openbaar Ministerie de verdachte *niet* gedagvaard heeft, zijn als volgt verdeeld:

- In totaal van alle zaken is bij 48 procent door het Openbaar Ministerie geseponeerd vanwege een gebrek aan bewijs (technisch sepot). Het zijn vooral aangiften van seksueel misbruik die geseponeerd worden. Dit speelt bij 88 procent van de afdoeningen door het Openbaar Ministerie bij seksueel misbruik. Het percentage technisch sepot voor fysieke kindermishandeling en verwaarlozing is 24 procent. Dit verschil is significant.
- Bij 34 procent is sprake van een voorwaardelijk sepot door het Openbaar Ministerie. Deze komen bijna uitsluitend voor bij de zaken van fysieke kindermishandeling (54%). Bij seksueel misbruik gaat het om één zaak. Er volgt altijd een mondelinge of schriftelijke berisping door de officier van justitie maar er wordt van verdere strafvervolging afgezien om verschillende redenen.
- Zeven procent betreft een voorstel tot transactie door het Openbaar Ministerie. Dit komt alleen voor in de zaken waarbij fysieke kindermishandeling of verwaarlozing aan de orde zijn.
- Bij tien procent van de zaken is om andere redenen *niet* gedagvaard. De redenen zijn dat de verdachte met onbekende bestemming was vertrokken, het sepot niet nader was geduid of het betrof een niet ontvankelijk verklaren van de strafzaak door het Openbaar Ministerie.

De vierde onderzoeksvraag is hoe het (onherroepelijke) vonnis luidt in de gedagvaarde zaken. Bij 61 procent van de naar het Openbaar Ministerie ingestuurde aangiften is de verdachte gedagvaard. Gerelateerd aan het aantal ingestuurde strafdossiers is er bij 16 procent van de gedagvaarde zaken sprake van vrijspraak (onherroepelijk) van alle ten laste gelegde feiten. Bij alle overige zaken (84%) vindt er een veroordeling plaats. Dit kan wel betekenen dat de verdachte voor het ene ten laste gelegde feit vrijgesproken wordt, maar voor het andere wordt veroordeeld door de rechtbank.

Figuur 5.2 Wijze van afdoening, vervolging en berechting

Bij het beantwoorden van de vierde onderzoeksvraag is een uitsplitsing gemaakt naar de gebruikte artikelnummers in de tenlasteleggingen van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van ons onderzoek was voor 86 procent van de dagvaardingen het onherroepelijke vonnis bekend. Het komt voor dat in één zaak voor meerdere feiten gevonnist is voor verschillende artikelnummers. Zo kan een verdachte voor het primair ten laste gelegde – bijvoorbeeld verkrachting (artikel 242 Sr) – worden vrijgesproken en voor het subsidiair ten laste gelegde feit – bijvoorbeeld aanranding (artikel 246 Sr) worden veroordeeld. De volgende percentages hebben geen betrekking op het aantal zaken maar op hoe vaak er gevonnist is op het bijbehorende artikelnummer:

- In de tenlasteleggingen komt het meest (48%) een artikelnummer aangaande mishandeling (300-304 Sr) voor. Bij zeven van de tien ten laste gelegde artikelen met betrekking tot mishandeling vindt er een veroordeling plaats van de verdachte. Bij drie van de tien ten laste gelegde artikelnummers volgt vrijspraak.
- In 37 procent van de tenlasteleggingen bij de onherroepelijke vonnissen wordt één van de artikelnummers (240b-249 Sr) aangaande misdrijven tegen de zeden ten laste gelegd. Bij zes van de tien ten laste gelegde artikelnummers leidt dit tot een veroordeling. Bij vier van de tien ten laste gelegde artikelnummers volgt vrijspraak.
- In het totaal van alle tenlasteleggingen is er bij 12 procent sprake van één van de artikelnummers gericht op een misdrijf tegen de persoonlijke vrijheid. Bij zes van de tien ten laste gelegde artikelnummers leidt dit tot een veroordeling. Bij vier van de tien ten laste gelegde artikelnummers volgt vrijspraak.

Uitgaande van de veroordelingen aangaande *fysieke mishandeling/verwaarlozing* legt de rechter het vaakst (bij 39% van de strafzaken) alleen een werkstraf op. Dit wordt gevolgd door een combinatie van een voorwaardelijke gevangenisstraf en een werkstraf. Een voorwaardelijke gevangenisstraf als vonnis komt bij 17 procent van de veroordelingen voor. In 21 procent van de fysieke kindermishandelingszaken is sprake van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf varieert van één maand tot zestig maanden. Het vaakst komt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor van zes maanden.

Bij de veroordelingen aangaande *seksueel misbruik* van kinderen komt een werkstraf minder vaak voor dan bij *fysieke mishandeling/verwaarlozing* (11% van de zaken seksueel misbruik ten opzichte van 39% van de zaken van fysieke mishandeling en verwaarlozing). De combinatie van een onvoorwaardelijke en een voorwaardelijke gevangenisstraf komt bij seksueel misbruik in 38 procent van de zaken voor. In de helft van de zaken luidt het vonnis een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, al dan niet in combinatie met andere straffen. De duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf varieert van één maand tot 48 maanden. Het vaakst komt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor van twaalf maanden.

Het verschil tussen de duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen voor fysieke kindermishandeling en seksueel misbruik is significant. Seksueel misbruik van kinderen wordt met langere onvoorwaardelijke gevangenisstraf bestraft dan fysieke kindermishandeling.

5.1.3 De werking van het strafverzwarende artikel 304 Sr

Een *vijfde* onderzoeksvraag was hoe vaak artikel 304 Sr ten laste wordt gelegd en wat de redenen zijn om dit artikel al dan niet toe te passen. Artikel 304 Sr is een strafverzwarend strafrechtsartikel. De straf kan met een derde verhoogd worden als er sprake is van een 'relatie' zoals bedoeld in artikel 304 onder 1 Sr. De strafverzwaring op basis van artikel 304 Sr kan alleen worden toegepast als er sprake is van (zware) mishandeling zoals bedoeld in de artikelen 300-303 Sr. In onze onderzoeksperiode kon artikel 304 Sr voor kindermishandelingszaken alleen worden opgelegd voor een misdrijf begaan tegen 'zijn kind'. Per 1 juli 2009 is de relatie tot het kind ruimer gedefinieerd en valt bijvoorbeeld ook de relatie tussen een kind en een stiefouder, partner van een ouder of een opvoeder/verzorger onder de definitie.

Artikel 304 Sr komt niet systematisch voor in alle zaken waarin dat mogelijk is. In de strafdossiers waarin door het Openbaar Ministerie gedagvaard is en waarin sprake was van mishandeling in de zin van artikel 300-303 Sr wordt artikel 304 Sr in 42 procent van de zaken ten laste gelegd. Uit de analyse van de mishandelingszaken op grond van artikel 300-303 Sr waar artikel 304 Sr niet in de tenlastelegging voorkomt, blijkt dat het bij een derde van de ingestuurde strafdossiers niet gaat om 'ouders' in de zin van de wet, waardoor de zinsnede 'zijn kind' het niet mogelijk maakt om in deze omstandigheid artikel 304 Sr op te leggen. Bij tweederde van de ingestuurde strafdossiers was er *wel* sprake van mishandeling van 'zijn kind', maar is artikel 304 Sr toch niet ten laste gelegd. In interviews met officieren van justitie is gevraagd naar het ten laste leggen van artikel 304 Sr. De officieren van justitie oordelen wisselend over de zin van artikel 304 Sr. Een tweetal geeft aan dit te zien als symboolwetgeving. De meeste (vier van de zes) officieren van justitie vinden dat dit artikel een signaal afgeeft aan een dader. In die zin dat wetgever en maatschappij vinden dat het plegen van een misdrijf tegen het eigen kind een grond is voor strafverzwaring. Opvallend is dat vrijwel alle geïnterviewde officieren van justitie denken dat de toepassing van artikel 304 Sr uiteindelijk geen invloed heeft op de strafmaat. Het feit dat het misdrijf zich richt tegen het kind van de verdachte wordt volgens de geïnterviewden zowel door Openbaar Ministerie als rechter meegenomen als strafverzwarende omstandigheid, ongeacht of artikel 304 Sr ten laste is gelegd.

Is het artikel 304 Sr ten laste gelegd door de officier van justitie dan komt dit bij 89 procent van alle zaken terug in het vonnis van de rechter. Uit de geanalyseerde uitspraken van Rechtspraak.nl blijkt dat in de vonnissen waarin de straf mede op artikel 304 Sr gegrond is, in de meeste gevallen in de strafmotivering expliciet aandacht besteed wordt aan de afhankelijkheidsrelatie tussen het kind en de dader. Er wordt bijvoorbeeld overwogen dat de *'feiten zich hebben afgespeeld in gezinsverband'* of

dat het de verdachte zwaar wordt aangerekend dat hij zich *'geen enkele rekenschap heeft gegeven van de kwetsbare, afhankelijke positie van zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoon'*. Ook in de geanalyseerde vonnissen waarin de straf niet gegrond is op artikel 304 Sr wordt regelmatig verwezen naar de specifieke relatie die er bestond tussen de verdachte en het mishandelde kind. Ook bij verdachten die de kinderen van hun partner mishandelen, wordt verwezen naar de huiselijke kring *'waarin een kind bescherming en veiligheid nodig heeft'*. Of het toepassen van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met relatie tussen kind en dader ook daadwerkelijk leidt tot een verhoging van de straf is in de data of uit de uitspraken niet te achterhalen.

5.2 Inzet van het strafrecht bij kinderen getuige van partnergeweld

In deze paragraaf staan de conclusies met betrekking tot de aangiften waarin sprake was van geweld tegen één van de partners en waarin de kinderen getuige waren van dit geweld. Het proces-verbaal van aangifte of verhoor van de politie is daarbij als informatiebron gebruikt. Wanneer uit de processen bleek dat de kinderen, naast getuige, zelf slachtoffer waren van mishandeling of als er sprake was van misbruik, dan zijn deze kinderen meegenomen onder de vorige onderzoeksvragen voor de inzet van het strafrecht bij kindermishandeling.

5.2.1 Aantal aangiften

Op basis van dit onderzoek wordt het landelijke aantal processen-verbaal van aangifte van partnergeweld waarbij kinderen getuige waren van dit partnergeweld in 2008 geschat op 277 aangiften. De signalering en registratie vindt door de politie plaats. In 2008 vermeldde de politie niet standaard of er kinderen aanwezig waren in het gezin waar het geweld plaatsvond. Dit is de laatste jaren volgens de geïnterviewde contactpersonen bij de politie steeds meer gebeurd. Wanneer de politie hier niet standaard een aantekening van maakt, betekent dit, dat er meer situaties van partnergeweld zijn waarbij kinderen aanwezig waren dan de hier geschatte aantallen.

5.2.2 Verloop van het strafrechtsproces

In elf politieregio's waren er 170 processen die te kenmerken waren als een aangifte waarbij kinderen als getuige van partnergeweld betrokken waren. Van deze 170 aangiften waren er 144 ingestuurd naar het Openbaar Ministerie en traceerbaar binnen het informatiesysteem van de Justitiële Informatiedienst.

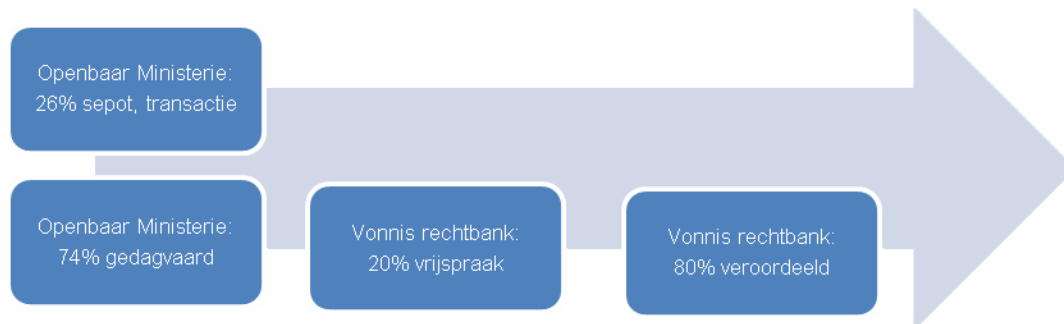

Figuur 5.3 Aantal processen en dossiers kinderen als getuige van partnergeweld

In de zaken van partnergeweld waarbij kinderen getuige waren, legde het Openbaar Ministerie primair en subsidiair het volgende, onderverdeeld naar artikelnummers van het Wetboek van Strafrecht, ten laste:

- 72 procent van de tenlasteleggingen bevat de artikelnummers (300-304 Sr); 16 procent daarvan betreft zware mishandeling (artikel 302 lid 1 Sr).
- In 26 procent van alle tenlasteleggingen komt artikel 285 lid 1 Sr (*bedreiging met geweld*) voor;
- Twee procent van alle tenlasteleggingen bevat andere artikelnummers waaronder 242 Sr (verkrachting) en 289 Sr (doodslag).

De wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie, vervolging en berechting van de verdachte staat in figuur 5.4 weergegeven.

Figuur 5.4 Wijze van afdoening door het Openbaar Ministerie vervolging en berechting

Gerelateerd aan het aantal ingestuurde dossiers door de politie kiest het Openbaar Ministerie bij 26 procent van de ingestuurde dossiers voor een sepot of een transactie. In 74 procent van de ingestuurde dossiers wordt de verdachte door het Openbaar Ministerie gedagvaard. Gerelateerd aan alle gedagvaarde zaken is in 20 procent van de onherroepelijke vonnissen sprake van volledige vrijspraak van de verdachte. Bij 80 procent wordt de verdachte veroordeeld op basis van één of meer ten laste gelegde feiten.

In de onderzochte vonnissen van partnergeweld wordt bij 34 procent van alle veroordelingen alleen gekozen voor een werkstraf voor de pleger. De combinatie van een voorwaardelijke gevangenisstraf en een werkstraf komt bij 24 procent van de veroordelingen voor. In totaal is bij 32 procent van de veroordelingen sprake van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Deze straf varieert van twee weken tot 24 maanden. Het vaakst wordt de pleger veroordeeld voor een gevangenisstraf van twee maanden.

5.2.3 Rekening houden met de aanwezigheid van kinderen bij partnergeweld

De eerste onderzoeksvraag ten aanzien van de inzet van het strafrecht bij kinderen die getuige zijn van partnergeweld, is of er gebruik gemaakt wordt van artikel 304 Sr in de situaties waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld.

Alle geïnterviewde officieren van justitie wijzen erop dat het feit dat kinderen getuige zijn geweest van geweld tussen partners geen grond kan zijn voor het gebruik van artikel 304 Sr. Als artikel 304 Sr wordt gebruikt, zal dit zijn vanwege de relatie tussen partners. Artikel 304 Sr kan wel van toepassing zijn voor geweld tegen 'zijn partner, levensgezel'. Artikel 304 Sr wordt in een kwart (23%) van alle ingestuurde strafdossiers met betrekking tot partnergeweld gebruikt. In de overige driekwart van alle ingestuurde strafdossiers is artikel 304 Sr niet gehanteerd. In alle ingestuurde strafdossiers waarin artikel 304 Sr gebruikt is, heeft de rechter in eerste aanleg dit strafverzwarende artikel gebruikt in zijn

vonnissen. Of het toepassen van artikel 304 Sr dan wel het rekening houden met relatie tussen kind en dader ook daadwerkelijk leidt tot een verhoging van de straf, is uit de uitspraken niet te achterhalen.

Een *tweede* onderzoeksvraag is of de officier van justitie bij het bepalen van de hoogte van de strafeis, en de rechter bij het opleggen van de straf, rekening houden met de omstandigheden dat er kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld. Hiertoe zijn interviews gehouden met officieren van justitie en zijn vier vonnissen geanalyseerd. De interviews met de officieren van justitie bevestigen dat zij alert zijn op de mogelijke aanwezigheid van kinderen in het gezin en dat zij, als kinderen getuige waren van dit partnergeweld, dit meenemen als strafverzwarende omstandigheid. Dit staat los van het al dan niet aanwenden van artikel 304 Sr. In vier geanalyseerde uitspraken was bij twee zaken 304 Sr gebruikt in verband met het partnergeweld en bij twee andere zaken niet. In alle vier de vonnissen besteedt de rechter aandacht aan de aanwezigheid van de kinderen bij het partnergeweld.

Slotbeschouwing

Op basis van de bevindingen en het proces van het verzamelen van de gegevens, willen we tot slot het volgende opmerken:

1. Van alle aangiften kindermishandeling leidt een derde tot een veroordeling

Het verrichte onderzoek geeft inzicht in het verloop van de strafrechtsketen. Op een totaal van alle aangiften is te berekenen, in welk percentage dit leidt tot vervolging en uiteindelijk tot veroordeling. Als gekeken wordt naar het totale aantal aangiften van kindermishandelingszaken dat bij de politie is gedaan in de onderzoeksperiode, dan blijkt dat uiteindelijk bijna *een derde* (31%) van de aangiften van kindermishandeling leidt tot een veroordeling door een rechter.

2. Wel aandacht voor strafverzwarende omstandigheid, niet altijd 304 Sr ten laste gelegd

Het strafverzwarende artikel 304 Sr wordt niet systematisch toegepast door het Openbaar Ministerie in die situaties waarin dat bij kindermishandelingszaken mogelijk is. Het is niet eenduidig vast te stellen wat de oorzaak hiervan is. Volgens de geïnterviewde officieren van justitie wordt door zowel Openbaar Ministerie als rechter het feit dat een misdrijf wordt gepleegd tegen een kind in 'gezinsverband' meegenomen als strafverzwarende omstandigheid, ongeacht of artikel 304 Sr gebruikt is. Daar waar het Openbaar Ministerie artikel 304 Sr in een specifieke zaak hanteert, neemt de rechter dit bijna altijd over in het vonnis. In de vonnissen wordt bijna altijd het feit dat een ouder een delict gepleegd heeft tegenover zijn kind en dat het kind in een afhankelijke positie verkeert ten opzichte van de ouder, als strafverzwarende omstandigheid vermeld.

Een vraag van de Tweede Kamer aan de minister van Justitie richtte zich op de werking van het strafverzwarende wetsartikel 304 Sr specifiek in die situaties waarin kinderen getuige zijn van partnergeweld. Artikel 304 Sr wordt niet specifiek toegepast als kinderen getuige zijn van partnergeweld. Zou de overheid specifiek het feit dat het kind getuige is van partnergeweld strafbaar willen stellen of als strafverzwarende omstandigheid willen aanmerken, dan vergt dat uitbreiding van het Wetboek van Strafrecht. De vraag is of dit van toegevoegde waarde is voor de bestaande praktijk. De straf kan op grond van artikel 304 Sr al met een derde verhoogd worden, omdat het geweld betreft tussen de partners.

3. Sluitende registratie van kindermishandelingszaken in de strafrechtsketen

In dit onderzoek blijkt op verschillende momenten in de informatieketen (aangifte, besluit tot vervolging, berechting) dat de zaken betreffende kindermishandeling lastig op te sporen zijn. In het

informatiesysteem van de politie (Blueview) hebben de zaken kindermishandeling geen geormerkte code. De politie gebruikt nu voor de dagelijkse werkprocessen BVH, maar in dit registratiesysteem ontbreekt het aan het oormerken van zaken kindermishandeling. Dit is nodig om de herkenbaarheid van zaken kindermishandeling te vergoten zoals bedoeld in de Aanwijzing kindermishandeling van het College van procureurs-generaal. Om de code kindermishandeling in de praktijk eenduidig te kunnen hanteren, is een handzame definitie wenselijk van kindermishandeling voor de politie en de betrokken ketenpartners.

Na afloop van het opsporingsonderzoek wordt een dossier ingestuurd naar het Openbaar Ministerie. Een aantal ingestuurde dossiers blijkt niet te traceren in het landelijke registratiesysteem (JDS) van het ministerie van Justitie waarin de strafvervolgning staat vermeld. Waarom deze dossier niet te traceren zijn, is op basis van dit onderzoek niet altijd vast te stellen.

4. Onderzoek doen naar het inzetten van de strafrechtelijke route door professionals

Uit dit onderzoek blijkt dat er in 2008 ongeveer 817 aangiften van kindermishandeling zijn gedaan en 277 aangiften waarbij kinderen als getuige van partnergeweld betrokken waren. De verwachting is dat de aantallen anno 2010 hoger liggen. Dit omdat de opsporing en vervolging van kindermishandelingszaken de laatste jaren is geïntensiveerd en er meer samenwerking tussen hulpverlening en politie/justitie is. Het Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis verwijst naar een structuur waarin de politie, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, het Bureau Jeugdzorg (en de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling) een rol hebben om een juiste afweging te maken over de inzet van strafrecht. In dit onderzoek is niet aan de orde geweest of bij kindermishandeling een juiste afweging wordt gemaakt door de verschillende professionals over de inzet van strafrecht.⁷⁷ In dit onderzoek was zeven procent van alle aangiften afkomstig van hulpverlenende, professionele instanties. De vraag is of zij bij elke melding van kindermishandeling een juiste afweging maken om strafrecht in te zetten.

⁷⁷ Programmaministerie van Jeugd en Gezin (2007) *Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis*. Den Haag, Programmaministerie Jeugd en Gezin. p. 20

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Baarda D.B. & M.P.M de Goede. 1998. *Basisboek Methoden en Technieken*. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek. Houten: Stenfort Kroese
- Baartman, H.E.M. 2009. *Het begrip kindermishandeling: pleidooi voor een herbezinning en voor bezonnen beleid*, Zeist: Augeo Foundation
- Baeten, P. & J. Willems. 2009. *De maat van kindermishandeling. Meldcode en criteria van kindermishandeling*, Amsterdam: SWP
- Dijkstra, S. 2001. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders: een basisverkenning van korte en lange termijn effecten. Bilthoven
- Kool, R.S.B. 1999. *De strafwaardigheid van seksueel misbruik*. Rotterdam. Gouda Quint
- Kuppens, J. & A. Cornelissens, H. Ferwerda. 2006. *Aanpak in ontwikkeling*. Strategie, samenwerking en visie bij huiselijk geweld. Arnhem: Advies- en onderzoeksgroep Beke .
- Ministerie van Justitie (2002), *Prive geweld – publieke zaak*. Nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld, Den Haag: Ministerie van Justitie, DPJS 2002.
- Ministerie van Justitie (2008), *Plan van aanpak huiselijk geweld tot 2011, 'de volgende fase'*. Den Haag: Ministerie van Justitie (Kamerstukken II, 2007/08, 283 45, nr. 70)
- Montfoort, A. van. 1993. *Kindermishandeling en Justitie. Een empirisch onderzoek naar de afhandeling door de Raad voor de Kinderbescherming, de politie en het Openbaar Ministerie van meldingen van kindermishandeling en seksueel misbruik*. Amsterdam: VU uitgeverij.
- MO Groep. 2010. *Advies en meldpunt Kindermishandeling. Overzicht 2009*. Utrecht: MOgroep.
- Movisie. 2009. *Factsheet huiselijk geweld. Feiten en cijfers*.
- Lamers-Winkelmann, F., Slot, N.W., Bijl, B. & Vijlbrief, A.C. (2007) *Scholieren over Mishandeling: resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs*. Den Haag, WODC, Ministerie van Justitie.
- Programmaministerie van Jeugd en Gezin (2007) *Actieplan Aanpak Kindermishandeling: Kinderen Veilig Thuis*. Den Haag, Programmaministerie Jeugd en Gezin.
- Swanborn, P.G. 2008. *Casestudy's: wat, wanneer en hoe?* Boom Onderwijs.
- IJzendoorn, M.H., Prinzie, P., Euser, E.M., Groeneveld, M.G., Brilleslijper-Kater, S.N., Noort-Van der Linden, A.M.T. van, Bakermans-Kranenburg, M.J., Juffer, F., Mesman, J., Klein Velderman, M., San Martin Beuk, M. & Ohlsen-Koole, P.C. (2007) *Kindermishandeling in Nederland anno*

2005. *De nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005)*.
Den Haag, WODC, Ministerie van Justitie.

www.rechtspraak.nl

SUMMARY

Background

Since a couple of years there has been more governmental focus on approaching child abuse and domestic violence. In this perspective criminal law can also be used to immediately stop the abuse and used for prevention of recidivism through interventions. Though it is not known how often and in which way criminal law is used in cases of child abuse and neglect. It is also unknown what happens in the process of prosecution and trial of a suspect of child abuse and neglect. This research focuses on the way in which criminal law is used in cases that involve child abuse and neglect. The two aims of this research are:

1. *Gain insight in which way and how often criminal law is used in cases that involve child abuse and neglect.*
2. *Gain insight in how often article 304 Sr⁷⁸ (the possibility to raise the maximum punishment with 1/3rd) is used in cases that involve child abuse and neglect.*

Research

To reach these two aims, notifications of child abuse and neglect between January first 2007 and the 30th of June 2008 are collected from the national police database in which all notifications are collected. The notifications are collected by using a query with different terms like 'child & abuse', 'child & neglect', 'child & sexual abuse' and 'children & witness of domestic violence'. A distinction is made between 'child abuse and neglect' and 'children as a witness of domestic violence' in reporting the findings.

In total the researchers found 526 notifications of child abuse and neglect and 170 notifications of children as witness of domestic violence (Figure 1 and 2 on page 8). These notifications were found in a sample of 11 of in total 25 police districts in the Netherlands. Based on the sample the total number of notifications each year was estimated.

Child Abuse and Neglect

Each year there are approximately 817 notification of child abuse and neglect. 51 percent involves physical abuse, 33 percent involves sexual abuse and the remaining 16 percent involves emotional deprivatation or neglect. The children that are sexually abused were significant younger (9 years) than the children that are physically abused or neglected (11 years). In 53 percent of the notifications the father was the suspect.

Not all of the notifications are send to the prosecution office. In search of what happens with the notifications, we found that 73 percent is send to the prosecution office. The police decides not to send in all notifications (27%) because in some notifications there is a lack of evidence.

39 percent of the notifications that are send to the prosecution office are not prosecuted for various reasons⁷⁹. The remaining 61 percent is prosecuted of which 16 percent of the suspects were cleared of all charges and 84 percent was convicted.

⁷⁸ Sr is an abbreviation of 'Wetboek van Strafrecht', which is the Dutch Penal Code.

⁷⁹ In the Netherlands a prosecutor (Officier van Justitie) is not obliged to prosecute. The prosecutor can decide not to prosecute a suspect, because of lack of evidence or because the prosecutor believes other ways are better to deal with this suspect than prosecution.

The second aim of this research is to gain insight in how often article 304 Sr, which can raise the maximum punishment in cases of child abuse and neglect with 1/3rd, is used. Article 304 Sr is not used systematically by the prosecutor. It is used in 42 percent of the accusations in which it was possible to use it. In the remaining 58 percent of the accusations it was not used.

Some prosecutors believe article 304 Sr is just symbolic legislation, the most prosecutors think it is a sign in the legislation that we as a society do not tolerate abuse of one's own child and that it should be punished more severely than 'normal' assault. Prosecutors also state that, even though they do not use this article in the accusation, they do take into account that the victim was one's own child in determining the punishment. The judges also use the fact that the offender has abused one's own child as an aggravating circumstance in their judgment.

Children as a witness of domestic violence

Approximately 277 notifications of domestic violence in the Netherlands are found in 2008, in which children witnessed the violence. We expect this number to be higher in 2010, because of the more attention that has been paid to domestic violence. In total 26 percent of the notifications that are sent to the prosecution office are not prosecuted for various reasons². The remaining 74 percent of the suspects were prosecuted, 20 percent of the suspects was cleared of all charges and 80 percent was convicted.

The second aim of this research is to gain insight in how often article 304 Sr, which can raise the maximum punishment with 1/3rd, is used in cases in which children are witnesses of domestic violence. All the interviewed prosecutors state that it is not possible to use article 304 Sr solely because children are witnesses of domestic violence. It is only possible to use this article based on the relationship between the two involved partners. The prosecutors do state that when children are witnesses of domestic violence, they take this fact into account by determining the punishment.

Reflection

Based on the findings of this research and the process of collection of the data, these are our final remarks.

1. One third of all notifications of child abuse leads to a conviction

Based on the total notifications of child abuse between January first 2007 and June the 30th 2008, almost one third (31 percent) lead to a conviction by a judge.

2. Prosecutors pay attention to the fact that the abuse is against one's own child, but article 304 Sr is not always used in the accusation.

Article 304 Sr can aggravate the punishment with one third, but it is not systematically used by the prosecution office when possible. There is no clear answer to why article 304 Sr is not used systematically. According to the interviewed prosecutors, the prosecution office as well as the judges, recognize the fact that the crime had been committed against one's own child and they use this fact as an aggravation of punishment. It doesn't matter whether or not article 304 Sr is used in the accusation. The research data supports this finding. When the prosecution office uses article 304 Sr in the accusation, the judge uses it in his conviction. When motivating the conviction, the judges (almost) always recognize the fact that the crime has been committed against one's own child and use this as an aggravation of the punishment.

Article 304 Sr cannot be used in cases where children are a witness of domestic violence. If the presence of children at domestic violence should have an aggravating effect on the punishment, the

government should change the penal code. The question can be raised whether changing the penal code is an added value to the field. It is already possible to raise the punishment with one third, based on the relationship between the two partners

3. A better system of registration of notifications of child abuse and neglect is needed.

During this research it became clear that it was very difficult to collect the notifications from the police registration system and to follow each case in the registration system used for the prosecution.

4. Further research into the usage of criminal law by professionals is needed.

This research found per year 817 notifications of child abuse and 277 notifications of domestic violence, in which children were witnesses of this violence. Both figures are expected to be a minimum. We expect the figures to be higher in 2010, because of the more attention that has been given to investigating and prosecuting cases that involve child abuse and because of more collaboration between relief work and the judicial system. In the Netherlands different organizations⁸⁰ are involved in making a just consideration about using criminal law in a case of child abuse. This research does not gain insight in whether or not a just consideration is made in a case of child abuse and neglect by the different organizations of using criminal law.

⁸⁰ Police, the Prosecution office and two youth care organizations.

Bijlage 1: Leden van de begeleidingscommissie

Voorzitter:

De heer prof. dr. H.E.M. Baartman
Emeritus hoogleraar Preventie en Hulpverlening inzake kindermishandeling

Leden:

Mevrouw mr. Dr. J.M. Bonnes
Officier van Justitie
Arrondissementsparket Rotterdam

De heer E. Lenting
Landelijk programmabureau Huiselijk Geweld en de politietaak

De heer drs. K. Kooijman
Nederlands Jeugdinstituut (NJI)

Mevrouw mr. H.W. Spanjaard
Ministerie van Justitie
Directie Justitieel Jeugdbeleid

Mevrouw drs. A. ten Boom
Ministerie van Justitie
Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC)

Bijlage 2: Overzicht toepasbare strafbepalingen bij kindermishandeling

Hieronder is een overzicht opgenomen van de toepasbare strafbepalingen uit het Wetboek van Strafrecht in situaties van kindermishandeling. Dit overzicht is niet limitatief.

- artikel 151 wegmaken van een lijk
- artikel 240b: kinderpornografie
- artikel 242 (jo 45): (poging tot) verkrachting
- artikel 243: gemeenschap met een bewusteloze of onmachtige
- artikel 244: seksueel binnendringen van iemand beneden twaalf jaar
- artikel 245: seksueel binnendringen bij iemand beneden zestien jaar
- artikel 246: feitelijke aanranding der eerbaarheid
- artikel 247: ontucht met kind
- artikel 248: mogelijkheid tot strafverzwaring o.a. vanwege afhankelijkheidsrelatie
- artikel 248a: aanzetten tot ontuchtige handelingen door aanbieden van geld of goederen.
- artikel 249: ontucht met misbruik van gezag /vertrouwen
- artikel 255: iemand tot wiens onderhoud verdachte is verplicht in hulpeloze toestand brengen of laten
- artikel 257: iemand tot wiens onderhoud verdachte verplicht is in hulpeloze toestand brengen of laten, zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebbend
- artikel 279/280: het onttrekken van een minderjarige aan het wettelijk gezag.
- artikel 282: wederrechtelijke vrijheidsberoving, al dan niet zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebbend
- artikel 284: dwang
- artikel 285: bedreiging
- artikel 285b: belaging (klachtdelict)
- art 287: moord
- art 289: doodslag
- artikel 290/291: moord/doodslag op kind bij/kort na geboorte uit vrees voor ontdekking van (aanstaande) bevalling
- artikel 300: ingeval van recidive: mishandeling (inclusief verzwarende omstandigheden ex artikel 304)
- artikel 300 lid 2: mishandeling, zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebbend
- artikel 300 lid 4: benadeling van de gezondheid
- artikel 302 (jo 45): (poging tot) zware mishandeling
- artikel 303: zware mishandeling met voorbedachten rade
- artikel 304: betrekking hebbend op artikel 300 t/m 303 indien begaan tegen vader, moeder, echtgeno(o)t(e), levensgezel of kind, ambtenaar of door toediening van voor de gezondheid schadelijke stoffen
- art 307 dood door schuld
- art 308 zware mishandeling door schuld

Bijlage 3: Overzicht van de steekproef

Aantal inwoners		2009	totaal aantallen aangiften (kindermishandeling + getuige van partnergeweld)	steekproef
1	Gooi- en Vechtstreek	243.476	62	
2	Zaanstreek-Waterland	318.455	263	
3	Zeeland	380.984	298	
4	Flevoland	383.449	331	
5	Zuid-Holland-Zuid	478.088	261	261
6	Drenthe	489.918	187	
7	IJsselland	504.143	120	120
8	Limburg-Noord	513.719	184	184
9	Kennemerland	516.750	403	
10	Gelderland-Zuid	530.146	200	200
11	Groningen	574.092	222	
12	Limburg-Zuid	608.885	502	502
13	Twente	621.292	188	188
14	Brabant-Noord	633.723	214	
15	Noord-Holland-Noord	639.257	234	
16	Friesland	644.811	363	
17	Gelderland-Midden	652.399	240	
18	Brabant-Zuid-Oost	732.731	187	
19	Hollands Midden	758.212	402	402
20	Gelderland-Noord-Oost	808.517	254	254
21	Amsterdam-Amstelland	928.507	293	293
22	Haaglanden	1.007.560	553	
23	Brabant-Midden- en West	1.068.106	357	357
24	Utrecht	1.210.869	418	418
25	Rotterdam-Rijnmond	1.237.698	736	
	Landelijke regio's		9	
	Politieregio	16.485.787	7481	3179

Bijlage 4: Instructie scores data analyse

In dit document beschrijven we welke data (selectie en variabelen) we verzamelen in de bestanden van de politie (vts PN) en werken we uit wat we onder kindermishandeling verstaan (wat nemen we al dan niet mee). Het doel van de eerste fase is:

- In de 1^e fase bij twee regio's (Limburg-Zuid en Hollands Midden) checken om hoeveel aangiften het gaat en dus hoeveel tijd wij kwijt zijn met de inhoudelijke beoordeling en registratie van de variabelen.
- Checken of de query valide is met andere woorden, de query draait een aantal casus uit, gaat het in deze zaken naar oordeel van de onderzoekers ook altijd om kindermishandeling? Leidt een bredere of andere query nog tot aanvullende casus?

1. Verzamelen data

De zoektocht naar aantallen aangiften kindermishandeling bestaat uit een aantal zoekstrategieën. De onderzoeksperiode betreft alle aangiften kindermishandeling tussen 1-1-2007 en 31-12-2008. In het systeem 'Blueview' kan over alle korpsen informatie verzameld worden: in de eerste fase zijn alleen de aangiften in Limburg-Zuid en Hollands Midden van belang.

De tweede selectie vindt plaats op de strafrechtsartikelen (zie de bijlage). Daarbij zijn de volgende variabelen van belang:

- Rol slachtoffer en daarbij leeftijd slachtoffer (18 jaar of jonger); Rol getuige en daarbij leeftijd (jonger dan 18 jaar)⁸¹;
- Rol verdachte en daarbij leeftijd verdachte ;
- Relatie verdachte – slachtoffer en/of getuige; relatie tot de dader een familielid (ouder, grootouders, stiefouders) of directe verzorger (vriend van moeder, vriendin van vader), oppas.

2. Definitie kindermishandeling

De onderzoekers analyseren het dossier. Zij lopen ze handmatig door en beoordelen of het dossier een treffer is. Een casus waarbij er aangifte is gedaan van kindermishandeling. In Excel worden de kenmerken van de casus vastgelegd (zie § 3).

Deze instructie dient als basis voor het beoordelen of casus behoren tot de categorie 'kindermishandeling'. In Excel worden 'discutabele' zaken met opmerkingen bewaard zodat eventueel later overlegd kan worden tussen de onderzoekers.⁸² De senior controleert de selectie van junior steekproefsgewijs. Het gaat dan vooral om de zaken waarvan de junior onderzoeker beoordeelt dat deze niet tot de selectie behoren.

Voor het bepalen welke zaken wel of niet worden meegenomen, is de volgende instructie van toepassing. In dit onderzoek kan er sprake zijn van verschillende typen kindermishandeling. Deze kunnen gelijktijdig voorkomen. We baseren de definities op de richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten (Baeten P. & Willems, J. 2004. De maat van kindermishandeling). Bij de definitie en

⁸¹ Voor het getuige zijn van partner geweld

⁸² In eerste instantie onderling indien noodzakelijk met leden van de BC

het onderscheid tussen de verschillende typen is direct gekeken naar welke strafrechtsartikelen mogelijk van toepassing zijn op type kindermishandeling.

Voor een algemene definitie van kindermishandeling sluit het actieplan aan bij de definitie die wordt genoemd in artikel 1 onder m Wet op de Jeugdzorg. Deze luidt:

‘Onder kindermishandeling wordt verstaan elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel’.

We onderscheiden in dit onderzoek – analoog aan de indeling van Baeten en Willems- zes verschillende typen.

A. Fysieke kindermishandeling
Toelichting
Het lichamelijk verwonden van een kind waarvoor de ouders (verzorgers in de familiale sfeer) verantwoordelijk zijn anders dan ten gevolge van een ongeluk.
<ul style="list-style-type: none">• Verrichten van door culturele tradities voorgeschreven lichamelijke ingrepen zoals het besnijden van jongetjes of het aanbrengen van gaatjes in de oren vallen NIET onder verwonden.• Verwondingen die ontstaan door het opsluiten of vastbinden van het kind worden gescoord onder emotionele verwaarlozing (en worden als zodanig gescoord)• Lichamelijke verwondingen als gevolg van seksueel misbruik (vaginale of rectale scheurtjes) worden gescoord onder seksueel misbruik. Dit geldt ook voor verwondingen (slaag of brandplekken) bij het dwingen tot verrichten van seksuele handelingen.• Vrouwelijke genitale verminking. (score A2)• Munchausen by Proxy (score A3)
Onder deze categorie vallen de volgende wetsartikelen uit het Wetboek van Strafrecht:
<ul style="list-style-type: none">• Artikel 300, 300 lid 2, 300 lid 4 Sr.• Artikel 302 (jo 45) Sr• Artikel 303 Sr.• Artikel 304 Sr.• Artikel 307 Sr.• Artikel 308 Sr Artikel 282 Sr.• Artikel 287 Sr.• Artikel 289 Sr.• Artikel 290 Sr.• Artikel 291 Sr.

B. Seksueel misbruik
Toelichting
Van seksueel misbruik is sprake wanneer de verzorger of opvoeder of iemand anders in de familiale sfeer die voor het kind verantwoordelijk is, seksueel contact heeft met het kind, poogt te hebben, dit ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokken volwassenen of uit geldelijk gewin.
<ul style="list-style-type: none">• Seksueel misbruik door de oppas nemen we WEL mee. Hij of zij heeft directe verantwoordelijkheid voor het kind en staat

in een directe vertrouwensrelatie met de ouders.

- Seksuele handelingen kunnen onder fysieke of psychische dwang plaatsvinden onder uiting van ernstige dreigementen dan is er ook sprake van emotionele verwaarlozing.
- Seksuele uitbuiting door derden (mensenhandel) NIET meenemen.
-

Onder deze categorie vallen de volgende wetsartikelen uit het Wetboek van Strafrecht:

- Artikel 242 (jo 45) Sr.
- Artikel 243 Sr.
- Artikel 244 Sr.
- Artikel 245 Sr.
- Artikel 246 Sr.
- Artikel 247 Sr.
- Artikel 248a Sr.
- Artikel 249 Sr.

C. Lichamelijke verwaarlozing = onvoldoende fysieke zorg

Toelichting

Van lichamelijke verwaarlozing/ onvoldoende fysieke zorg is sprake wanneer de verzorger of opvoeder van het kind of diegene die in de familiale sfeer verantwoordelijk is voor het kind, niet in staat is of bereid is tot het verschaffen van de minimale zorg ten aanzien van de lichamelijke noden van het kind. Het betreft:

- [voeding] – het kind geschikt voedsel geven;
- [kleding] – zorgen voor schone, aan de weersomstandigheden aangepaste en niet te ruim of te strak zittende kleding;
- [onderdak] – zorgen voor geschikt onderdak;
- [medisch consult] = zorgen voor geschikte medische, tandheekkundige en geestelijke gezondheidszorg;

Onder deze categorie vallen de volgende wetsartikelen uit het Wetboek van Strafrecht:

- Artikel 307 Sr.
- Artikel 308 Sr.
- Artikel 257 Sr. (lichamelijk letsel tot gevolg hebbende)
- Artikel 255 Sr. (verwaarlozing)

Opmerkingen

NB: de hypothese/ verwachting is dat hier weinig aangiftes over worden gedaan, er zijn weinig strafrechtsartikelen die hier houvast bieden, en in de praktijk zullen dit vooral meldingen aan AMK zijn of bureau jeugdzorg (de hulpverlenende route).

D. Fysieke verwaarlozing = onvoldoende fysiek toezicht

Toelichting

De ouders, verzorgers die verantwoordelijk zijn voor het kind nemen geen geschikte voorzorgsmaatregelen om de veiligheid van het kind zowel binnenshuis als buitenshuis te verzekeren overeenkomstig de ontwikkeling van het kind.

Voorbeelden:

- Een kind van acht jaar wordt dagelijks enkele uren alleen gelaten.
- Een ouder oefent gedurende korte tijd geen toezicht uit terwijl de kinderen spelen op een onveilige plaats
- Een ouder laat een kind overdag alleen.

- Een kind wordt 's nachts alleen gelaten.
- Een peuter speelt zonder toezicht bij een zwembad.

Onder deze categorie vallen de volgende wetsartikelen uit het Wetboek van Strafrecht:

- Artikel 257 Sr. (lichamelijk letsel tot gevolg hebbende)
- Artikel 255 Sr. (verwaarlozing)

Opmerkingen

NB: de hypothese/ verwachting is dat hier weinig aangiftes over worden gedaan, er zijn weinig strafrechtsartikelen die hier houvast bieden, en in de praktijk zullen dit vooral meldingen aan AMK zijn of bureau jeugdzorg (de hulpverlenende route).

E. Emotionele verwaarlozing (=psychische mishandeling)

Toelichting

De meeste gevallen die tot deze categorie behoren, worden gekenmerkt door de aanhoudende of extreme frustratie van elementaire emotionele behoeften van het kind. Hieronder valt ook het nalaten van ouders waarvan de schadelijkheid gelegen is in de ongevoeligheid van het ontwikkelingsniveau van het kind [teveel of te weinig van het kind vragen of verwachten, het kind overbelasten of juist betuttelen]. Het gaat in algemene zin om:

- Psychische veiligheid en geborgenheid (opgroeien zonder vijandigheid of geweld). **Hieronder vallen dus kinderen die getuige zijn van partnergeweld.** Dit moeten verbijzonderen we in een score (E1, betekent kinderen als getuige van partnergeweld).
- Acceptatie en respect, de afwezigheid van een excessief negatieve of onrealistische beoordeling van het kind gezien zijn ontwikkelingsniveau.
- Toenemende autonomie en duidelijke grenzen.

Het uiten van bedreigingen – zonder verwondingen – valt onder deze categorie.

Onder deze categorie vallen de volgende wetsartikelen uit het Wetboek van Strafrecht:

- Artikel 284 Sr.
- Artikel 285 Sr.
- Artikel 285b Sr
- Artikel 287 Sr.
- Artikel 282 Sr. ev (gijzeling, vrijheidsberoving)
- Artikel 300 Sr.(eenvoudige mishandeling)

F. Normatieve en educatieve verwaarlozing

Toelichting

Onder deze categorie wordt (p. 69-72) vooral het aanzetten tot criminele delicten en het verzuimen van school verstaan. We nemen deze zaken niet mee, als er alleen maar sprake is van aanzetten tot criminele delicten of schoolverzuim. Komen ze wel in combinatie voor met één van de typen A tot en met E) dan maken we daar apart melding van.

Exclusie

Op voorhand nemen we in het onderzoek de volgende categorieën niet mee, indien zij enkel en alleen voorkomen in het proces-verbaal:

- Aanzetten tot prostitutie, uitbuiting (mensenhandel, artikel 273f)
- Alleen schoolverzuim (zie F)

- Mishandeling of misbruik door leerkrachten, andere verdachten niet direct in verband met de familiesfeer

Inclusie

Een oppas die dagelijks zorgt voor het kind, nemen we wel mee in de selectie en de score.

3. Te verzamelen en scores van de variabelen

Over elke casus worden de volgende variabelen verzameld. Dit gebeurt in Excel. Per rij één casus. De gegevens worden in de tweede fase van het onderzoek gekoppeld aan JDS.

Variabele	Score
Proces-verbaalnummer	= nummer
Parketnummer ⁸³	= nummer
LJN-nummer ⁸⁴	= nummer
Datum PV	Datumveld
Politieregio	Tekstveld
Leeftijd slachtoffer op moment delict	Waarde tussen 0-18 jaar
Leeftijd verdachte	Waarde hoger dan 16 jaar
Relatie tot het kind ⁽¹⁾ van de verdachte	1= biologische vader 2= biologische moeder 3= stiefvader 4= stiefmoeder 5 = partner van moeder 6 = partner van vader 7 = grootouders 8 = familielid 9 = oppas die regelmatig in en uitloopt 10 = overig (tekstveld welke relatie)
Datum van delict	Datumveld
Datum van aangifte	Datumveld
De aard van de kindermishandeling ^l of combinatie van typen ⁸⁵	A1 = fysieke mishandeling (algemeen) A2 = VGV A3 = MbP B= seksueel misbruik C = lichamelijke verwaarlozing D = fysieke verwaarlozing E = emotionele verwaarlozing E1 = getuige van partnergeweld
De gebruikte strafrechtsartikelen of combinatie daarvan	Artikelnummer (gebruik per artikel 1 kolom)

⁸³ Voor zover bekend in deze fase.

⁸⁴ Voor zover bekend in deze fase.

⁽¹⁾ Vader, moeder of verzorger

⁽²⁾ Zie bijlage 1 voor de indeling.

⁸⁵ In Excel worden verschillende kolommen hiervoor gebruikt: aard1, aard2, aard3, aard4 en aard5 zodat maximaal vijf verschillende typen gescoord kunnen worden.

Is 304 Sr. ingezet	Ja Nee
Opmerkingen 304 Sr.	Vrij tekstveld Vooral opletten of specifiek ingezet voor relatie kind- verdachte
Is er sprake van ambtshalve aangifte	Ja, door wie Nee.
Wie heeft onderzoek verricht	Vrij tekstveld. Politieregio. NFI. Functionaris
De aangever	Vrij tekstveld. Vooral wie, functie. Instantie als AMK, RvdK.
Datum afdoen naar Openbaar Ministerie	Datumveld.
Eventuele opmerkingen (tekst)	Vrij tekstveld. Vooral eventueel omschrijving delicten bij discutabele zaken of andere relevante opmerkingen.

Bijlage 5: Overzicht 'niet gevonden' dossiers

Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht van het aantal dossiers dat wel gevonden is in het systeem van de politie (Blueview) en door de onderzoekers is gekwalificeerd als een proces-verbaal van aangifte van kindermishandeling. De dossiers zijn op naam en geboortedatum gekoppeld aan het informatiesysteem JDS van het ministerie van Justitie. Van de in totaal 696 aangiften bleek er 170 (= 24%) om uiteenlopende redenen niet te koppelen aan JDS.

De redenen zijn:

<i>Reden</i>	<i>Aantal</i>
– Geseponeerd na overleg met Openbaar Ministerie	28
– Sepot (niet nader geduid)	14
– Sepot door politie	9
– Het vervolg van de zaak is niet te achterhalen (onduidelijk, onbekend)	29
– Zorgtraject ingezet of al aanwezig (AMK, BJZ, RvdK)	17
– Feiten matchten niet tussen Blueview en JDS ⁸⁶	18
– Dossier volgens Blueview wel opgemaakt en/of ingezonden	12
– Bij naam dader stonden alleen ander type zaken	17
– Wel naam verdachte bekend, alleen geen beschrijving of uniek persoon in JDS	8
– Profiel dader is geschoond uit JDS	7
– Dader is overleden	4
– Overig ⁸⁷	7
Totaal	170

Tabel V.1 Redenen ontbreken dossiers in koppeling Blueview en JDS

⁸⁶ Bij naam dader stonden alleen zaken voor of na de datum van het proces-verbaal in deze zaak.

⁸⁷ Tweemaal was de verdachte vertrokken naar buitenland, eenmaal was sprake van een TOM -zitting (officierszitting, waarin de Officier van Justitie een taakstraf op kan leggen aan de verdachte). Vier dossiers zijn 'missing'.

Bijlage 6: Itemlijst voor interviews officieren van Justitie en politie

Officieren van Justitie

0. Inleiding

- Wie zijn wij
- Waarom dit onderzoek
- Doel onderzoek
- Verloop onderzoek
- Duur interview plus procedure
- Opbouw interview (specifiek en een algemeen deel)
- Verslag ter correctie toegezonden
- Naam en functie geïnterviewde

Deel 1: Specifiek over een casus

1. Kunt u kort de meeste recente casus vertellen waarin u kindermishandeling tegenkwam?
 - Aard en type mishandeling?
 - Leeftijd kind?
 - Relatie tot de verdachte?
 - Omstandigheden?
 - Wie deed aangifte?
 - Welke strafrechtsartikelen ingezet?

2. Is in deze casus 304 Sr, ten laste gelegd?
 - Waarom wel? Waarom niet?
 - Wat waren de overwegingen om 304 Sr. wel of niet toe te passen?
 - Wat was het vervolg in het strafrecht van deze casus?
 - Heeft de rechter hier rekening mee gehouden [indien van toepassing]?

3. Heeft u een tegenvoorbeeld? Een casus waar kindermishandeling speelde en 304 Sr **wel / niet** ten laste is gelegd?
 - Waarom in deze casus wel? / Waarom in deze casus niet?
 - Wat waren de overwegingen om 304 Sr wel of niet toe te passen?
 - Wat was het vervolg in het strafrecht van deze casus?
 - Heeft de rechter hier rekening mee gehouden [indien van toepassing]?

Deel 2: Algemeen

4. Vervolgingsbeleid:
 - Is er sprake van beleid t.a.v. seponeren bij kindermishandelingszaken?
5. Wat zijn – in zaken waarin kindermishandeling speelt – uw ervaringen met 304 Sr?
 - Welk doel dient 304 Sr volgens u in het strafrecht?
 - Kan 304 Sr, worden ingezet in de casus waar u dat van belang acht?
 - Is het een bruikbaar middel?
 - Zijn er in de praktijk knelpunten m.b.t. de toepassing van 304 Sr in kindermishandelingszaken?
 - Houdt de rechter rekening met 304 Sr in zijn motivering naar uw oordeel? Waaruit blijkt dat?

In de door ons gemaakte analyse van de gerechtelijke uitspraken is er vaak aandacht voor het feit dat de dader strafbare feiten pleegde tegenover zijn kinderen die van ouders juist veiligheid mogen verwachten. Deze redenering komt zowel voor bij casus waar 304 Sr ten laste is gelegd maar ook bij zaken waarin dit niet ten laste is gelegd.

- Hoe denkt u hierover?

Deel 3: Kinderen als getuige van partnergeweld

Apart willen we aandacht besteden aan de groep kinderen die getuige zijn van partnergeweld.

6. Kunt u een voorbeeld geven vanuit u eigen praktijk van een casus waarin kinderen getuige waren van partnergeweld?
7. Vervolgingsbeleid:
 - Is er sprake van beleid t.a.v. het seponeren/transactie van zaken van partnergeweld waarbij kinderen getuige zijn?
8. Wordt door u het feit dat kinderen getuige zijn geweest van partnergeweld aangevoerd als strafverzwarende omstandigheid?
 - Waarom wel/niet?
 - Houdt de rechter naar uw oordeel hier rekening mee in zijn motivering?
9. Is artikel 304 Sr naar uw mening in de situaties waarin kinderen getuigen zijn van partnergeweld toepasbaar?
 - Waarom zou 304 Sr wel kunnen worden ingezet? Waarom niet?
 - Welke ervaringen heeft u in uw eigen praktijk?
 - Is het een bruikbaar middel?
 - Houdt de rechter rekening met 304 Sr in zijn motivering naar uw oordeel in deze situaties? Waaruit blijkt dat?
10. Ervaart u knelpunten in de praktijk m.b.t. de mogelijkheid van strafverzwaring bij kinderen als getuige zijn van partnergeweld?

- Bij de politie
- Bij het OM
- Bij de rechterlijke macht

Deel 4: Feedback

We beschikken over cijfers over het aantal zaken kindermishandeling (uitgesplitst naar aard) in het betreffende politiedistrict. We weten ook hoe vaak 304 Sr in de zaken is ingezet – ten laste gelegd.

Hoewel het gezien de onderzoeksvragen van WODC niet noodzakelijk is, willen we de bevindingen terugkoppelen. Het is meer een soort verificatie achteraf. Komt het beeld van de geïnterviewde overeen met de aantallen aangiften?

Contactpersonen politie

0. Inleiding

- Wie zijn wij
- Waarom dit onderzoek
- Doel onderzoek
- Definitie kindermishandeling in onderzoek
- Verloop onderzoek
- Duur interview plus procedure
- Verslag ter correctie toegezonden
- Naam en functie geïnterviewde

- Te behandelen onderwerpen:

1. De uitkomsten van het dossieronderzoek politieaangiften:

- a. Wordt het beeld herkend?
- b. Worden alle aangiften van kindermishandeling en partnergeweld standaard doorgestuurd naar het OM?
- c. Hoe zit het met eventuele beslotenheid van zaken kindermishandeling? Hoe werkt de procedure? Komt beslotenheid vaak voor? Is er een indruk te geven over aantal besloten aangiften en de aard van de beslotenheid tussen 1-1-2007 en 30-06-2008?

2. Kindermishandeling

- a. Op welke wijze worden kindermishandelingszaken in de regio aangepakt (specifieke functionarissen, procedure, etc.)?
- b. In welke situaties van kindermishandeling volgt een melding en in welke situaties een aangifte?
- c. Is er een procedure ten aanzien van ambtshalve opsporingsonderzoek van kindermishandeling bij de politie? Zo ja, hoe ziet deze eruit?
- d. Wordt er door de politie wel eens tot ambtshalve opsporingsonderzoek overgegaan bij kindermishandeling naar aanleiding van een melding of een constatering ter plaatse? Zo nee, waarom niet?
- e. Wat wordt er gedaan nadat de aangever te kennen heeft gegeven de aangifte van kindermishandeling in te willen trekken? Wordt de zaak dan afgedaan of wordt er ambtshalve vervolgd?
- f. Wat zijn de afspraken met het AMK/andere ketenpartners ten aanzien van aangifte en ambtshalve opsporingsonderzoek van kindermishandeling?

3. Kinderen als getuige van partnergeweld

- a. Wordt er specifieke gelet op de aanwezigheid van kinderen, indien er een melding of aangifte komt van partnergeweld?

- b. Is het procedure dat indien aanwezigheid van kinderen wordt geconstateerd, dit ook expliciet wordt opgenomen in de aangifte of ander proces verbaal?
- c. Wat wordt er gedaan nadat de aangever te kennen heeft gegeven de aangifte van partnergeweld in te willen trekken? Wordt de zaak dan afgedaan of wordt er ambtshalve vervolgd?

4. Sepotbeleid

- a. Is er sprake van beleid ten aanzien van het seponeren van zaken van partnergeweld?
- b. Is er sprake van beleid ten aanzien van het seponeren van zaken van kindermishandeling?

Bijlage 7: Geïnterviewde personen

Openbaar Ministerie:

Mevrouw mr. S. van der Wilt-Withfield
Officier van Justitie
Arrondissement Breda

Officier van Justitie
Arrondissement Maastricht en Roermond

Mevrouw mr. I.J.E.H.C. Degeling
Officier van Justitie
Arrondissement Den Haag

Mevrouw mr. A.C. Kramer
Officier van Justitie
Arrondissement Amsterdam

De heer. mr. W. Van Natijne
Officier van Justitie
Arrondissement Dordrecht

Mevrouw mr. S. Wiarda
Officier van Justitie
Arrondissement Arnhem en Zutphen

Mevrouw mr. P. van der Valk
Officier van Justitie
Openbaar Ministerie Almelo

Politie:

Mevrouw Y. Maastricht
Politie Hollands-Midden

De heer L.M.G. Seuren
Politie Limburg Noord

De heer H. Gerritsen
Politie Twente

De heer H. Vervoorn
Politie Zuid-Holland-Zuid

Mevrouw M. Bennenbroek
Politie Brabant Midden-West

De heer J. de Jong
Politie Amsterdam-Amstelland

Mevrouw J.M. Kuijper
Politie Gelderland Zuid

De heer R. Blij
Politie Noord Oost Gelderland

De heer F.J.E. Urlings en dhr. P.F. Teekamp
Politie Limburg Zuid

Bijlage 8: Artikelnummers gekoppeld aan uitspraak zaken kindermishandeling

In onderstaande tabel zijn de onherroepelijke uitspraken meegenomen. Indien er hoger beroep is ingesteld en de uitspraak is onherroepelijk geworden, dan is het artikelnummer en de bijbehorende uitspraak uit het hoger beroep meegenomen en dus niet uit eerste aanleg.

	Vrijspraak	Gevangenisstraf	Geldboete	Werk/leerstraf	Combi hoofdstraffen	Overig
Artikel 141	0	0	0	0	1	0
Artikel 240b	2	3	0	0	1	0
Artikel 242	3	3	0	0	1	0
Artikel 243	1	0	0	0	0	0
Artikel 244	14	8	0	1	2	2
Artikel 245	7	3	0	1	5	0
Artikel 246	4	0	0	0	1	0
Artikel 247	2	6	0	2	2	2
Artikel 248	0	0	0	0	0	1
Artikel 249	12	11	0	3	12	2
Artikel 266	0	0	0	0	0	1
Artikel 279	1	1	0	0	0	0
Artikel 285	4	5	2	5	7	3
Artikel 287	5	3	0	0	2	0
Artikel 300	13	19	3	23	23	3
Artikel 302	17	2	0	1	4	1
Artikel 304	13	17	0	12	7	3

Het overgrote gedeelte binnen de categorie 'combinatie van hoofdstraffen' bestaat uit de combinatie van een gevangenisstraf en een werkstraf. Daarnaast komen de combinaties werkstraf/geldboete, gevangenisstraf/geldboete en gevangenisstraf/leerstraf sporadisch voor. Bij deze categorie is eenmaal sprake van een langdurige gevangenisstraf in combinatie met een Tbs-maatregel.

De categorie 'overig' bestaat uit: schuldigverklaring zonder strafoplegging, ontslag van rechtsvervolging, geen wettig bewijs, een gevoegde niet-kompas zaak, verhouding tot de benadeelde geregeld en Openbaar Ministerie 'niet ontvankelijk'.

Bijlage 9: Artikelnummers gekoppeld aan uitspraak zaken partnergeweld

In onderstaande tabel zijn de onherroepelijke uitspraken meegenomen. Indien er hoger beroep is ingesteld en de uitspraak is onherroepelijk geworden, dan is het artikelnummer en de bijbehorende uitspraak uit het hoger beroep meegenomen en dus niet uit eerste aanleg.

	Vrijspraak	Gevangenisstraf	Geldboete	Werk/leerstraf	Combi hoofdstraffen ⁸⁸	Overig ⁸⁹
Artikel 242	1	0	0	0	0	0
Artikel 285	8	10	1	8	11	1
Artikel 287	5	0	0	0	0	1
Artikel 289	0	0	0	0	0	1
Artikel 300	8	17	15	18	15	2
Artikel 301	0	0	0	0	1	0
Artikel 302	18	3	0	0	6	2
Artikel 304	2	8	5	4	2	0
Artikel 304 icm 302	0	0	1	0	0	0

In totaal waren er de categorie huislijk geweld 6 hoger beroep zaken die onherroepelijk zijn geworden. In één geval is de pleger veroordeeld tot een tbs-maatregel met bevel tot dwangverpleging.

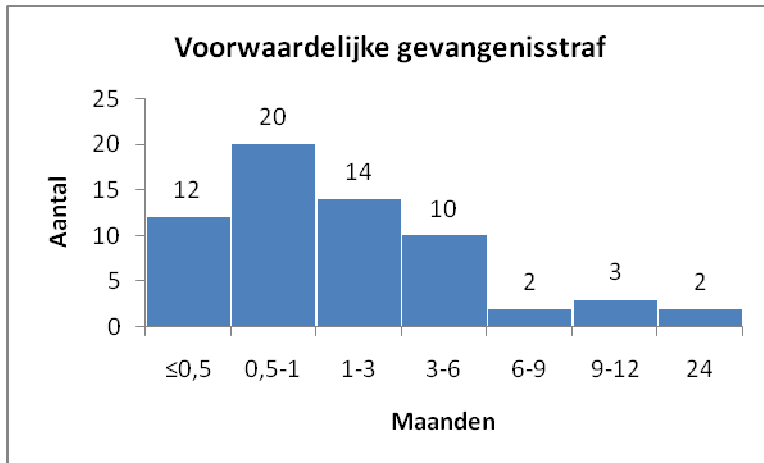
⁸⁸ Binnen de categorie huislijk geweld bestaat deze categorie voor het overgrote deel de combinatie gevangenisstraf met werkstraf, daarnaast komen geldboete en gevangenisstraf en gevangenisstraf met een leerstraf beide één keer voor.

⁸⁹ Deze categorie bestaat uit: ontslag van rechtsvervolging, dagvaarding nietig, geen wettig bewijs, ten onrechte als verdachte vermeld en TBS met bevel tot dwangverpleging.

Bijlage 10: Hoogte van de opgelegde straffen

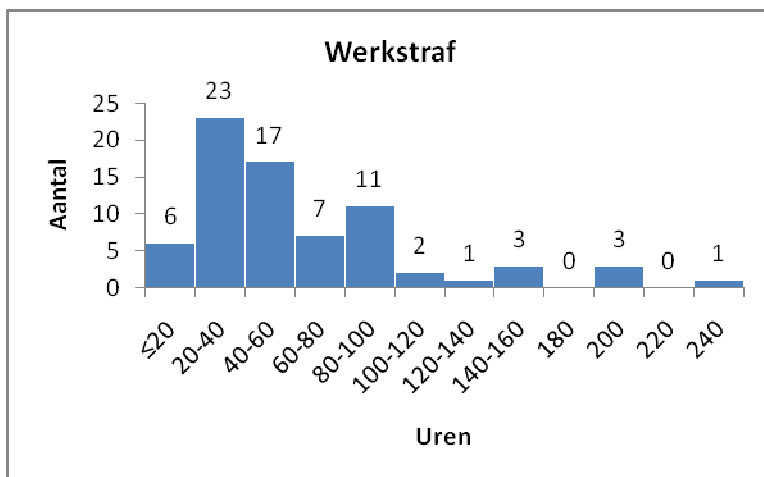
Fysieke mishandeling en verwaarlozing

In figuur X.1 worden de opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen weergegeven. In totaal is er 63 keer (54%) een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. De verdeling naar het aantal maanden is weergegeven in de grafiek. De grootste categorie zit tussen de twee weken en de één maand voorwaardelijke gevangenisstraf (20 keer). Ook in deze categorie zijn er uitschieters. Twee keer is er een voorwaardelijke gevangenisstraf van 24 maanden (twee jaar) opgelegd.

Figuur X.1 Opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen mishandeling (n=63)

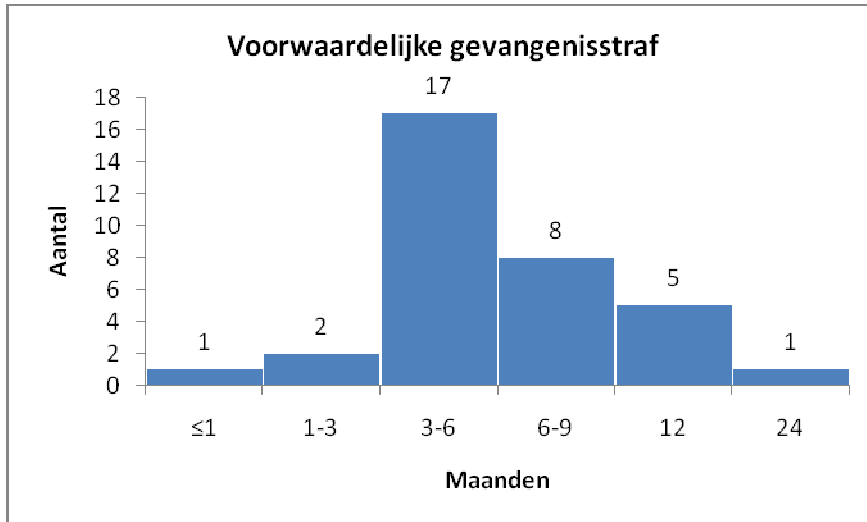
Een werkstraf wordt het vaakst opgelegd: bij 64 procent van alle veroordelingen. In figuur X.2 staat de verdeling van het aantal uren werkstraf weergegeven. Wat opvalt in de grafiek is dat het opgelegde aantal uren werkstraf voor het overgrote deel (86 %) onder de honderd uur ligt. In één geval is er een werkstraf opgelegd van 240 uur.

Figuur X.2 Opgelegde uren werkstraf mishandeling(n= 74)

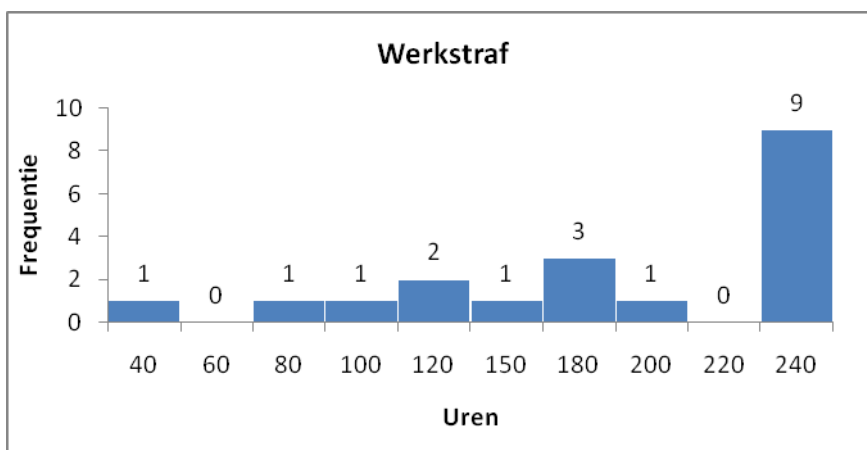
Seksueel misbruik

In figuur X.3 zijn de voorwaardelijke gevangenisstraffen weergegeven. In totaal is er 34 keer (76%) een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, al dan niet in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en/of werkstraf. De helft (17) van de opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen had een duur van tussen de drie en de zes maanden. Er is één veroordeling waarbij er een voorwaardelijke gevangenisstraf van 24 maanden is opgelegd.

Figuur X.3 Opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen seksueel misbruik (n =34)

In figuur X.4 is de hoogte van de werkstraf af te lezen. In totaal is er negentien keer (42%) een werkstraf opgelegd bij een veroordeling. Net als bij de onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraf ligt het aantal uren werkstraf hoger bij seksueel misbruik dan bij mishandeling. Bij mishandeling was de duur van de werkstraf bij de overgrote meerderheid van de veroordelingen (86%) minder dan honderd uur. Bij seksueel misbruik was de duur van de opgelegde werkstraf in 84 procent van de veroordeling juist méér dan honderd uur. In negen vonnissen werd een werkstraf van 240 uur opgelegd.

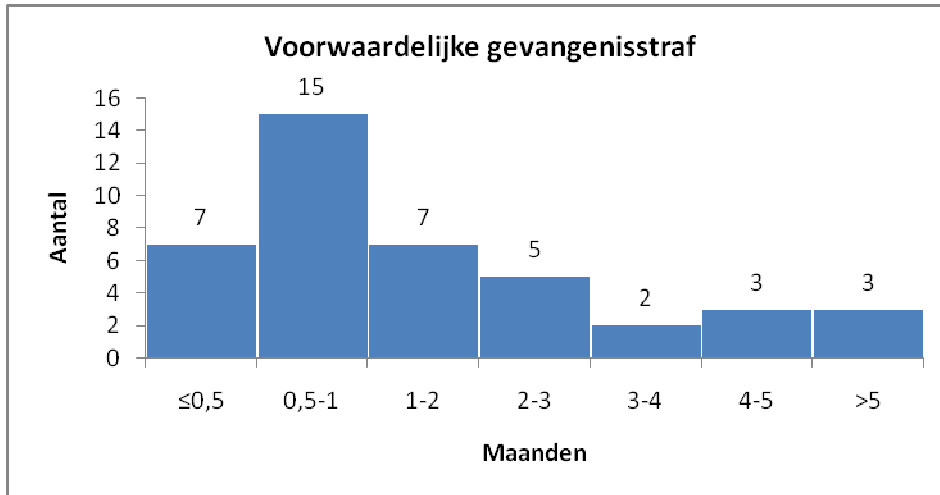

Figuur X.4 Opgelegde uren werkstraf seksueel misbruik (n=19)

Kinderen getuige van partnergeweld

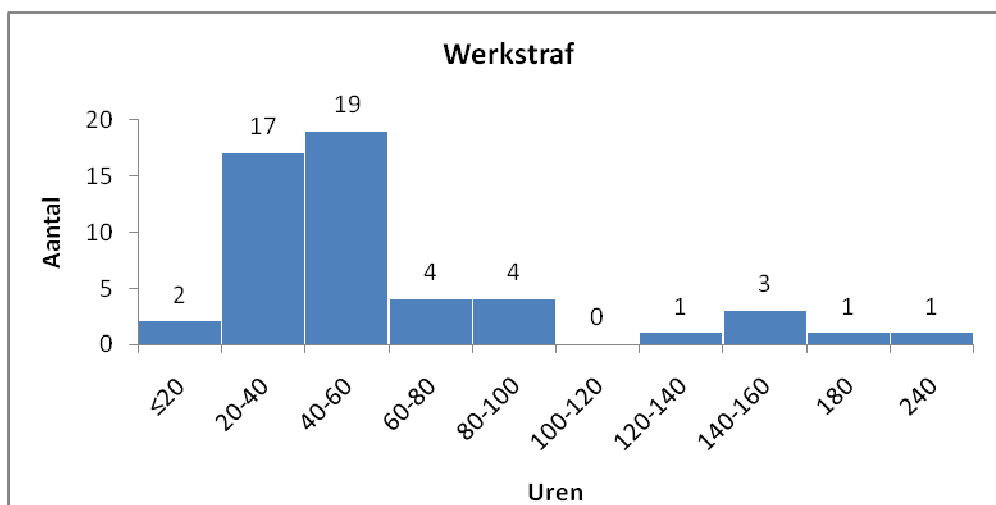
In figuur X.5 is de duur van de voorwaardelijke gevangenisstraf weergegeven. In totaal zijn er 42 veroordelingen geweest waarbij er een voorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd. De grootste groep kreeg een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee weken tot één maand opgelegd (15 keer).

Verder is te zien dat de duur korter is dan bij mishandeling en seksueel misbruik. In bijna alle veroordelingen was de duur van de voorwaardelijke gevangenisstraf korter dan vijf maanden. Bij de overige drie veroordelingen was er sprake van een voorwaardelijke gevangenisstraf van respectievelijk zeven, negen en tien maanden.

Figuur X.5 Opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen kinderen als getuigen van partnergeweld (n=42)

Het aantal uur opgelegde werkstraf staat weergegeven in figuur X.6. In totaal zijn er in 52 vonnissen werkstraffen opgelegd. Het merendeel van de vonnissen ligt lager dan honderd uur werkstraf.

Figuur X.6 Opgelegde uren werkstraf kinderen als getuigen van partnergeweld (n= 52)

Bijlage 11: Motivering van rechters in de straftoemeting

1. Uitspraken van zaken waarin 304 wel ten laste is gelegd

LJN: BB3366

De rechtbank heft bij de straftoemeting in het bijzonder in aanmerking genomen – en vindt daarin de redenen die tot de keuze van een deelsonvoorwaardelijke vrijheidsstraf van na te melden duur leiden – dat: verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan een poging tot zware mishandeling en bedreiging van zijn echtgenote. (..) Daarnaast heeft verdachte zowel zijn echtgenote als zijn kind over een langere periode mishandeld.

LJN: BE9635

Verdachte heeft door haar handelen de psychische en lichamelijke integriteit van haar kinderen in ernstige mate geschonden. Kinderen van een leeftijd als het waar het in deze zaak om gaat behoren door hun ouders beschermd te worden en in een veilige omgeving op te groeien. Zij zijn volledig afhankelijk van hun ouders en hebben niet de feitelijke mogelijkheid zich aan de mishandelingen te onttrekken. Verdachte heeft met haar handelen haar kinderen in hun mogelijkheden een evenwichtige en onbezorgde jeugd door te maken ernstig beperkt. (..) De rechtbank rekent dit de verdachte zwaar aan.

LJN: BF5850

Voorts kan niet met zekerheid worden vastgesteld dat verdachte degene is geweest die medicijnen aan [slachtoffer 1] heeft toegediend. De omstandigheid dat in deze zaak door verschillende personen innerlijk dan wel onderling tegenstrijdige verklaringen zijn afgelegd, alsmede het tijdsverloop, maken mede dat de betrokkenheid van verdachte niet is te komen vast te staan.

Vrijspraak.

LJN: BG3713

Door zijn dochter te mishandelen heeft de verdachte haar lichamelijke integriteit gekrenkt. (..) Rekening houdend met de omstandigheid dat niet gijzeling, maar vrijheidsberoving bewezen is, dat de feiten zich hebben afgespeeld in gezinsverband (..)

LJN: BG3852

(..) In plaats van haar de veiligheid te bieden die een kind nodig heeft, heeft verdachte met zijn gewelddadig optreden [slachtoffer] veel emotionele schade berokkend. (..) Met de oplegging van een voorwaardelijke gevangenisstraf wil de rechtbank eveneens de ernst van het feit onderstrepen.

LJN: BG6223

(..) overweegt de rechtbank dat, nu hier telkens de specifieke bepalingen van artikel 304 WvS zijn tenlastegelegd de verjaringstermijn 12 jaar bedraagt.

(..)

LJN: BG8584

Met betrekking tot [slachtoffer] heeft verdachte zowel tegenover de politie als ter zitting toegegeven dat zij in de ten laste gelegde periode haar dochter een tik heeft gegeven. Volgens verdachte zou het hier gaan om een zogenaamde “corrigerende” tik, waarbij de intentie om te mishandelen ontbrak. Van een corrigerende kan slechts sprake zijn indien het handelen van de verdachte gerechtvaardigd was in het kader van de uitoefening van het ouderlijk gezag.

Gelet op de wijze waarop en de omstandigheden waaronder verdachte [slachtoffer] een tik heeft gegeven kan worden gesproken van handelen van verdachte dat vanuit opvoedkundig oogpunt kan worden verantwoord.

Vrijspraak.

LJN: BG8587

Verdachte heeft zijn dochter vanaf haar 14-jarige leeftijd gedurende een periode van ruim twee jaren meerdere keren mishandeld door haar tegen haar hoofd te slaan. Dit ging steeds met veel kracht gepaard en ging ver boven de norm van een zogenaamde “corrigerende” tik uit.

(..)

De verdachte heeft door zijn handelen de psychische en lichamelijke integriteit van zijn dochter in ernstige mate geschonden.

LJN: BH2578

(..) In het bijzonder rekent de rechtbank het verdachte mishandelen van zijn stiefzoon zwaar aan. (..)

Verder is het zo dat door de bewezen verklaarde feiten grote inbreuk wordt gemaakt op de geestelijke en lichamelijke integriteit van de in de bewezen verklaarde feiten vermelde personen.

(..)

Gelet op de aard van de bewezen verklaarde feiten, in het bijzonder ten opzichte van wie ze zij gepleegd, is de rechtbank van oordeel dat eigenlijk een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van enige tijd op zijn plaats is. (..)

LJN: BI0820

Verdachte heeft zijn gezin gedurende jaren stelselmatig mishandeld. Verdachte heeft daardoor de lichamelijke integriteit van zijn vrouw, zijn (minderjarige) dochter en zijn geestelijk gehandicapte (minderjarige) zoon ernstig geschonden. Verdachte heeft daarbij misbruik gemaakt van zijn lichamelijk overwicht. De rechtbank rekent het verdachte zwaar aan dat hij geen enkel rekenschap heeft gegeven van de kwetsbare, afhankelijke positie van zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoon.

LJN: BI7167

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan zware mishandeling en aan het in hulpeloze toestand brengen en laten van zijn nog zeer jonge zoontje. (..) Deze feiten worden ook door de rechtbank als zeer ernstig beschouwd, omdat zij indruisen tegen alle gevoelens van ontferming die van ouders ten opzichte van hun kinderen mogen worden verwacht.

LJN: BI7170

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan het in hulpeloze toestand brengen en laten van haar zoon, die aan haar zorg was toevertrouwd. Verdachte had [slachtoffer] een veilige leefomgeving moeten bieden, maar dat heeft zij niet gedaan. (..)

Gelet op haar aarzelingen over de opvoedkundige en verzorgende kwaliteiten van haar man, is zij naar het oordeel van de rechtbank te lang van uitgegaan dat zij de zorg en veiligheid van [slachtoffer] aan [medeverdachte] kon toevertrouwen.

(..)

Nu verdachte heeft verklaard dat zij niet degene is geweest die [slachtoffer] heeft mishandeld en dat dus haar man degene moet zijn geweest die dat heeft gedaan, had van haar mogen worden verwacht dat zij verklaringen over het handelen van [medeverdachte] ten aanzien van [slachtoffer] zou afleggen..

LJN: BJ2703

Mishandeling van een eigen kind is een kwalijk feit. Juist thuis bij hun eigen ouders horen kinderen zich immers veilig te kunnen voelen. Het is een feit van algemene bekendheid dat kinderen die zijn mishandeld door hun ouders hiervan nog lang de psychische nawerking kunnen ondervinden.

LJN: BJ3119

Verdachte was aan de mishandelingen medeplichtig, doordat zij haar man telkens de gelegenheid bood en niet of onvoldoende heeft ingegrepen. Integendeel, verdachte meldde haar man wanneer een kind overdag stout was geweest, waarna haar man vervolgens het bewuste kind mishandelde, een gevolg waarvan de verdachte zich terdege bewust was. Bovendien geschiedde dit in de meeste gevallen op de plek waar een ieder zich in elk geval veilig moet kunnen voelen, namelijk thuis.

(..)

De verdachte, moeder van de genoemde kinderen heeft haar kinderen aldus onvoldoende bescherming geboden.

LJN: BJ3129

Bij het bepalen van de strafmaat heeft de rechtbank rekening gehouden met de ernst van het feit, de omstandigheden waaronder dit is begaan en de persoon van de verdachte. (..)

Verdachte heeft met zijn stelselmatig handelen gedurende meerdere jaren op grove wijze inbreuk gemaakt op de lichamelijke integriteit van zijn kinderen. Bovendien geschiedde dit in de meeste gevallen op de plek waar een ieder zich in elk geval veilig moet kunnen voelen, namelijk thuis. (..) Huiselijk geweld heeft bovendien, zeker wanneer dit kinderen betreft, een maatschappelijk effect. Dergelijk geweld veroorzaakt maatschappelijke verontwaardiging, ook omdat dit strijdig is met de bescherming die een gezin behoort te bieden.

LJN: BJ4814

Verdachte heeft hiermee de psychische en lichamelijke integriteit van zijn kinderen in ernstige mate geschonden. Verdachtes kinderen waren ten tijde van de mishandelingen van een zeer kwetsbare leeftijd, volstrekt hulpeloos en volledig afhankelijk van hun ouders. Zij hadden niet de feitelijke mogelijkheid zich aan de mishandelingen te onttrekken. In plaats van door hun ouders beschermd te worden, was het hun niet vergund in een veilige omgeving op te groeien.

(..)

LJN: BJ4814

Bij de straftoemeting heeft de rechtbank in het bijzonder in aanmerking genomen dat verdachte gedurende een lange periode bij herhaling zijn jonge dochter heeft mishandeld. Verdachte heeft dit gedaan in een situatie waarin [slachtoffer] aan zijn zorg was toevertrouwd, en zich juist veilig en

geborgen zou hebben moeten kunnen voelen, zeker gezien haar zeer jonge leeftijd. De rechtbank merkt hierbij op dat op een ouder een bijzondere zorgplicht rust ten aanzien van zijn kind. Gezien het voorgaande verkeerde [slachtoffer] daarentegen in een onveilige situatie, waarvoor verdachte verantwoordelijk wordt gehouden. (..)

LJN: BJ8403

De rechtbank is van oordeel dat een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf noodzakelijk is, omdat aard en ernst van het bewezen en strafbaar verklaarde door een lichtere strafrechtelijke afdoening van de zaak miskend zou worden.

(..)

LJN: BK4437

De rechtbank acht na te melden strafoplegging in overeenstemming met de aard en de ernst van het bewezen verklaarde, de omstandigheden waaronder dit is begaan, alsmede gelet op de persoon en de omstandigheden van de verdachte zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

De rechtbank heeft bij de straftoemeting in het bijzonder het volgende in aanmerking genomen. Verdachte heeft zich gedurende een lange periode schuldig gemaakt aan mishandeling en bedreiging van zijn echtgenote en mishandeling van hun kinderen. Verdachte heeft door zijn handelwijze zijn slachtoffers in huiselijke omgeving waar zij zich juist veilig zouden moeten voelen, letsel toegebracht, pijn bezorgd en ook angst aangejaagd. De ervaring leert dat dit voor slachtoffers, met name voor kinderen, ingrijpende gebeurtenissen moet zijn geweest en dat zij daar nog geruime tijd klachten van kunnen ondervinden.

(..)

LJN: BF6956

Voorop moet echter staan dat in geen enkel geval onmacht van de ouder mag leiden tot fysieke en/of geestelijke mishandeling van een kind. Het handelen van verdachte ten opzichte van jonge en weerloze kind acht de rechtbank daarom zeer ernstig, waarbij wel aangetekend moet worden dat verdachte tijdig hulp heeft ingeschakeld (..)

Hierbij heeft de rechtbank ook acht geslagen op de straffen die zijn opgelegd in vergelijkbare zaken.

LJN: BG3745

Het op een dergelijke wijze behandelen van weerloze kinderen is volstrekt ontoelaatbaar, en de rechtbank rekent het de verdachte zwaar aan dat hij, als persoon bij wie zijn dochter veilig zouden moeten zijn, zich zo heeft misdragen.

LJN: BI1535

Verdachte heeft zodoende zijn zorgplicht als ouder onvoldoende in acht genomen. De rechtbank beschouwt het gebeurde als een incidentele en rampzalige gebeurtenis.

(..)

LJN: BI6141

De rechtbank is van oordeel dat verdachte ervan doordrogen dient te zijn dat mishandeling van vrouw en kinderen een flinke straf rechtvaardigt dan de verdachte naar eigen opvattingen wellicht op zijn plaats acht. Huiselijk, relationeel getint geweld maakt niet alleen inbreuk op de lichamelijke integriteit

en gezondheid van de slachtoffers, maar de ervaring leert, dat de slachtoffers en met name jonge kinderen, van een dergelijke mate van huiselijk geweld nog geruime tijd zowel lichamelijk als geestelijk hinder en klachten kunnen ondervinden.

LJN: BJ2950

Feiten als het onderhavige roepen gevoelens van afschuw, onbegrip en geschoktheid op. Een strafbaar feit van een dergelijke ernst rechtvaardigt in beginsel een gevangenisstraf van lange duur.
(..)

Verdachte, die zich zeer bewust was van het feit dat hij fout gehandeld had, heeft pas na zijn aanhouding in oktober 2008 de ware toedracht van en zijn aandeel in het ontstaan van het letsel bij zijn dochtertje onthuld. (..) Hij heeft daarmee bovendien onnodig leed toegevoegd aan de moeder, het zusje van [slachtoffer] en verdere familieleden.

(..)

Tevens acht de rechtbank hierbij van belang dat verdachte te kennen heeft gegeven zelf in te zien dat behandeling voor hem noodzakelijk is en dat hij hieraan wenst mee te werken.

NB:

In deze zaak, is te zien dat wel 304 door officier van justitie geëist wordt maar dat de rechter bij de toepasselijke wetsartikelen dit (304 WvS) niet meeneemt.

LJN: BH5034

Dat de verdachte de natuurlijke of stiefvader van de slachtoffers is maakt dat de gepleegde feiten hem nog sterker te verwijten zijn. Het vertrouwen dat kinderen in hun (stief)vader moeten kunnen hebben en de veiligheid die zij in de thuissituatie mogen verwachten is door de verdachte op een buitengewoon ernstige wijze beschadigd.

(..)

Het omvangrijke straf dossier ademt op dit punt een sfeer uit van gewelddadig optreden door de verdachte ten opzichte van deze kinderen.

(..)

Op dergelijke feiten kan niet andere worden gereageerd dan met het opleggen van een gevangenisstraf van aanzienlijke duur.

NB:

Rechtbank neemt expliciet 304 mee in overweging.

2. Zaken waarin 300-303 wel van toepassing is, maar 304 NIET in tenlastelegging en waarin wel een specifieke motivering is opgenomen

LJN: BC8342

Ging om mishandeling door moeder van haar minderjarige zoon + huiselijk geweld partner

Het is een feit van algemene bekendheid dat geweld in en rondom de relationele sfeer langdurige psychische en emotionele gevolgen kan hebben voor het slachtoffer daarvan. Huiselijk geweld heeft bovendien, zeker wanneer dit (ook) kinderen betreft, een maatschappelijk effect. Dergelijk geweld veroorzaakt maatschappelijke verontwaardiging, ook omdat dit strijdig is met de bescherming die een gezin behoort te bieden.

LJN: BE9162

Verdachte heeft zijn stiefzoon meermalen mishandeld door hem te schoppen en te slaan waardoor zijn stiefzoon lichamelijk letsel heeft bekomen. Verdachte heeft met zijn stelselmatig handelen gedurende twee en een halve maand op grove wijze inbreuk gemaakt op de lichamelijke integriteit van zijn stiefzoon. Bovendien geschiedde dit juist op de plek waar een ieder zich in elk geval veilig moet kunnen voelen, namelijk thuis.

Het is van algemene bekendheid dat slachtoffers van dergelijke geweldsmisdrijven nog lange tijd de gevolgen daarvan, zoals psychische problemen en gevoelens van angst en onveiligheid, kunnen ondervinden. Huiselijk geweld heeft bovendien, zeker wanneer dit kinderen betreft, een maatschappelijk effect. Dergelijk geweld veroorzaakt maatschappelijke verontwaardiging, ook omdat dit strijdig is met de bescherming die een gezin behoort te bieden.

LJN: BG9102

Man had relatie met moeder van driejarig meisje:

Verdachte heeft [slachtoffer], een kind van drie jaar, dermate ernstig mishandeld dat het bepaald niet aan hem te danken is dat ze nog leeft en, voor zover thans bekend, geen ernstige (hersens)chade heeft opgelopen. De mishandelingen hebben gedurende langere tijd ook zichtbaar letsel bij de weerloze [slachtoffer] veroorzaakt. De mishandelingen hebben zich afgespeeld in huiselijke kring, verdachte had immers een relatie met de moeder van [slachtoffer]. Juist in huiselijke kring heeft een kind bescherming en veiligheid nodig. Van bescherming noch veiligheid was echter sprake.

Dat verdachte zijn agressie heeft botgevierd op een weerloos kind neemt de rechtbank hem ernstig kwalijk.

LJN: BI2889

Stiefvader van minderjarig meisje:

Verdachte is op mensonterende wijze omgegaan met een minderjarig meisje dat aan zijn zorg was toevertrouwd. De rechtbank houdt uitdrukkelijk rekening met de aard en ernst van de strafbare feiten en de zeer grove omstandigheden waaronder deze zijn begaan.

Blijkens de ter zitting voorgehouden schriftelijke slachtofferverklaring, maar met name ook uit de letterlijke verslaglegging van het op 23 juli 2008 bij [slachtoffer N] afgenomen studioverhoor, blijkt dat de gevolgen voor [slachtoffer N] van het handelen van verdachte hebben bestaan uit haast onvoorstelbare gevoelens van (hevige) pijn, (doods)angst, onmacht, wanhoop, eenzaamheid en verdriet.

Dat verdachte haar niet enkel de zorg en liefde heeft onthouden die hij haar als stiefvader verschuldigd was maar haar juist heeft blootgesteld aan deze gevoelens rekent de rechtbank verdachte zeer zwaar aan.

De ervaringsregels leren dat de gevolgen voor [slachtoffer N] heel wel mogelijk niet beperkt zullen blijven tot het toegebrachte lichamelijk letsel. Dat zij binnen haar eigen gezin is blootgesteld aan de genoemde gevoelens van (hevige) pijn, (doods)angst, onmacht, wanhoop, eenzaamheid en verdriet brengt naar verwachting immers mee dat het handelen van verdachte aan [slachtoffer N] eveneens grote psychische schade teweeg heeft gebracht. De omvang van de psychische gevolgen is thans weliswaar niet vast te stellen, maar de rechtbank rekent verdachte deze vermoedelijke gevolgen desondanks eveneens zeer zwaar aan.

LJN: BD3149

Misbruik minderjarige stiefdochter, mishandeling van moeder:

Verdachte had als stiefvader een natuurlijk psychisch overwicht op zijn stiefdochter. Zij vertrouwde verdachte volledig en beschouwde hem als haar vader. Verdachte had als stiefvader een voorbeeldfunctie voor zijn stiefdochter. Hij heeft het vertrouwen dat een kind in haar (stief)vader mag hebben op een grove wijze beschaamd.

Verdachte heeft zijn stiefdochter het recht ontnomen zich in een stabiele en veilige omgeving en in haar eigen tempo zowel lichamelijk alsook geestelijk te ontwikkelen. Hij heeft door zijn handelswijze op brute wijze inbreuk gemaakt op de lichamelijke en psychische integriteit van zijn slachtoffer.

Verdachte heeft zijn eigen seksuele gevoelens laten prevaleren en heeft daarbij geen rekening gehouden met de psychische gevolgen voor zijn stiefdochter. Hierbij neemt de rechtbank in aanmerking dat verdachte ook haar moeder, zijn partner, bij de ontucht heeft betrokken. De rechtbank rekent hem dit alles zwaar aan. Het is een feit van algemene bekendheid dat slachtoffers van dergelijke delicten als onderhavige nog geruime tijd lijden onder de psychische gevolgen van hetgeen hen is aangedaan.

3. Partnergeweld zaken waar kinderen getuige zijn

LJN: BJ6740

Partner mishandelt moeder in bijzijn van zoon:

De rechtbank neemt daarbij in overweging dat huiselijk geweld niet alleen beangstigend is voor het slachtoffer, maar ook voor de overige leden van het gezin. De rechtbank rekent het verdachte in dit kader zwaar aan dat hij het slachtoffer heeft mishandeld in het bijzijn van haar zoon.

LJN: BJ8403

Verdachte heeft zich gedurende een lange periode schuldig gemaakt aan mishandeling van zijn toenmalige echtgenoot en dochter. Verdachte heeft hierdoor op ernstige wijze de lichamelijke integriteit van hen geschonden. Het handelen van verdachte heeft zijn ex-echtgenoot, maar vooral zijn dochter ernstige schade toegebracht. (..)

LJN: BH4276

Anderzijds tilt de rechtbank zwaar aan de gebeurtenissen bij de auto van [slachtoffer B] en het effect dat geweld van verdachte heeft gehad op het vijfjarig kind dat op de achterbank van de auto zat en glas van de ingeslagen achterrauit over zich heen kreeg.